

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SÖZLÜ VE YAZILI ANLATIM
BECERİLERİ ARASINDAKİ İFADE FARKLILIKLARINA
TOPLUMDİL BİLİMSEL BİR BAKIŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül ÜNAL

Antalya, 2020

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SÖZLÜ VE YAZILI ANLATIM
BECERİLERİ ARASINDAKİ İFADE FARKLILIKLARINA
TOPLUMDİL BİLİMSEL BİR BAKIŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül ÜNAL

Danışman: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

Antalya, 2020

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitű tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

20 / 05 / 2020

Ayřegűl ÜNAL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ayşegül ÜNAL 'ın bu çalışması **20 Mayıs 2020** tarihinde jürimiz tarafından **Türkçe ve Sosyal Bilimler** Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

Doç.Dr. Murat ATEŞ

Üye : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

Dr. Öğr. Üyesi. Mevlüt GÜLMEZ

Üye (Danışman) : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Ortaokul Öğrencilerinin Sözlü Ve Yazılı Anlatım Becerileri Arasındaki İfade Farklılıklarına Toplumdilbilimsel Bir Bakış

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarihli ve ..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa kabul edildiğim günden bu yana derslerini ipe çektiğim, anlattığı konularla beni toplumdilbilim alanında çalışmaya heveslendiren, fikirleriyle akademik hayatıma yön veren ve araştırma sürecim boyunca bana hep hoşgörü ve anlayışla yaklaşan çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet CANBULAT'a, iki yıl boyunca derslerini aldığım değerli hocalarım Doç. Dr. Bekir DİREKCI , Prof.Dr. Bayram BIÇAK, Prof. Dr. Yusuf TEPELİ, Doç.Dr. Ahmet Zeki Güven'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez savunmamda jüri üyesi olarak yer alan Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt GÜLMEZ ve Doç.Dr. Murat ATEŞ hocalarıma da tezime olan katkılarından dolayı minnettarım.

Araştırma sürecim boyunca yanımda olan, bütün sorularıma hiç bıkmadan, sabırla cevaplar veren, zor zamanlarımda bana varlığıyla hep destek olan Arş.Gör. Betül KOPARAN'a ayrıca ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez süresince her an benimle birlikte olan ve zor zamanlarımda bana moral veren can dostlarım Hacer AYAZ, Gizem BİLEN, Fatma KIRCILI ve Hatice NİZAM ile sevgili eşim, hayattaki yegâne yoldaşım İsmail ÜNAL'a ayrıca minnettarım, var olsunlar.

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SÖZLÜ VE YAZILI ANLATIM BECERİLERİ ARASINDAKİ İFADE FARKLILIKLARINA TOPLUMDİL BİLİMSEL BİR BAKIŞ

ÜNAL, Ayşegül

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

Mayıs 2020, +85 sayfa

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı anlatımlarında bir dil değişkesi olarak kullandıkları ağız özelliklerini tespit etmek ve çıkan sonuçları toplumdilbilimsel değişkenler doğrultusunda incelemektir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden açıklayıcı durum çalışması ile yürütülmüştür. Araştırma için veri toplanırken doküman incelemesi ve yapılandırılmamış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden betimsel analiz ve içerik analizi ile yürütülmüştür. Çalışma 182 ortaokul öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesinden yararlanılmıştır. Öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım çalışmaları yaptırılmış ardından bu çalışmalarda yer alan ağız özellikleri tespit edilmiştir. Tespit edilen ağız özellikleri bulgular kısmında cinsiyet, sosyokültürel özellikler ve sınıf seviyeleri gibi toplumdilbilim değişkenleri doğrultusunda incelenmiştir. Sonrasında ise tespit edilen ağız özellikleri ses ve şekil bilgisi olarak iki grupta incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda tespit edilen ağız özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiş ve araştırma problemine uygun çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın ülkemizde gelişmekte olan toplumdilbilim alanına, yapılacak olan ağız araştırmalarına ve Türkçe öğretmenlerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumdilbilim, dil değişkesi, ağız, sözlü anlatım, yazılı anlatım.

ABSTRACT

A SOCIO-LINGUISTIC VIEW OF DIFFERENCE BETWEEN ORAL AND WRITTEN EXPRESSION SKILLS IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ÜNAL, Ayşegül

Master Of Arts, Department Of Turkish And Social Science Education

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

May 2020, +85 pages

The purpose of this study is to determine dialect characteristics as a language variable in oral expression and written expression of secondary school students and analyze the results in terms of sociolinguistic variables. This research was carried out with descriptive case study, one of the qualitative research methods. Document analysis method and unstructured interview method were used while collecting data for research. Research was carried out with descriptive analysis and content analysis which are among the qualitative research patterns. The Study was conducted with 182 secondary school students. When creating study group, purposive sampling, one of the maximum diversity samplings, was used. Oral and written expression studies were made for students and dialect characteristics were determined of the study. In Results, these dialect characteristics were analyzed in terms of sociolinguistic variables such as gender, sociocultural characteristics and grade. Afterwards, determined dialect characteristics were analyzed in two groups as phonology and morphology. As a result of research, information about determined dialect characteristics was given and solutions were tried to be proposed to research question. This research is considered to provide benefit to future researches in developing sociolinguistics in our country and Turkish language teachers.

Keywords: Sociolinguistic, language variable, dialect, oral expression, written expression.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Problem Durumu.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	3
1.3. Çalışmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplumdilbilim.....	6
2.2. Toplumdilbilimin Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2.1. Eksiklik Kuramı	8
2.2.2. Ayrılık Kuramı	9
2.3. Toplumdilbilim Çalışma Alanları	11
2.3.1. Dil ve Cinsiyet.....	13
2.3.2. Dil ve Yaş	15
2.3.3. Ölçünlü Tür.....	16

2.3.4. Bölgesel Türler.....	17
2.3.4.1 Ağız Kavramı	18
2.4. Türkiye’de Ağız Çalışmaları	19
2.5. Korkuteli İlçesinin Genel Özellikleri	21
2.6. Korkuteli İlçesinin Tarihçesi	22
2.7. Türkçe Dersinin Özel Amaçları	23
2.8. Sözlü Anlatım.....	24
2.9. Yazılı Anlatım	25
2.10. Toplumdilbilim ve Ağız Çalışmalarıyla İlgili Araştırmalar.....	26
2.10.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar.....	26
2.10.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	33
3.2. Çalışma Grubu.....	33
3.3. Veri Toplama Araçları.....	34
3.4. Veri Toplama Süreci.....	34
3.5. Veri Analizi.....	35
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik.....	36
3.7. Araştırmacının Rolü.....	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı	37
--	----

4.2. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı	38
4.3. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı	39
4.4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri.....	40
4.5. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri.....	41
4.6. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı	42
4.7. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı	43
4.8. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özellikleri.....	44
4.8.1. Ünlüler	44
4.8.1.1. Ünlü değişimleri.....	44
4.8.1.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	44
4.8.1.1.1.1. $a > \hat{a}$, e Değişmesi	44
4.8.1.1.1.2. Geniş Ünlülerin Daralması.....	44
4.8.1.1.2.1. $a > ı$ Değişmesi	44
4.8.1.1.2.2. $e, \acute{e} > i$ Değişmesi.....	44
4.8.1.1.3. Dar Ünlülerin Genişlemesi	44
4.8.1.1.3.1. $i > e, \acute{e}$ değişmesi	44
4.8.1.2. Ünlü Yutulması.....	45
4.8.1.3. Ünlü Birleşmesi.....	45
4.8.1.4. Ünlü Türemesi.....	45
4.8.2. Ünsüzler	46
4.8.2.1. Ön Ses Ünsüzleri.....	46
4.8.2.1.1. Ön Ses Ünsüz Değişimleri.....	46

4.8.2.1.1.1. <i>p>b değişmesi</i>	46
4.8.2.1.1.2. <i>k >ğ değişmesi</i>	46
4.8.2.1.1.3. <i>y>g değişmesi</i>	46
4.8.2.1.1.4. <i>z>s değişmesi</i>	46
4.8.2.1.1.5. <i>ş>h değişmesi</i>	47
4.8.2.1.1.6. <i>b>p değişmesi</i>	47
4.8.2.1.1.7. <i>g>k değişmesi</i>	47
4.8.2.1.1.8. <i>t>d değişmesi</i>	47
4.8.2.1.1.9. <i>s > z değişmesi</i>	47
4.8.2.2. <i>İç Ses Ünsüzleri</i>	47
4.8.2.2.1. <i>İç Ses Ünsüz Değişmeleri</i>	47
4.8.2.2.1.1. <i>-k- > -g- değişmesi</i>	47
4.8.2.2.1.2. <i>-t- > -d- değişmesi</i>	48
4.8.2.2.1.3. <i>-c- > -ç- değişmesi</i>	48
4.8.2.2.1.4. <i>-ğ- > -y- değişmesi</i>	48
4.8.2.2.1.5. <i>-ç- > -ş- değişmesi</i>	48
4.8.2.2.1.6. <i>-v- > -f- değişmesi</i>	49
4.8.2.2.1.7. <i>-f- > -v- değişmesi</i>	49
4.8.2.2.2. <i>-η- ünsüzü</i>	49
4.8.2.2.3. <i>İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri</i>	49
4.8.2.2.3.1. <i>Tam benzeşme</i>	49
4.8.2.2.3.1.1. <i>-nl- > -nn-</i>	49
4.8.2.2.4. <i>İç Seste Ünsüz Düşmesi</i>	49
4.8.2.2.4.1. <i>-t- düşmesi</i>	49
4.8.2.2.5. <i>İç Seste Ünsüz Türemesi</i>	49
4.8.2.2.5.1. <i>-y- türemesi</i>	49
4.8.2.2.5.2. <i>-ğ- türemesi</i>	50

4.8.2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi	50
4.8.2.2.7. Ünsüz Tekleşmesi	50
4.8.2.2.8. Erime.....	50
4.8.2.2.8.1. -ğ- erimesi	50
4.8.2.2.8.2. -h- erimesi	51
4.8.2.2.8.3. -l- erimesi.....	51
4.8.2.2.8.4. -y- erimesi	51
4.8.2.2.8.5. -v- erimesi	51
4.8.2.2.8.6. -r- erimesi.....	52
4.8.2.3. Son Ses Ünsüzleri.....	53
4.8.2.3.1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri.....	53
4.8.2.3.1.1. -s > -z değişmesi	53
4.8.2.3.1.2. -z > -s değişmesi	53
4.8.2.3.1.3. -ç > -ş değişmesi	53
4.8.2.3.2. Son Seste Ünsüz Düşmesi.....	53
4.8.2.3.2.1. -t düşmesi	53
4.8.2.3.3. Son Seste Erime.....	53
4.8.2.3.3.1. -r erimesi	53
4.8.2.3.4. Derilme	55
4.8.2.3.5. Son Seste Ünsüz Türemesi	55
4.8.2.3.5.1. -n türemesi	55
4.9. Öğrencilerde görülen ağız özelliklerinin şekil yönünden dağılımı	55
4.9.1. İsimler	55
4.9.1.1. İsim Çekim Ekleri.....	56
4.9.1.1.1. Hal Ekleri.....	56
4.9.1.1.2. Çokluk Ekleri	56
4.9.1.1.3. İyelik Eki	56

4.9.2. Zamirler.....	56
4.9.3. Sıfatlar.....	56
4.9.4. Zarflar	56
4.9.5. Fiiller.....	57
4.9.5.1. Kip Ekleri.....	58
4.9.5.1.1. Şimdiki Zaman	58
4.9.5.1.2. Gelecek Zaman.....	60
4.9.5.1.3. Emir Kipi.....	60
4.9.5.2. Fiillerin Birleşik Zamanlı Çekimleri.....	60
4.9.5.2.1. Hikaye Birleşik Zaman.....	60
4.9.5.2.1.1. Şimdiki Zamanın Hikayesi	60
4.9.5.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	60
4.9.6. Ek Fiil.....	60
4.9.7. Fiilimsiler.....	60
4.9.7.1. İsim - Fiiller	60
4.9.7.2. Sıfat - Fiiller.....	61
4.9.7.3. Zarf - Fiiller	61
4.9.8. Edatlar	61
4.9.8.1. Çekim Edatları.....	61
4.9.8.2. Bağlama Edatları.....	61

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	62
5.2. Öneriler.....	65
5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler.....	65
5.2.2. İleriye Dönük Araştırmalara İlişkin Öneriler	67

KAYNAKÇA	68
EKLER	75
ÖZGEÇMİŞ	84
İNTİHAL RAPORU	85

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı	37
Tablo 2. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı.....	38
Tablo 3. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı.....	39
Tablo 4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı	40
Tablo 5. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı	41
Tablo 6. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı	42
Tablo 7. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı	43

KISALTMALAR LİSTESİ

Yön. : Yönetici

s. : Sayfa

Der. : Derleyen

Çev. : Çeviri

ör. : Örneğin

vb. : Ve benzerleri

vd. : Ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma konusu olarak ele alınan problemin ne olduğuna, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve ilgili tanımlara yer verilmektedir.

1.1. Çalışmanın Problem Durumu

Dil; toplumdaki bireylerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan, her türlü konu hakkındaki düşüncelerini ve duygularını karşı tarafa aktarmaya yarayan önemli bir toplumsal araçtır. Dünya üzerinde herhangi bir insan topluluğunun toplum sayılabilmesi için sahip olması gereken bazı özellikler bulunur. Dil, bunlardan biridir.

Bir toplum günlük hayatında en çok ne ile vakit geçiriyorsa, o toplumun yaşadığı coğrafi bölgenin özellikleri o topluma en çok hangi yaşam tarzını sunuyorsa toplum da zamanla buna uyum sağlayacak ve hayatına girmesine izin verdiği her şeyin diline de girmesine izin vermiş sayılacaktır. Dilin toplumla ve kültürle yakın bir ilişkisi olduğunu belirten Aksan, bir toplum hakkında bilgi sahibi olmak için, sadece dilbilim incelemeleriyle bile, o toplumun söz varlığının önemli ipuçları verebileceğinden bahsetmiştir (2015, s. 65).

Toplum denilen yapı, içerisinde, kendini meydana getiren küçük gruplar barındırır. Bu gruplar kendi içlerinde homojen bir yapı sergilerken aynı zamanda kendilerini diğer gruplardan ayırt edici özelliklere de sahiptirler. Bu ayırt edici özelliklerden biri de bildirişimde kullanılan dildir. Toplum içindeki farklı gruplar değişik dil türleri kullanırlar. Bu dil türleri; içinde bulunulan ortama, konuşulan kişiye, statüye, mesleğe, eğitim durumuna vb. değişkenlere göre farklılıklar gösterebilir (König, 1991 ve Huber, 2013). Toplumsal faktörlerin yol açtığı dil görünümlerine dil değişkesi denir (Canbulat, 2017). Dilin bu farklı görünümleri aynı dil çatısı altında toplanır. Burada çatı kelimesiyle kastedilen o dilin ölçünlü türüdür. Ölçünlü tür; bir dilin resmî olarak kabul edilen, eğitim kurumlarında öğretilmesi amaçlanan ve devlet tarafından desteklenen türüdür. Bu tür de çoğunlukla, toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel bağlamda en gelişmiş bölgesinde kullanılan dildir. Ancak diller farklı dil türlerini de bünyelerinde barındırır. Ağız bunlardan biridir.

En basit bir tanımla, bir dil değişkesi olarak tarif edilebilecek ve yerleşim yerlerine göre farklı söyleyiş özellikleri barındıran ağız, Türkçenin görünümlerinden yalnızca biridir. Dilimizde farklı yörelere özgü ağızlar mevcuttur: Karadeniz ağızı, Ege ağızı, Doğu

Anadolu ağızı vb. Karşımıza yalnızca konuşma dilinde çıkan ancak yazıya geçirilmeyen bu dil değişkesi, Türkçenin en mühim öğelerinden biridir. Çünkü dil denilen olgu ilk olarak konuşmada başlar. Dil, yazıya geçirilmeye başlandığı anda araya kurallar girer. Bu kurallar dili doğallıktan çıkarıp ona resmî bir görünüm kazandırır. Bu nedenle yazı dili için sonradan oluşturulan ve içinde belli gramer kuralları barındıran bir sistemdir demek yanlış olmaz. Ağızlar ise dilin sözlü bildirişiminde yer alan ve günlük hayatın doğallığı içinde zamanla şekillenen, Türkçenin en duru şeklidir. Özellikle kent merkezlerinden uzakta kalan ve dış dünyaya nispeten daha kapalı yörelerde ağızların saklı kalmış hazinelerine ulaşmak daha mümkündür. Buralarda yaşayan kişilerin diğer bireylere göre kısmen de olsa içinde doğup büyüdükleri, çevreden edindikleri ağız koruyabildikleri söylenebilir. Ancak günümüzde neredeyse her evde televizyon ve bilgisayar gibi dış dünyaya açılan teknolojik aletler bulunmaktadır. Bunların da kişilerin dil kullanımını etkilemekte olduğu ve farklı ağızları giderek ölçünlü Türkçeye yaklaştırdığı söylenebilir. Özellikle son yıllarda giderek artan sosyal medya kullanımının da bu durumu desteklediği söylenebilir.

Bireyler doğduklarında çevrelerinde halihazırda konuşulan ve onları bekleyen bir dil türü vardır. Bu dil türü çoğunlukla ailenin sosyoekonomik durumu vb. değişkenlere göre farklılık gösterebilir. Örneğin, köyde doğan ve ailesinin geçim kaynağı çiftçilik veyahut hayvancılık olan bir çocuk muhtemelen zamanla o köyün ağızıyla konuşmaya başlayacaktır ya da şehir merkezinde doğan ve ailesi üst düzey bir memur olan çocuk ise büyük bir ihtimalle zaman içinde ölçünlü Türkçeyi öğrenmeye başlayacaktır. Dil gelişimi, anne karnından başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir (Canbulat, 2019, s. 1). Çocuğun, okul çağına gelene dek sürecek olan bu ilk ana dilini edinme süreci; konuşma tarzı, kullandığı sözcükler ve hatta sesleri çıkarma biçimi üzerinde bile etkili olabilecek kadar önemli bir süreçtir. Çocuk, ilk olarak ev içinde birlikte yaşadığı bireyleri gözlemleyecek ardından zamanla bu bireylerin konuşmalarını ve hareketlerini taklit etmeye başlayacaktır. Çünkü dil de tıpkı diğer her şey gibi çocuklar tarafından taklit ve gözlem yoluyla öğrenilir. Zaman içinde edindiği dil türünü bir süre sonra kendi de konuşmaya başlayacak ve okul çağı gelene kadar bu dil türünü geliştirecektir.

Okul çağına gelen her çocuk yakın çevresinden edindiği ana dilini öğrenerek okula başlar. Bu dil edinme sürecini çocuğun yaşadığı sosyal çevre, cinsiyeti, ailenin sosyoekonomik durumu gibi faktörler de önemli ölçüde etkiler. Okula başlayan her çocuk farklı bir toplumsal çevreden geldiği için kendileriyle birlikte getirecekleri dil kullanımları da farklı olacaktır. Dilin yapısını ve dilin iletişimdeki işlevini anlayabilmek için dil ile toplum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir alan olan toplumdilbilim tam da bu noktada devreye girer (Canbulat ve Özşavli, 2019). Toplumdilbilim; dilin bireylere, gruplara, yörelere veyahut farklı birçok alt katmana göre olan kullanımlarını inceler ve yorumlar. Nazlı, toplumdilbilim araştırmacılarının bazen bir dilsel topluluğa ait telaffuz farklılıklarından ya da dil bilgisel bir yapının kullanımından kaynaklanan farklılıklardan yola çıkarak o topluluğun üyelerinin eğitim düzeyleri, ekonomik statüleri, politik tutumları ya da inanç sistemleri hakkında değerlendirmelerde bulunabileceklerini söylemektedir (2016, s. 42).

Çocuklar okula geldikleri zaman karşlarına çıkan dil türü ölçünlü Türkçedir. Çocuk hangi yöreden, hangi dil türünü edinerek gelirse gelsin herhangi bir eğitim kurumunda öğreneceği dil ölçünlü Türkçe olacaktır. Çünkü eğitim kurumları resmi kurumlardır ve eğitimin dili ölçünlü Türkçedir. Farklı dil türlerini edinmiş olarak okula başlayan çocuklar başlarda bu dil türlerini konuşmakta ya da yazmakta zorluk çekebilirler çünkü genellikle ilk başlarda kelimeleri telaffuz ettikleri şekilde yazma eğilimi gösterebilirler. Bu nedenle yazım yanlışları başlarda hem öğretmenleri hem de öğrencileri zorlayabilir ancak zaman içinde öğrenci yaptığı hataların farkına varacak ve yazma dilinin konuşma dilinden daha farklı olduğunu keşfedecektir. Bu noktada, özellikle sözlü anlatımlarda, öğretmenlerin sabırlı ve anlayışlı davranmaları ve dilin farklı görünümünün yanlış ya da eksik olmadığını, tam tersine Türkçenin birer zenginliği olduğunu bilincinde olmaları gerekmektedir.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin yazılı ve sözlü anlatımlarında bir dil değişkesi olarak gösterdikleri ağız özellikleri toplumdilbilim değişkenleri doğrultusunda sınıf kademelerine, cinsiyet değişkenine, sosyokültürel özelliklerine ve ayrıca ses ile şekil özelliklerine göre incelenmiştir. Çalışmanın, eğitim kurumlarında Türkçe derslerine giren Türkçe ve sınıf öğretmenlerine, toplumdilbilim alanında çalışan ya da çalışacak olan araştırmacılara, bir dil değişkesi olarak ağız konusunu inceleyen bilim insanlarına faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özelliklerini tespit etmek, çıkan sonuçları toplumdilbilim değişkenleri ile ses ve şekil özellikleri bakımından değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı nedir?
2. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı nedir?
3. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı nedir?
4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri nedir?
5. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri nedir?

6. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı nedir?
7. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı nedir?
8. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özellikleri nelerdir?
9. Öğrencilerde görülen ağız özelliklerinin şekil yönünden dağılımı nasıldır?

1.3. Çalışmanın Önemi

Okullarda öğretilmesi amaçlanan dil türü standart Türkçedir. Bu amaç, “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması” şeklinde açıkça ifade edilmektedir (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019, s. 8). Ancak her çocuk okula standart Türkçeyi öğrenerek gelmez. Her ne kadar toplumdilbilimsel bir bakış açısıyla bakıldığında dil türleri birbirinden daha doğru ya da daha yanlış olarak betimlenmese de söz konusu çalışma Türkçe müfredatıyla ilişkilendirildiği için müfredatın öğrencilere kazandırmak istediği davranışlar da göz önüne alınmıştır.

Ülkemizde ölçünlü dil türü dışında daha birçok dil türü bulunmaktadır. Ancak geleneksel yaklaşımlara göre ölçünlü tür dışındaki dil kullanımlarına yanlış gözüyle bakılmaktadır. Fakat son yıllarda yapılan araştırma sonuçları dilin ve dili konuşan toplumun zaman içinde değişikliğe uğradığını göstermiştir.

Ülkemizde farklı bölgelerin ağız incelemeleri hakkında yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak ağız araştırmalarının toplumdilbilim değişkenleriyle birlikte incelendiği çalışma sınırlı sayıdadır. Aynı şekilde toplumdilbilim alanı da kendi içinde araştırma konuları edinmiş olsa da bu araştırmaların birçoğu eğitim ile ilgili değildir. Bu nedenle bu çalışmanın ülkemizde yapılmış olan toplumdilbilim çalışmalarına farklı bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir. Aynı zamanda eğitim ile ilgili yapılan çalışmalarda toplumdilbilim alanı oldukça sınırlı sayıda olduğu için bu alanda da ilerleyen zamanlarda yapılacak olan çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Öğrencilerin yazmaları ve anlatmaları istenen metin türlerinde (anı, günlük, serbest metin) kullanacakları sözcüklerin günlük yaşamlarında kullandıkları sözcükleri temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada yalnızca Antalya ili Korkuteli ilçesi içinde seçilen üç devlet okulu yer almaktadır. Bu okullardan bir tanesi merkez okul, bir diğeri taşımali eğitim vermeyen bir köy okulu, diğeri ise taşımali eğitim veren bir köy okuludur. Ağız araştırmalarında elde edilecek veriler, genel olarak köy ve kasaba gibi ağız özelliklerini nispeten daha fazla korumuş yerleşim yerlerinden yapılmaktadır (Akar, 2006). Bu nedenle araştırma konusuna fayda sağlaması açısından farklı sosyokültürel çevrelerde yer alan okullar seçilmiştir. Veriler öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özelliklerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, sosyokültürel özellikler ile ses ve şekil özellikleri açısından incelenmesiyle oluşturulmuştur.

1.6. Tanımlar

Dil: Duygu, düşünce ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına iletilmesini sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2015, s. 55).

Toplumdilbilim: “Dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle, bu iki tür olgu arasındaki eşdeğişirliğı inceleyen karma dal. Toplumdilbilim, hem konuşucunun hem de dinleyicinin toplumsal konumuyla bildirişim durumlarını, söylem çeşitlerini ele alır. Olanaklı durumlarda, eşdeğişirliğin yanı sıra dilsel ve toplumsal yapılar arasındaki neden-sonuç ilişkisini saptamaya çalışır (Vardar, 1980, s. 144).”

Ölçünlü Dil: Ölçünlü dil, aynı dilin farklı ağız özelliklerine sahip bir toplulukta bölgelerin arasından tek bir yerin seçilerek o bölgenin dil türünün resmi dil olarak kabul edilmesidir (İmer, 1990, s. 49).

Ağız: Bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri: Türkiye Türkçesinin İstanbul ağızı, Aydın ağızı, Konya ağızı, Nevşehir ağızı, Anadolu ve Rumeli ağızları gibi (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2020).

Dil Değişkesi: Toplumsal faktörlerin yol açtığı dil görünümüne dil değişkesi denir (Canbulat, 2017).

Dilsel değişkeler kavramı ile bir ve aynı dilin belli bir dil topluluğunun dili ve toplumsal yapısının birbirine olan tarihi etkisi ile gelişen değişkeleri ifade edilmektedir (Dağabakan, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Toplumdilbilim

Toplumdilbilim, dilbilimin bir alt çalışma alanı olarak toplum ile dil arasındaki ilişkileri derinlemesine inceleyen bilim dalıdır. Toplumdilbilimle ilgili olarak yapılmış farklı tanımlar aşağıda verilmiştir:

Dil, toplumsal bir olgudur. Selen, dil olmadan ortak bir yaşamın, ortak bir yaşam olmadan da dilin düşünülmemeyeceğini söyler. Belli bir problemin çözümünde toplumbilim ile dilbilimin yöntem ve bilgilerinden birlikte yararlandığı zaman, söz konusu problemin, toplumsal dilbilim niteliği kazandığından bahseder (2001, s. 3).

Toplumdilbilim alanı dilin yapısıyla toplumsal yapıyı, yani dille dil kullanıcılarının ait oldukları toplumsal çevre arasındaki ilişkileri inceler (Toklu, 2015, s. 191).

Toplumdilbilim alanı, dilbilim ile toplumbilimin kesişme noktasında yer alan alanlararası bir daldır (İmer, 1990, s. 15).

Toplumdilbilim, dilin olgularıyla toplumun olguları arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, yani bu iki tür olgu arasındaki eşdeğerliği inceleyen karma bir daldır (Vardar, 1980, s. 144).

Dil, toplumdan ayrı düşünülemez. König, dilin toplumsal olarak paylaşılan bir olgu olduğundan bahseder (König, 1991). Modern dilbilime göre dil toplum tarafından oluşturulmuş ve yine toplum tarafından kullanılan bir iletişim aracıdır (Demirci, 2017). Dilsiz bir halk düşünülmemeyeceği gibi, halksız bir dilin var olması da mümkün değildir. Dil ve halk, her bağlamda birbirinin bütünleyicisidir (Çotuksöken, 2002, s. 52).

Dilin, konuşucularına herhangi bir dilsel iletiyi farklı şekilde sunma imkânı verdiğinden bahseden Nazlı (2016), kişilerin içinde buldukları toplumsal bağlama göre dil kullanımları olduğundan bahseder. Farklı toplumsal bağlamlar göz önünde bulundurulduğu zaman bunların kişinin cinsiyeti, eğitim düzeyi, yaşı, sosyal statüsü ve mesleği gibi etkenler olduğu görülür. Chambers (2015), kişilerin söylediklerinin farklı ortamlara ve konuşma koşullarına bağlı olarak değiştiğinden bahseder. Ayrıca bireyin konuştuğu kişinin kim olduğu da bireyin kullandığı dil türünü etkileyen etmenler arasındadır. Toplumdilbilim gerek toplum içindeki farklı sosyal grupların gerekse toplumların dil yapılarını içinde buldukları toplumsal özelliklere göre inceleyen karma bir alandır.

Kişilerin diğer bireylerle yaşama zorunluluğu toplumların, toplulukların doğmasına neden olmuştur. Bir arada yaşamının bireylere zorunlu olarak dayattığı toplumsal kurallar ve yasalar, birliktelik ve dayanışma duygusu, grup içi ve gruplar arası iletişim kurma gereksinimi dilin kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Bu açıdan dil, hem sosyal ve grup kimliği oluşturma bağlamında yapılandırıcı bir unsurdur hem de gruplar arasındaki farklılığı öne çıkaran ayırıştırıcı bir olgudur diyebiliriz (Yalınkılıç, 2013, s. 29).

Demirci, sosyal dilbilimin (toplumdilbilim), dil ve sosyal yapı ile bağlantılı olduğu için kapsam alanı en geniş olan disiplinlerden biri olduğunu söylemektedir. Toplumdilbilimin en önemli konusu dilin toplumdaki sosyal katmanlar ile ilişkisini incelemektir. Bilindiği üzere her toplum onu oluşturan tabakalardan oluşmuştur. Her toplum ekonomik açıdan, eğitim düzeyi açısından, görgü düzeyi veya algı seviyesi yönünden, en yüksekten en düşük seviyeye katman katman tabakalaşmalar gösterir. Bu katmanlar bazen birbiriyle iç içe iken bazen birbirinden yalıtılmış olur. Yaş ve cinsiyet farkları ise biyolojik olarak sahip olduğumuz özelliklerin bazılarıdır. Bu kadar farklı katmanları barındıran toplumlar, dili kullanımda da en az bu kadar farklı tecrübelerle ev sahipliği yapar (Demirci, 2017, s. 275).

Toplumdilbilim, sadece toplumsal katmanlara göre dil kullanımlarının ve bunlarla ilişkili olan toplumsallaşma sürecinin dile etkisinin araştırıldığı bir alan değildir. Genelde sosyal olgular ve dilin yapısı ile ilgili bilgilerin birbirinin değişkeni olarak ortaya çıktığı bütün durumlar toplumdilbilimin inceleme alanına girmektedir (İmer, 1990, s. 18).

Dilin kendi doğal dizgesinin yanı sıra bireysel, toplumsal ve kültürel bir kurum olduğundan da bahseden Eker, dilin toplumu, toplumun da dili biçimlendirdiğinden bahseder (Eker, 2007, s. 127).

2.2. Toplumdilbilimin Tarihsel Gelişimi

Toplumdilbilim sözcüğüne ilk kez 1939'da Thomas C. Hodson'ın '*Man in India*' adlı eserinde bulunan '*Sociolinguistics in India*' adlı makalede rastlanmıştır (Nazlı, 2016, s. 41).

İlk olarak Kuzey Amerika'da görülen toplumdilbilim çalışmalarının başlangıcı 20.yüzyılın ilk yarısına kadar gitmektedir. Bu yıllarda Amerika'da birbirinden oldukça farklı iki akım görülür. Bunlardan biri, dilbilimi etnolojik bakış açısından inceleyen toplumsal dilbilim sorunlarını çözüme eğiliminde olan Sapir, diğeri ise dilbilimi Davranış Psikolojisi açısından inceleyen Bloomfield'dir. Bloomfield Ekolü "Dönüşümlü Üretimsel Gramer" in (Transformationelle Generative Grammatik) öncüsü olan Noam Chomsky'e kadar sürmüştür (Selen, 2001, s. 4). İngiltere'de toplumdilbilim Bernstein'in gözlemleriyle başlamış ve ortaya attığı Eksiklik Kuramı büyük ilgi uyandırmıştır. Alt ve orta katman ailelerden gelen çocukları gözlemleyerek oluşturduğu kuramında dar kod ve geniş kod terimlerine yer vermiş, alt katman ile orta katman konuşucularının dil farklılıklarını incelemiştir. Alt katmandan gelen çocukların zeka farkı olmamasına rağmen daha başarısız ve konuşmalarında daha basit ve kısa ifadelerle yer verdiklerini görmüş ve bunun üzerine eksiklik kuramını oluşturmuştur.

Fransa’da toplumdilbilim çalışmaları Ruth Reichstein ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Reichstein, geniz fonemlerinin hangilerinin anlam ayırımına sebep olduğuna ilişkin Paris’te bir araştırma yapmış ve yüksek katmanın oturduğu bölgede bu geniz fonemlerinin hâlâ anlam ayırt edici niteliği ile kullanıldığını tespit etmiştir (Selen, 2001, s. 5).

Almanya’da toplumdilbilimin gelişmeye başladığı yıllar 1960’lı yıllardır ve bunun Almanya’nın o yıllardaki eğitim politikasıyla yakından bir ilişkisi vardır. Başka ülkelerden Almanya’ya çalışmak için göç eden işçi ailelerin çocukları ülkedeki dil engellerini büyük oranda etkilemiştir. Toplumun farklı katmanlarından gelen çocukların aynı sınıflarda toplanması ve bu çocukların ailelerinden getirdikleri dil engelleri toplumdilbilim çalışmalarını başlatan sebeplerden olmuştur.

Toplumdilbilim çalışmaları dünyada son yıllarda daha fazla ilgi görmeye başlamış ve bu alanda gelişmeler artmaya başlamıştır.

Toplumdilbilim terimi, dilin toplumdaki yerini incelemek ve özellikle dil çeşitliliğini sosyal bağlamda ele almak amacıyla 1950’lerde ortaya çıkmıştır. 1960’lı ve 1970’li yıllarda ivme kazanan toplumdilbilim çalışmaları hâlâ genç bir araştırma alanı olmasına rağmen ilerlemeye devam ediyor (Romaine, 2000).

Toplumdilbilim alanı incelendiği zaman iki önemli kuram dikkat çekmektedir. Bunlar Bernstein’in Eksiklik Kuramı ile Labov’un Ayrılık Kuramı’dır. Bu kuramlar aşağıda ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

2.2.1. Eksiklik Kuramı

Eksiklik Kuramı, İngiliz bir pedagog ve toplumbilimcisi olan Bernstein’in geliştirdiği bir kuramdır. Bernstein, 1950’li yıllarda bir meslek okulunda ders verirken işçi çocuklarının başarısız olduklarını fark etmiş ve bunun nedenlerini araştırmaya başlamıştır. Sınıfındaki diğer öğrencilerle aralarında zeka olarak hiçbir fark bulunmayan bu öğrencilerin başarısızlıklarının çocukların dilsel durumlarından kaynaklandığı kanısına varmıştır (Selen, 2001). Bunun üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda 1959’da yayımladığı *A Public Language, Some Sociological Implications of A Linguistic Form ‘Halk Dili, Dilsel Biçimi Belirleyen Bazı Toplumbilimsel Belirtiler’* başlıklı yazısında halk dili ile kurallı dil arasındaki ayrılıktan bahsetmiştir. Buna göre halk dilinin özellikleri şunlardır:

1. “Kısa, dilbilgisi bakımından basit, çoğunlukla bitirilmemiş tümceler, etken eylem biçimlerinin yeğlendiği yetersiz sözdizimsel yapılar.
2. Az sayıdaki bağlaçların yinelenerek kullanımı.
3. Kısa buyrumların ve soruların sık kullanımı.
4. Sıfatların ve belirteçlerin durağan ve sınırlı kullanımı.
5. Kişisiz adılın (man,es) özne olarak çok az kullanımı (...)
6. Deyimlerin kullanılmasının bireysel seçimi sık olmaktadır.

7. Simgesel kullanım ('symbolism') genelleşmiş değildir.
8. Dil , bireysel yeterliliği açıkça göstermez (İmer, 1990, s. 22).”

Kurallı dilin özellikleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

1. “Söylenmek istenen şey, tam bir dilbilgisel sıralama ve sözdizimle düzenlenmiştir.
2. Mantıksal değişiklikler ve vurgulamalar dilbilgisi bakımından karmaşık bir cümle yapısıyla, özellikle fiilimsiler ve değişik bağlaçlarla sağlanmaktadır.
3. Mantıksal ilişki, zaman ve yer yakınlığı gösteren edatların sık kullanımı.
4. Kişisiz zamirlerin (es, man) sık kullanımı.
5. Sıfatların ve zarfların ayrılaşmış seçimi.
6. Bireysellik, sözel olarak yapı ve ilişkiler nedeniyle cümleler içinde ve arasında bulunmaktadır, açıktır.
7. Anlatımsal bu dil biçimi ile koşullu simgecilik, kendisine bir şey söylenene mantıksal anlamdan çok duygusallık vermektedir.
8. Deneyimi düzenli bir biçimde dile getirmek amacıyla, kapsadığı olasılıklardan oluşan karmaşık bir hiyerarşisini gösteren bir dil kullanımı (İmer, 1990, s. 23).”

Bernstein daha sonraki yıllarda bu terimlerin yerine farklı terimler kullanmayı tercih etmiş ve bunları dar kod ve geniş kod olarak değiştirmiştir.

Eksiklik kuramına göre orta katman dil kullanıcıları ile alt katman dil kullanıcıları birbirinden farklıdır. Alt katman dil kullanıcılarının konuşmaları dar kod ile adlandırılırken orta katman dil konuşucularının dil kullanımı geniş kodla açıklanmaktadır. Dittmar'a göre, eksiklik, orta katman konuşurlarıyla aynı toplumsal başarıya sahip olmak için alt katman konuşurlarında eksik olan dilsel niteliklerdir (İmer, 1990, s. 21).

Okul başarısını çocuğun kullandığı dile bağlayan Bernstein, bu dilin aile ortamı ve yakın çevreden gelen bir olgu olduğuna inanmaktadır. Öğrenebilme ya da öğrenememe her ne kadar çocuğun zekasına ve yeteğine bağlıysa da dilin bu çeşitli kullanım türü başarıda çok büyük bir faktördür (Selen, 2001, s. 24).

Bernstein'in eksiklik kuramı sonraki yıllarda hem desteklenmiş hem de eleştirilmiştir. Denis Lawton, Peter Martin Roeder, Ulrich Oevermann, Regine Reichwein gibi araştırmacılar bu kuramı desteklerken aynı zamanda bu kurama tepki olarak Ayrılık Kuramı ortaya çıkacaktır.

2.2.2. Ayrılık Kuramı

Eksiklik Kuramı'yla kıyaslandığında daha esnek kurallara sahip olan Ayrılık Kuramı'nın en önemli temsilcisi Labov'dur. Labov farklı kentlerde yaptığı araştırmalarda elde ettiği bilgilerden yola çıkarak Eksiklik Kuramı'na tepki göstermiş ve hiçbir dil türünün diğerinden daha iyi ya da daha kötü olmadığını savunmuştur. Ayrılık Kuramı'nın temelinde yatan düşünce de tam olarak budur. Hiçbir dil türü bir diğerinden daha kötü, daha iyi, daha

doğru ya da daha yanlış olamaz. Çünkü her dil türü var olduğu ortam, grup ya da toplumla birlikte değerlendirilir. Eksiklik Kuramı'na göre en doğru dil türü olarak kabul gören ölçünlü türün, diğer dil türlerinden bir farkı olmadığını savunan Ayrılık Kuramı; bu dil türlerinde de kişilerin düşüncelerini gayet rahat bir biçimde ifade edebildiği görüşündedir.

Amerika'nın farklı bölgelerinde farklı dilsel türlerin çoğunlukta olduğu semtlerde araştırmalar yapan Labov, dili konuşulduğu topluma göre incelediği "*The Study of Language in its Social Context*" (*Dilin, Toplumsal Bağlamı İçinde İncelenmesi*) başlıklı yazısında; toplumdilbilimsel yapıyı, bu yapının sorunlarını, dilin gelişmesinde toplumsal etkenlerin rolünü ve dilbilimin durumunu incelemiş, yöntembilim konusu ile ilgili bilgilere yer vermiştir (İmer, 1990, s. 40).

Ölçünlü tür dışında farklı dil türleri olduğuna da dikkat çeken Dittmar, dil türlerini ölçünlü türler, bölgesel türler, işlevsel türler ve toplumsal türler olarak dörde ayırmıştır.

İmer, ölçünlü türün, bir dilsel toplulukta bölgelerüstü anlaşma aracı olarak tanınıp benimsenen ve kurumlaşan dil türü olduğuna dikkat çekmiştir (İmer, 1990). Birçok farklı dil türünün bulunduğu bir toplumda hangi dil türünün ölçünlü tür olacağına karar verilirken yerleşim yerinin gelişmişliği, o yerin kültürel zenginliği vb. gibi faktörler göz önünde bulundurulur. Ölçünlü tür, aynı dilin farklı ağız özelliklerine sahip bir toplulukta bölgeler arasından tek bir yerin seçilerek o bölgenin dil türünün resmi dil olarak kabul edilmesidir. Türkçenin ölçünlü türünün İstanbul ağızı olmasında bu şehrimizin, uzun yıllar boyunca İmparatorluğa başkentlik yapması, bu nedenle yönetim ve siyaset merkezi olması, bundan dolayı da bilim ve sanat kuruluşlarının öncelikle orada toplanması etkili olmuştur (İmer, 1990).

Bölgesel türler, bölgeden bölgeye değişen ancak bu değişimlerin en azından Türkçe için anlaşılamayacak derecede olmadığı yalnızca söyleyişte farklılıkların bulunduğu dil türüdür. Doğu Anadolu Ağızları, Orta Anadolu Ağızları vb. ölçünlü tür içindeki bölgesel ağızlardır (İmer, 1990). Dillerin doğal sınırları olmadığını söyleyen Saussure, bir dil ile bir lehçe arasındaki ayrılığın ne olduğunu söyleyebilmenin güç olduğundan bahseder (Saussure, 1978). Bu nedenle Türkiye için konuşulacak olursa ölçünlü Türkçe ile bölgesel kullanımlar arasındaki farklılıklar iletişimi engellemez. Örneğin, Ege Bölgesi'nde yaşayan bir vatandaş Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan biriyle rahat bir biçimde anlaşabilir. Bölgesel türler yazıya geçmez, yalnızca konuşma dilinde kullanılır, bu nedenle ölçünlü dil tüm bölgesel dilleri kendi çatısı altında ve tek bir yazı dilinde toplar.

İmer (1990), son yıllarda bölgesel dillerin giderek ölçünlü dile yaklaşmakta olduğunu ve buna kitle iletişim araçları ile göçün sebep olduğunu söylemiştir. Giderek yaygınlaşan kitle iletişim araçları ve özellikle son yıllarda artan sosyal medya kullanımı bölgeler arasındaki farklı dil kullanımlarını yok etmektedir.

Farklı grupların kendi aralarında konuştuğu dil türü olarak adlandırılabilir olan toplumsal türler; meslek grupları, farklı yaş grupları ya da cinsiyet gibi değişkenlerle açıklanabilecek olan dil türüdür. Bu dil türü de ölçünlü türün içinde yer almakta ve sosyolekt adı altında araştırılmaktadır.

Dittmar'ın dörde ayırdığı dil türlerinin sonuncusu olan işlevsel türler konuşucuların içinde buldukları ortama, konuştukları kişinin yakınlığına ve cinsiyetine göre tercih ettikleri dil türüdür. İmer, konuşanın dil davranışı genellikle karşısındakinin durumuna, yaşına, cinsiyetine, yakınlık derecesine vb. göre değişmektedir. İşte bu nedenle işlevsel türler en küçük tür birimler olarak kabul edilmektedir (İmer, 1990, s. 57).

2.3. Toplumdilbilim Çalışma Alanları

Dil kavramı toplumdaki ayrı düşünülemez. Dil olmazsa toplum da olmaz. Toplumdaki bireyler dil sayesinde birbirleriyle iletişim kurarlar. Toplumlar karakterlerini zaman içinde konuşucusu oldukları dile de yansıtırlar. Dil, ait olduğu toplumun düşünce yapısından etkilenirken gelecek nesiller de toplumda konuşulan dilden etkilenerek büyürler. Böylece hem dil toplumdaki hem de toplum dilden etkilenmiş olur. Dil değişken bir yapıya sahiptir. Ancak bu değişkenlik sınırlarını ve yönünü onu kullanan konuşucular tayin ederler. Toplum içinde bulunduğu zamanın değişen koşullarına ayak uydurmaya çalışırken dil de değişen toplumun yapısına ve durumuna adapte olur. Toplumsal özellikler dile yansır ve ortaya farklı dil kullanımları çıkar. Ortaya çıkan bu farklı dil kullanımlarının yorumlanması ve değerlendirilmesi toplumdilbilim alanına girmektedir.

Dil, toplum ve kültür kavramları birbirini etkileyen ve birbirlerinden etkilenen birer unsurdurlar. Toplumların geçmişten günümüze değin, nesilden nesile aktararak taşımış oldukları gelenek, görenek, yaşam tarzı gibi unsurlar yıllar içinde toplumun kendine has karakterini oluşturur. Kültür de diyebileceğimiz bu karakter o toplumu diğerlerinden ayırır. Her toplumun kendine has bir kültürü vardır. Toplumda yer alan kültür öğeleri kullanılan dili de etkiler. Böylece dil, toplumdaki ve toplumun uzun yıllar içinde oluşturduğu kültür öğelerinden etkilenerek değişir ve gelişir. Değişen ve gelişen bu dil de o toplumun kültür öğelerini, tarihini, yaşadığı olayları gelecek nesillere aktarmada kullanılan en önemli ve hayati araçtır.

Toplumdilbilim farklı alanların ortak noktasıdır denilebilir. Toplumdilbilim çalışmaları sürdürülürken çalışılan konunun vurgulanan yönüne göre kimi zaman dilbilimden, kimi zaman toplumbilimden faydalanılabilir. Bu nedendir ki toplumdilbilim hem toplum ile ilgili konuları hem de dil ile ilgili konuları kapsamaktadır. Toplumdilbilimcilerin bazen bir dilsel topluluğa ait telaffuz farklılıklarından ya da dil bilimsel bir yapının kullanımından kaynaklanan farklılıklardan yola çıkarak o topluluğun üyeleri hakkında değerlendirmelerde bulunabildiklerinden bahseden Nazlı, toplumdilbilimcilerin bazen de sosyal kimlik ve dil tercihleri arasındaki bağı incelenmekte ve bazı dil varyetelerinin neden daha etkili olduğunu, diğer varyetelerin ise neden daha çekinik olduğunu araştırmalarına konu edindiklerini söylemektedir (2016, s. 42).

Toplumdilbilimin dar ve geniş anlamda farklı özel alanları olduğunu aktaran İmer ve Nazlı'ya göre bu iki grup uygulamada farklı amaçlara yönelmektedir (Nazlı, 2016 ve İmer, 1990). Mikro toplumdilbilim, daha çok toplumsal yapının konuşucuların dil kullanımlarını

nasıl etkilediğini ve dil çeşitlerinin kişilerin cinsiyetleri, yaşları ve sınıfları gibi sosyal özellikleriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu araştırır (Nazlı, 2016, s. 39). Ebneter, dar anlamda toplumdilbilimi oluşturan üç görüşe yer verir: Bernstein Okulu (toplumsal katmanlar ile katmanlara özgü konuşma kodları arasında bağıntılar bulunduğu benimsenmektedir.), Labov'un ayrılık kuramı (sosyoekonomik değişiklikler ile dilsel değişiklikler arasında bağıntılar bulunduğu benimsenmektedir) ve edimbilim (pragmatik) ile etnometodoloji (rol ve dil kullanımı ile bildirişim durumu arasında bağıntılar bulunduğu benimsenmektedir) olmaktadır. Geniş anlamda toplumdilbilimi ise; içerisinde daha çok toplumsal yapı, kültür ve dilin bulunduğu bir üst kavram olarak açıklar (İmer, 1990).

Tercanlıoğlu, toplumdilbilimin uğraşı alanını genel hatlarıyla şu şekilde sınıflandırmıştır (Güven, 2012) :

- “Dil ilişkisi: ödünç alma, çokdillilik, bir toplumda iki dil kullanılması durumu/ ikidillilik, ilişki dilleri, kreoller, geçer dil, kod değiştirimi
- Diyalekt, standartlar, sosyolekt,
- Dil ve eğitim
- Geniş ve dar kodlar
- Dil siyaseti
- Erkek ve kadın dili
- Dil ve kültür, dil, kültür ve, dilsel gerekircilik / kültürel izafiyet ve Sapir- Whorf hipotezi
- Dilsel ve toplumsal eşitsizlik, davranışsal dil çalışmaları, dilsel önyargılar”

Tercanlıoğlu'nun yaptığı sınıflamalara ek olarak Güven (2012) şunları eklemiştir:

- “İdyolekt
- Sabir, argo, jargon
- Dil normu
- Dil engelleri
- Dil planlamaları /düzenlemeleri
- Dil devrimleri
- Dil yasakları
- Dil standartlaşması
- Diller arası ve dil içi girişim
- Dil ve kimlik
- Esperanto

Bildirimsel edinç vb. (Güven, 2012).”

2.3.1. Dil ve Cinsiyet

Kadın ve erkek cinsleri arasında birçok farklılık bulunur. Bu farklılıklar temel olarak biyolojik, fiziksel ve ruhsal (hissi) farklılıklar gibi gruplara ayrılabilir. Ancak bu çalışmada kadın ve erkeğin yaradılışından gelen farklılıklarından ziyade kültürel olarak onlara yüklenmiş olan farklılıklar ve bunun sonucunda ortaya çıkan dil kullanımına değinilecektir.

Bazı dillerde kadın ve erkeği ayırt edici artikeller bulunur. Bu dillerde aynı nesne ya da ifade kadın için söylenirken farklı, erkek için söylenirken farklı biçimde ifade edilir. Örneğin, İngilizcede erkekler için “he” zamiri kullanılırken kadınlar için “she” zamiri kullanılır ve bu zamirler birbirinin yerine kullanılamaz. Ancak Türkçede böyle bir durum söz konusu değildir. Wardhaugh, cins ayrımı yapanların kişiler olduklarını ve dilde cins diye bir ayrım bulunamayacağından bahseder. Ayrıca Japonca, Türkçe ve Farsça gibi dil konuşucularının Almanca, İngilizce gibi dil konuşucularından daha az cinsiyet ayrımı yaptıklarının ya da daha yansız olduklarının söylenemeyeceğinden bahseder (König, s. 25).

Dünya dillerinin birçoğunda kadınlar ve erkeklerle ilgili sözcük ve deyimlere bakıldığında kadınlara karşı olumsuz bir tutum sergilendiği görülür. Bu tutumlar genellikle kadınları aşağılayıcı, dışlayan ya da kötü davranışlarla anlatan kelimelerdir. Ancak erkeklerle ilgili çok fazla olumsuz bir tutum göze çarpmaz (König, s. 26) Örneğin, Türkçe gramatikal olarak cinsiyet belirten bir dil olmamasına rağmen kişiler bu ayrımı dili kullanarak fazlasıyla yapmaktadırlar. Bir örnekle açıklamak gerekirse dilimizde ‘evde kalmış, saçı uzun aklı kısa, kızını dövmeleyen dizini döver ‘ gibi sözler hep kadınların terbiye edilmesini gerektiğini, akıl yönünden ya da ahlak yönünden eksik olduklarını işaret eder. Bunun gibi örnekleri çoğaltmak oldukça da mümkündür. Bunun dışında bazı uzmanlara ve feminist yaklaşımlara göre, gramer olarak erkekleri ifade eden terimler hem kadınlar hem de erkekleri kapsayabilir. Örneğin, İngilizcede ‘chairman’ başkan terimi hem erkekler hem de kadınlar için kullanılabilen bir sözcüktür ancak gramer olarak ‘man’ erkekleri kasteder ve bu da kadınları yok saymak ya da erkekleri ön plana çıkarmak olarak algılanabilir. Türkçede de buna benzer örnekler vardır. Örneğin iş adamı, bilim adamı gibi sözcükler her iki cinsi de kapsar ancak gramatikal olarak yalnızca erkek cinsini işaret eder (Demirci, 2017, s. 288).

Her toplum kendini oluşturan cinslere farklı toplumsal görevler yükler. Bu görevler yazılı kurallar olmadığı halde toplum tarafından benimsenmiş ve süreç içinde neredeyse birer kültür haline gelmiştir denilebilir. Kişiler toplum tarafından kanıksanmış bu kurallara uymayı reddettiği zaman bazı yaptırımlarla karşı karşıya kalabilirler. Bu durumda ayıplanma, dışlanma vb. davranışlar toplum tarafından verilecek cezalar olabilir. Her ne kadar cinslerin doğuştan getirdiği özelliklerin etkisi varsa da toplumsal ve kültürel etkenler de kişilerin karakter oluşumunu, ruhsal ve düşünce yapısını, hayata bakış açısını etkiler. Tüm bu unsurlar gibi kişinin dil kullanımı da önce içinde bulunduğu yakın çevreden daha sonra da kültürel olarak bağlı bulunduğu toplumdan etkilenir. Buradan yola çıkılarak söylenebilir ki kadın dili

ve erkek dili ya da dil ve cins adı altında incelenen cinsiyete göre dil kullanımı konusu toplumdilbilim alanında kişilerin biyolojik farklılıklarından çok toplumsal olarak edindikleri dil türünü kasteder.

Dil, konuşulduğu toplum içinde bireylere birçok imkan sunar. Toplumdaki her konuşucu dilden istediği biçimde yararlanır ve istediği şekilde konuşur. Saussure bu durumu *langua* ve *parole* terimleriyle anlatmıştır. Dilin toplumdaki eski ve yeni üyeleri kuşatan bir tarafı vardır. Saussure, dilin ses özelliklerinden morfolojiye, sentaksından anlambilime, psikolojik testinden sosyal değerine her şeyi ve her ferdi içine alan bu kuşatıcı tarafına *langua* demiştir. *Parole* ise *langua*nın o toplumda bulunan kişiler tarafından kullanılan aktive edilmiş kesitidir (Demirci, 2017, s. 62). Kısaca, *langua* dilin toplumsal yönüne vurgu yaparken *parole* dilin bireysel tarafına yani söze vurgu yapar. Öyleyse dilin kullanımının kişiden kişiye göre bile değişebilen bir varlık olduğu söylenebilir. Dilin her bireyde farklı bir biçimde kullanım durumu idiolekt terimi ile açıklanabilir. Öyleyse dilde daha cinsiyet ayrımına bile girilmeden her bir kişiye göre değişmesi durumu göz önünde bulundurulduğu zaman, cinsler arası bir farklılık olması da doğal bir şekilde karşılanabilir.

Cinsiyete göre dil kullanımı ya da dilin cinsiyete göre kullanımı ile ilgili araştırmalara bakıldığı zaman bilimsel olarak ilk dikkat çekici çalışmanın Robin Lakoff'un yayımladığı *Dil ve Kadının Yeri (Language and Women's Place)* adlı makale olduğu görülür. Lakoff makalesinde dilsel kullanımlarda cinsiyetten doğan farklılıkları anlatmış, bu farklılıkların erkeklerin sahip oldukları toplumsal güçle ve kadınların ise zayıflıkları ile doğrudan ilgili olduğunu ileri sürmüştür. Lakoff aynı çalışmada kadınların kullandığı dili genel hatlarıyla belirlemiş ve bazı bulgulara ulaşmıştır. Araştırmaya göre kadınların renklerle ilgili sözcükleri erkeklere nazaran daha çeşitli ve daha ayırt edici bir biçimde kullandıklarını saptamıştır. Bunun yanında kadınların onaylanma ihtiyaçlarından dolayı onay sorularını daha sık sorduklarını ve konuşmalarında daha abartılı ifadelere yer verdiklerini ifade etmiştir. Gramatikal açıdan kadınların kullandığını dilin standart dile daha yakın olduğunu ve cümle kuruluşlarında kadınların erkeklerden daha iyi olduklarını belirtmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen kadın dilinin zayıf ve daha güçsüz olduğunu belirten Lakoff, bu durumun doğuştan gelen bir özellik değil kadının toplum içinde var olan güçsüzlüğünden kaynaklandığını da belirtir (Nazlı, 2016, s. 57).

Lakoff yaptığı araştırma ile cinsiyet konusunda farklı bir bakış açısı getirmiş olsa da bazı yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun nedeni Lakoff'un kadınların ciddiye alınmak için erkekler gibi konuşması gerektiği izlenimini öne çıkarmasıdır. Fakat Lakoff çalışmasını deneysel bir gerçeklikten çok toplumsal bir inanıştan geçtiğinin farkındadır ve araştırmalarını bir başlangıç noktası olarak değerlendirmektedir (Nazlı, 2016, s. 57-58).

Lakoff'un eksiklik yaklaşımından sonra ortaya atılan başka yaklaşımlar da olmuştur. Bunlar üstünlük yaklaşımı, farklılık yaklaşımı ve sosyal oluşumcu yaklaşımlardır. Nazlı'nın aktarımıyla bu yaklaşımlar kısaca açıklanmaya çalışılacaktır:

Maltz, Borker ve Tannen gibi araştırmacılar konuya üstünlük yaklaşımı içerisinde yaklaşmışlar ve kadın ile erkek arasındaki konuşma farklılıklarının basit ayrılıklardan ibaret olmadığını ve bu farklılıkların erkeklerin toplum içinde kadınlara olan toplumsal

üstünlüklerinden kaynaklanabileceğini savunmaktadırlar. Kadınların konuşmaları daha samimi ve cana yakınken erkeklerin konuşmaları daha işbirlikçi ve otorite özellikleri göstermektedir (Nazlı, 2016, s. 58).

Deborah Tannen farklılık yaklaşımının en iyi savunucusudur. Tannen'e göre kadın ve erkekler daha çocukluktan itibaren ilk sosyalleşmelerin gerçekleştiği oyun gruplarında bile farklı iletişim eğilimleri ve konuşma tarzları sergilerler. Kızlar daha çok işbirlikçi ve yapıcı tutumlar sergilerken erkeklerde ise daha çok rekabet ve hükmetme eğilimleri göze çarpmaktadır (Nazlı, 2016, s. 58).

Sosyal oluşumcu yaklaşıma göre dil daha çok cinsel kimliğin kültürel bir ürünü olarak değerlendirilir. Yani her birey içinde yaşadığı sosyal, ekonomik ve politik söylemlerle şekillendirilir ve bu kimliğe cinsel bir kimlik kazandırılır. West ve Zimmerman'ın da söylediği gibi cinsel kimlik sosyal bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. West ve Zimmerman'dan aktaran Nazlı'nın da söylediği gibi cinsel kimlik verilmiş bir sosyal kategori olmaktan ziyade sosyal bir yapı olarak görülmektedir (Nazlı, 2016, s. 59).

Kadınların ve erkeklerin dil kullanımlarını inceleyen araştırmalardan elde edilmiş birçok sonuç vardır. Ancak bu çalışmalar genel hatlarıyla incelendiğinde kadınların erkeklerden daha uzun ve gramer olarak daha doğru cümleler kurdukları göze çarpar. Erkekler konuşurken kadınlara göre daha sert ve hükmedici bir ses tonuyla konuşurken kadınlar tam tersine onaylanma ihtiyacı içeren ve daha duyu yüklü kelimeleri tercih ederler. Kadınlar konuşmalarında ayrıntılara daha fazla yer vermeye meyilliyken erkekler yalnızca kendileri için önemli kısımları anlatmakla yetinebilirler. Dünya genelinde dillere yerleşmiş olan kadınlar hakkındaki olumsuz yargılar aslında toplumdaki çoğunluğun da bakış açısını yansıtmaktadır.

2.3.2. Dil ve Yaş

Dil ve yaş kavramları birbirleriyle ilişkili iki kavramdır. Bireyler doğum anından ölünceye dek çevrelerinde konuşulan dile maruz kalarak sözcük hazinelerini geliştirirler. Dil edinim cihazının çalışma kapasitesi yaş ile doğrudan alakalıdır. Belirli yaşa kadar (kritik eşik) tam kapasiteyle çalışan bu organ bir yaştan sonra körelmektedir. Dolayısıyla dil-yaş bağlantısının birinci basamağını insanın fizyolojik gelişimiyle ilişkilendirmek mümkündür (Demirci, 2017, s. 293). Ancak dil sürecinin gelişiminde elbette yaş faktörü tek başına yeterli değildir. Bunun yanında kişinin dil gelişimini etkileyen birçok faktör ele alınabilir. Genel dilbilim alanında araştırma alanı bakımından arka sıralara atılan yaş faktörü toplumdilbilimde ülkemizde çok fazla olmasa da bazı çalışmalarda incelemeye değer görülmüştür.

Afrika'da bir toplumda yeni doğan bir çocuk dil bilmediği müddetçe kintu '*şey, varlık, eşya*' olarak adlandırılmaktadır. Aynı çocuk dil öğrenip kullanmaya başlayınca muntu '*kişi, insan*' olmaktadır. Fromkin ve Rodman'ın esas olarak insanın dil bilince insan olduğu

konusuna dikkat çekmek için verdikleri bu örnek şüphesiz ki dilin yaş ile edinildiğini anlatmaktadır. Zira çocuklar yaş ilerledikçe dili öğrenir (Demirci, 2017, s. 295).

Bebeklikten itibaren çocukluğa, çocukluktan ergenliğe, ergenlikten yetişkinliğe ve yetişkinlikten yaşlılığa dek değişen ruhsal ve fiziksel yapının yanında kullanılan dil de değişir. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde aile ve yakın çevreden edinilen ilk dil kullanılırken ergenliğe doğru arkadaş çevresinde konuşulan ve gençlik dili olarak adlandırılan dil türü ön plana çıkar. Gençlerin kendi aralarında konuştuğu dil her ne kadar birçok yetişkin tarafından hoş olmayan kavramlarla karşılanırsa da bu dönem dil değişiminin doğal bir sürecidir ve tüm dünyada aynı biçimde gerçekleşir; zamanı gelince bu dil türü gizil bir biçimde öğrenilir, yetişkinlik dönemine doğru da daha ölçünlü bir dil edinimi gerçekleşir. İnsanlar nasıl her yerde, her zaman aynı dil türünü konuşamazlarsa her yaşta da aynı dil türünü kullanamazlar. Örneğin, yerel kullanımlarla ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, bu dil türü çocukluk ve ergenlik döneminde kişinin dil kullanımında yüksek oranda görülürken yetişkinlikte bu dil türünün azaldığı ve daha ölçünlü bir dil kullanımı tercih edildiği belirtilmektedir. Bunun sebebi olarak meslek hayatına atılma süreci olan yetişkinlikte daha resmi ve standart bir dil kullanma zorunluluğu hissedilmesidir. Ancak yaşlılık döneminde bunun tam tersi bir durum ortaya çıkmakta ve yerel kullanımlar tekrar artmaya başlamaktadır. Çünkü kişi iş hayatından ayrılmış ve daha rahat bir sosyal hayat sürmeye başlamıştır (Nazlı, 2016, s. 62).

Dil ile yaş arasındaki ilişki incelenirken dikkat çekilmesi gereken bir başka yön de öğretim düzeyidir. İnsanlar belli bir yaşa gelince okula başlar. Aileden getirdikleri dilin yanında okulda öğretilen standart dili de öğrenirler. Yaşla ve öğretim düzeyiyle doğru orantılı olarak kullanım sıklığı oranı artması beklenen standart dil türü kullanımı artmayabilir ya da yalnızca belli zamanlarda ve belli yerlerde kendini gösterebilir. Bu genellikle sınıf içindeki konuşmalar, resmi daireler ya da tanıdık olmayan biriyle yapılan konuşmalar için geçerli olabilir. Ancak kişi kendini daha rahat hissettiği arkadaş ya da aile ortamında yerel kullanımları daha sık sergileyebilir. Bu da dil kullanımında her zaman yalnızca tek bir faktör olmadığını göstermektedir. Bunun yanında yapılan araştırmalarda yetişkinlik çağındaki kişilerin, gençlere oranla daha fazla standart dil kullandığı belirtilmektedir (Çolak, 2019). Canbulat, Güven ve Çağlar (2017); ortaokul, lise ve üniversite çağındaki 60 öğrenci ile görüşmüş ve elde ettikleri verilerden yola çıkarak gençlerin % 68'inin *gençlik dili* kullandıklarını tespit etmişlerdir. Bu öğrencilerden 9'u ortaokul, 13'ü lise, 19 tanesi de üniversite düzeyindedir. Buradan yola çıkarak söylenebilir ki öğrencilerin yaşlarına bağlı öğrenim düzeyleri arttıkça gençlik dili kullanım oranı da artmıştır.

2.3.3. Ölçünlü Tür

Ölçünlü tür, aynı dili konuşan bir dilsel toplulukta yerel türleri tek bir çatı altında toplayan dil türüdür. Standart dil/yazı dili/resmi dil/ edebi dil olarak da adlandırılan ölçünlü tür aynı zamanda okullarda öğretilen ve öğrencilerin aldıkları eğitim sonucunda konuşmaları beklenen dil türüdür. Ancak ölçünlü tür yalnızca eğitim dili demek değildir. Ölçünlü tür, hem

yazı hem de konuşma dilini içine almaktadır. Resmi sohbetler, farklı alanlar barındıran meslek konuşmaları, radyo, televizyon ve basın organları; yani tüm devlet kuruluşları, kurumlar ve kitle iletişimi, hem yazılan hem de konuşulan biçimiyle, ölçünlü türün en sık kullanıldığı alanlar olmaktadır (İmer, 1990, s. 45).

Crystal (Nazlı, 2016), standart teriminin toplumdilbilimde, bir dilin yüksek varyetesi olarak kullanıldığını söyler. Ölçünlü diller birleştirici iletişim araçları olarak bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmaktadır ve böylece resmileşmiş bir model olarak medyada, yabancılara dili öğretmede vb. birçok yerde kullanılabilir. Holmes, başka bir tanıma göre, genellikle yazılı olan, belli bir düzenlilik ve kodlanmışlık gösteren; halk tarafından prestijli varyete ya da kod olarak kabul gören ve düşük varyetelerin yanında yüksek işlevler için kullanılan dilin, ölçünlü tür olarak adlandırıldığını söyler (Nazlı, 2016, s. 44).

Her dilde farklı bölgelerin anlaşmak için kullandığı yerel diller mevcuttur. Bunlara bölgesel türler denir. Yalnızca konuşma dilinde geçerli olan bu durum dilimizde söyleyiş ve ses farklılığından ileri gitmez. Bu nedenle bölgeler arasında farklı konuşma diller mevcut olsa da herhangi bir anlaşamama durumu yoktur. Bu bölgelerden ölçünlü dil olmaya elverişli olan bir dil türü seçilir ve ölçünlü dil olarak adlandırılır. Böylece seçilen bu dil türü okullarda öğretilmeye başlanmasının yanında yazı dili olarak da kullanılmaya başlanır. Kısacası ölçünlü tür tüm diğer yerel türleri birleştirici bir güce sahiptir.

Ölçünlü dilin genel olarak eğitilmiş ana dil konuşurları tarafından kullanıldığını söyleyen Eker'e göre ölçünlü dil, farklı ağız konuşurları için adeta yardımcı ve ortak dil niteliği taşır (2006, s. 50).

Türkçede ölçünlü tür olarak İstanbul ağzı seçilmiştir. İmer, bu türün, Türkçenin İstanbul ağzı üzerine kurulmasında bu şehrin, yüzyıllarca imparatorluğa başkentlik yapması, bu nedenle yönetim merkezi olması, bundan dolayı bilim ve sanat kuruluşlarının öncelikle orada toplanmasının etkili olduğundan bahseder (İmer, 1990) .

2.3.4. Bölgesel Türler

Dil farklı değişkenlere göre birçok farklılıklar barındırmaktadır. Bu değişkenlerden biri de farklı coğrafi bölgelerdir. Öyle ki aynı ülke sınırları içinde yaşayan ve aynı ölçünlü dili kullanan insanlar arasında yaşadıkları bölgelere göre var olan dil farklılıkları mevcuttur. Coğrafi koşulların dil farklılaşmasında etkili olduğundan bahseden Aksan, dağlık bölgede yaşayanların düzlüklerdeki büyük gelişme akımlarına katılmadıklarını, bu nedenle bunlardan bağımsız olarak kendi doğal gelişimleriyle baş başa kaldıklarını söyler. Ulaşım bakımından sınırlı olan yerler, adalar da dil bakımından aynı özelliği gösterir (2015, s. 145). Bu dil farklılıklarında en önemli etken karşılıklı anlaşılabilirliktir. Türkiye Türkçesi için baktığımızda bölgesel türler arasında çok büyük farklılıklar yer almamakta ve kişilerin iletişim kurmalarında herhangi bir problem yaratmamaktadır. Ege Bölgesinde yaşayan bir

vatandaş ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan bir vatandaş konuşurlarken birbirilerini anlamakta büyük zorluklar yaşamazlar.

İmer, bölgesel türlerin sözlü bildirişimde kullanıldığını ve ölçünlü dilin yazılı ve sözlü olarak düzenlenmesine karşılık, bölgesel türlerin ne sözlü ne de yazılı olarak düzenlediğinden, bu iki dil türü arasında, özellikle sesbilim ve söz varlığı bakımından büyük bir ayrım olduğunu söylemektedir. Örnek olarak ölçünlü Türkçede makas sözcüğü Anadolu'nun farklı bölgelerinde değişik sözcüklerle karşılanmaktadır: ağzıdolu, çecak, gez, goyçu, kaçı, kaptır, kayşı, kesecek, kırkaç, kırklık, sındı, sindi, zındı vb. bu sözcüklerden bir bölümünün bölgeden bölgeye değişen farklı söyleyişleri vardır. Örnek olarak sındının sindi, sundu, sındır, sındık; kırklığın kırkılık, kırkma, kırknık, kırtlık vb. (1990, s. 48).

Dili konuşan ve konuşanı dinleyen herkes belli bir aksana sahiptir ve insanlar farklı aksanlara karşı yanlı davranabilmektedirler. Şen, özellikle ölçünlü dil dışında kalan bölgesel ağızların bu tür değerlendirmelere maruz kaldığını aktarmıştır. Kişilerin bölgesel ağızlara karşı tutumlarını inceleyen bir araştırma yapan Şen, konuşma dilinin konuşucunun belli bir etnik ya da kültürel gruba ait olduğunun göstergesi olduğunu söyler. Laver ve Trudgill'den aktaran Şen, konuşmadaki aksanın bölgesel ve sınıfsal aitliğin göstergesi olarak düşünülürken ölçünlü konuşmanın bölgesel olmadığını ve yüksek sosyal sınıf ile eğitimin göstergesi olarak algılandığını söyler. Bu nedenle ölçünlü konuşma ile özdeşleştirilen saygınlık, aynı zamanda onu kullanan sınıf ya da grupla da özdeşleştirilmiş olur. Ölçünlü dil ve bölgesel türler ile ilgili yapılan birçok araştırmaya göre ölçünlü aksan saygın, hoşça giden ve dilsel açıdan anlaşılabilirliği iyi olan konuşuculara ait özellikler olarak algılanır. Giles, Edwards, Edwar ve Jacobsen'den aktaran Şen, ancak ölçünlü aksan dışındaki dil türleri için alt statünün göstergesi olarak algılandığını aktarmıştır. Bu da olumsuz bir durumdur. Ancak ölçünlü aksan konuşucularına göre ölçünlü olmayan dil konuşucularının konuşma biçimleri daha samimi, daha arkadaş canlısı ve daha güvenilir olma gibi olumlu özelliklerle sonuçlandırılmıştır (Şen, 2008).

Aksan, artan haberleşme ve ulaşım olanaklarının artması üzerine köy ve şehirde yaşayan kişilerin dil kullanımlarının birbirine çok yaklaştığını, bu nedenle ağız farklılıklarının giderek azaldığını söylemiştir (2015, s. 145). Günümüzde televizyon faktörü ve özellikle sosyal medya kullanımı da farklı dil kullanımlarının giderek azalmasına sebep olmuştur.

2.3.4.1 Ağız Kavramı

Yöreden yöreye değişen ve genellikle ses ve söyleyişle sınırlı kalan farklı dil türlerini anlatan ağız kavramıyla ilgili ayrıntılara bölgesel türler başlığı altında yer verildiğinden bu bölümde yalnızca ilgili araştırmacıların ağız kavramıyla ilgili yaptıkları farklı tanımlara yer verilmiştir.

“Bir dil ya da lehçe alanı içinde yer alan konuşma biçimlerini, söyleyiş türlerini, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların her biri. Yerel kullanım anlamında ağız, lehçeye karşıt olarak, çok dar bir parçasının sınırlarını aşmaz (Vardar, 1980, s. 18).”

“Ağız, aynı lehçe içinde, daha küçük yerleşim bölgelerine özgü olan ve daha küçük ayrımlara dayanan konuşma biçimidir (Aksan, 2015, s. 142).”

“Bir dil bilimi terimi olarak ağız, genel anlamda, bir dilin (langue) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde, belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü, diye tanımlanabilir” (Gemalmaz, 1973, s. 3).”

“Ağız, bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyiş bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır (Ergin, 2013, s. 10).”

“Bir dilin veya lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri (Korkmaz, 1992, s. 4).”

“Aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okur yazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre az yerel konuşma biçimleridir (Demir, 2002).”

“Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili (Türk Dil Kurumu Sözlükleri).”

2.4. Türkiye’de Ağız Çalışmaları

Türkiye Türkçesinde ağızlarla ilgili çalışmalar 1867 yılına kadar gitmektedir (Güler, 2012). Maksimov’un bu tarihte Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızları üzerine yaptığı çalışmadan 1940 yılına kadar geçen dönemde ülkemizin ağızları genellikle yabancı araştırmacılar tarafından incelenmiştir. 1940’lı yıllarda Ahmet Caferoğlu ile birlikte yerli araştırmacılar dönemi başlar. Ülkemizde bu alanda yapılan ilk doktora çalışması Zeynep Korkmaz’a ait olan *Güney-Batı Anadolu Ağızları (Sesbilgisi)* adlı çalışmadır (Güler, 2012).

Aşağıdaki ağız sınıflandırmaları Leyla Karahan’ın tasnifine göre yapılmıştır (Buran, 2011):

“1. DOĞU GRUBU AĞIZLARI: Ağrı, Artvin merkez ile Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Van ağızları.

Alt Gruplar

I.Grup: Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Palu, Karakoçan(Elazığ) ağızları.

II. Grup: Kars (Ardahan, Posof hariç), Erzurum merkez, Aşkale, Ovacık, Narman, Pasinler, Horasan, Hınıs, Tekman, Karayazı, Erzincan merkez, Tercan, Çayırılı, Kemah, Refahiye, Gümüşhane ağızları.

III. Grup: Ardahan, Posof (Kars), Artvin merkez, Şavşat, Yusufeli, Ardanuç (Artvin), Oltu, Tortum, Olur, Şenkaya, İspir (Erzurum) ağızları.

IV. Grup: Kemaliye, İliç (Erzincan), Elazığ merkez, Keban, Baskil, Ağın, Harput (Elazığ) Tunceli ağızları.

2. KUZEYDOĞU GRUBU AĞIZLARI: Hopa, Borçka, Arhavi (Artvin), Rize ve Trabzon ağızları).

Alt gruplar

I. Grup: Trabzon, Rize merkez, Kalkandere, İkizdere, Gündoğdu, Büyükköy ağızları.

II. Grup: Çayeli, Çamlıhemşin, Pazar, Ardeşen, Fındıklı (Rize) ağızları.

III. Grup: Arhavi, Hopa, Borçka, Kemalpaşa, Muratlı, Ortacalar, Göktaş, Camili, Meydancık, Ortaköy (Artvin) ağızları.

3. BATI GRUBU AĞIZLARI: Adana, Adıyaman, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Muğla, Nevşehir, Niğde, ordu, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat, Zonguldak ağızları.

Alt Gruplar

I. Grup: Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları.

II. Grup: İzmit ve Sakarya ağızları.

III. Grup: Bolu (Göynük, Mudurnu, Seben, Kırısık hariç), Zonguldak, Bartın, Kastamonu, (Tosya hariç), Ovacık, Eskipazar (Çankırı) ağızları.

IV. Grup: Beypazarı, Çamlıdere, Kızılcahamam, Güdül, Ayaş (Ankara), Göynük, Mudurnu, Seben, Kırısık (Bolu), Çankırı (Ovacık, Eskipazar ve Kızılırmak hariç).

V. Grup: Sinop (Boyabat hariç), Samsun (Havza, Ladik hariç), Ordu (Mesudiye hariç), Giresun (Alucra ve Şebinkarahisar hariç), Şalpazarı (Trabzon) ağızları.

VI. Grup: Havza, Ladik (Samsun), Amasya, Tokat, Sivas (Şarkışla ve Gemerek hariç), Mesudiye (Ordu), Şebinkarahisar, Alucra (Giresun), Malatya merkez, Hekimhan, Arapkırağızları.

VII. Grup: Tarsus (İçel), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya), Birecik, Halfeti (Urfa) ağızları.

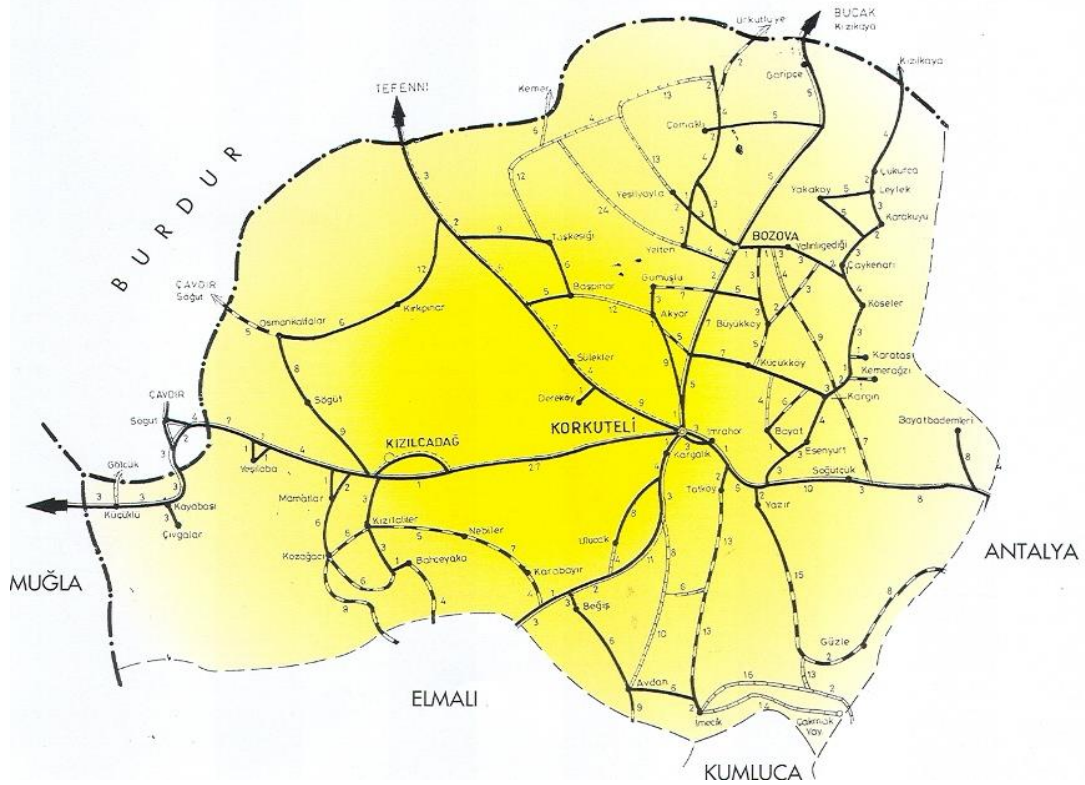
VIII. Grup: Ankara merkez, Haymana, Bâlâ, Şereflikoçhisar, Çubuk, Kırıkkale, Keskin, Kalecik, Kızılırmak, (Çankırı), Çorum merkez ilçesi ile güneyindeki ilçeler, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Kayseri, Şarkışla, Gemerek (Sivas), Yozgat ağızları.

IX. Grup: Konya (merkez ilçenin bazı yöreleri ve Ereğli hariç), İçel (Tarsus hariç) ağzları.”

2.5. Korkuteli İlçesinin Genel Özellikleri

Korkuteli, Antalya'ya 60 km mesafede bulunan bir ilçedir. Korkuteli 2471 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir. Doğusunda merkez ilçe, güneydoğusunda Kumluca, güneyinde Elmalı ilçesi, güneybatısında Muğla, batısında ve kuzeyinde de Burdur ili bulunur.

Korkuteli'nin 2016 yılındaki nüfus sayısı 53.347'dir. Korkuteli ilçesinde yoğun olarak geçici göç görülmektedir. 1960'tan itibaren başlayan meyvecilik ve makineli tarım ile sulama barajının yapımıyla ilçede kalkınma hızlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte Korkuteli merkezde, kasaba ve köylerinde modern yapılaşma kendini göstermeye başlamıştır. Yaz aylarında ilçe nüfusu çok artmaktadır. Halk genellikle tarım, meyvecilik, hayvancılık ve arıcılık ile orman işçiliği ile uğraşmaktadır. İlçede son zamanlarda yaygınlaşan kültür mantarı üretimi de ekonomiye büyük katkılar sağlamaktadır. İlçede çok hızlı gelişen mantarcılık ülke genelinde büyük bir paya sahiptir. İlçedeki kültür mantarı üretimi ülkenin %70'i gibi büyük bir oranına sahiptir. Bu üretimin temel kaynağı ev altı işletmeleri olduğu için, ailelerin ekonomiye katkısı inkar edilemez büyüklüktedir. Korkuteli'nde üretilen tarımsal ürünlerin başta gelenleri elma, armut, üzüm, buğday, arpa, fasulye, ayçiçeği, nohut, yulaf, şeker pancarıdır. İlçenin doğu kesimindeki Güllük Dağı Milli Parkı zengin doğal ve tarihsel değerleriyle önemli bir gezi ve tatil alanıdır. Düzlerçamı ormanlarında alageyik ve turaç üretme istasyonları vardır. (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Korkuteli Haritası (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

2.6. Korkuteli İlçesinin Tarihçesi

İlçenin tarihi beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler genel hatlarıyla aşağıda verilmiştir.

Hititler Dönemi:

İlçe Antalya şehrinin kuzeybatı yönünde ve şehir merkezine 60 km uzaklıkta yer almaktadır. İlçede İsinda adında bir kasabanın yer aldığı Evliya Çelebi'nin yazdığı bilgilerden öğrenilmektedir. Bu kasaba Pysidyalılar döneminde kurulmuştur. Pysidyalılar dönemine ait şehir kalıntıları Alaaddin Kışla Mahallesi'nde yer almaktadır. Pysidya adlı kasaba Hititlere bağlı fakat içişlerinde bağımsız bir bölgedir. Bu kasabanın etrafında Likya, Karya gibi küçük komşu devletler yer almaktadır. Kasabanın etrafında bulunan diğer kentler şunlardır: Termesus (Güllükdagi), Legost (Büyükköy Yakası), Komabe (Garipçe), Timprianda (İmrahor), Kratopolis (Kızılkaya), Vebre (Bozova), Pogla (Çomaklı), Sergücia (Bayat).

Helenistik Dönem ve Roma Dönemi:

Korkuteli bölgesinin medeniyet tarihindeki gelişimi Büyük İskender'in ölümünden sonraki dönemde gerçekleşmiştir. Helenistik dönemde batı ile doğunun kültüründen bir sentez oluşturmuştur. Roma İmparatorluğu M.S. 395 yılında Doğu Roma ve Batı Roma olarak iki bölüme ayrılmıştır. Bu dönemlerde söz konusu kent önemini korumaya devam etmiştir.

Korkuteli'nde (Istanoz) Romalılardan kalan eserler:

- a)Keşiş Evi: Taş oymadan yapılmıştır, Alaaddin Kışla Mahallesi'ndeki cirim boğazı civarındadır.
- b)Eski Roma Mabedi: Şu anki yerinde Hamitoğulları döneminden kalma taş medrese vardır.

Selçuklular Dönemi

Korkuteli ilçesi Selçuklu hükümdarı olan Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Doğu Roma'dan alınmıştır. Hükümdar Gıyaseddin Keyhüsrev Alaşehir taraflarındaki bir savaşta şehit olmuş ve yerine oğlu I. İzzettin Keykavus geçmiştir. Yazın Korkuteli'nde, kışın Antalya'da bulunduğu bilinen Alaaddin Keykubat'ın hükümdarlığı 1219 – 1237 yıllarına denk gelmektedir. Hükümdarın ölümünden sonra yerine XI. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiştir. Moğollarla yapılan Köseadağ Savaşı'ndan (1243) sonra devlet gücünü yitirmeye ve parçalanmaya başlamıştır. Tüm Akdeniz kıyıları Alaaddin Keykubat zamanında Türklerin hakimiyetine girmiştir.

Korkuteli'nde Selçuklu Dönemi'nden kalan eserlerden bazıları:

- a)Sultan Alaaddin Cami: Camiyi I. Keykubad yaptırmıştır.
- b)İmarethane: Hamitoğullarının-Hamit - Abatlıların yaptırdığı taş medresenin bulunduğu yerde bulunan imarethanenin enkazı üzerine sonradan Hamitoğulları şimdiki taş medreseyi yapmışlardır.

d)Porsuyu Kalıntıları: Sülekler mahallesindeki por (kireçli) suyunun o dönemlerden geldiği toprak altından çıkan su künklerinden anlaşılmaktadır.

e)Hamamlar: Kışla Mahallesinde üç tane hamam kalıntısı ile Kızılkahveler yakınlarında kullanılamaz durumda bir hamam bulunmaktadır. Hamam 1990 senesinde restore edilmiştir.

Hamitoğulları ve Teke Beylikleri Dönemi:

Söz konusu ilçe bu iki döneme de tanıklık etmiştir. Isparta'daki Hamitoğulları tarafından Antalya'dan daha evvel alınmıştır. Antalya şehri ise 1321 senesinde alınmıştır. Hamitoğlu İlyas Bey ölünce, oğlu Yunus Bey Teke Beyliğinin kurucusu olmuştur. Emir Sinaneddin Medresesi 1319 senesinde Hamitoğulları tarafından yaptırılmıştır.

Osmanlılar Dönemi

1392 senesinde Yıldırım Beyazıt tarafından alınan Antalya şehri ve çevresinin yönetimi oğlu İsa Çelebi'ye verilmiştir. 1402 senesindeki Ankara Savaşı'ndan sonra Timur söz konusu yerleşim yerini Tekebeyi Osman Beye vermiştir ancak sancak beyi Hamza Bey Osman Beyin üzerine yürümüş ve 1423 yılında ortadan kaldırmıştır. Padişah Yavuz Sultan Selim zamanında Antalya'da sancak beyi olarak kardeşi Şehzade Korkut bulunuyordu. Ancak zamanla iki kardeşin arası açılmış ve Yavuz Sultan Selim kardeşini Osmankalfalar yakınındaki bir mağarada saklanmakta iken boğdurmuştur. Antalya şehri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bir Teke vilayetiye 1864 senesinde Konya vilayetinin Teke sancağının merkezi olmuştur. Korkuteli ilçesi 1879 senesinde Teke sancağına bağlı bir nahiye merkezi olmuştur. 1915 senesinden itibaren Antalya Mutasarrıflığına bağlanmıştır ve ismi Istanos olarak söylenegelmiştir. Alınan bir kararla ilçenin adı Şehzade Korkut'a ithafen Korkuteli olarak kabul edilmiştir.

Evliya Çelebi, Korkuteli'ni anlatırken şehrin batı bölgesindeki kaleye dikkat çekmektedir. Evliya Çelebi'nin fikrine göre Korkuteli ilçesi, Antalya şehrinin yazlık mekânlarındandır.

Poğla Antik Kenti: Korkuteli'nin, Çomaklı köyünün, Kaçarlar Höyük mevkiinde yer alan Poğla Antik Kenti, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 19.02.2009 tarih ve 2940 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilmiştir (2005).

2.7. Türkçe Dersinin Özel Amaçları

Her dersin kendine has özel amaçları bulunur. Bu amaçlar o ders içinde öğrencilere kazandırılması gereken davranışlardır. Türkçe dersinin özel amaçları da aşağıda verilmiştir.

“1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019, s. 8).”

2.8. Sözlü Anlatım

Dilin temeli sestir bu nedenle, dil denilince akla ilk gelen şey konuşma dilidir (Oğuzkan, 2005, s. 34). Kişilerin duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak için kullandıkları en önemli iletişim türü olan konuşma, insanın, insan ilişkilerini devam ettirebilmesi için, en fazla ihtiyaç duyduğu ve faydalandığı mühim bir dil etkinliğidir. İnsanlar arasındaki iletişim, çoğunlukla, konuşma sayesinde gerçekleşir. Bu nedenle konuşma, duygu ve düşüncelerin, dil aracılığı ile aktarılması olarak tanımlanabilir (Aktaş ve Gündüz, 2005, s. 257).

Kırmızı'ya göre sözlü iletişim bireyin ve toplumun yaşamı açısından çok önemlidir. Bir araştırmada, insanın uyku dışındaki sürenin yaklaşık %75'ini sözlü iletişim etkinliği içinde geçirdiği belirtilmektedir. Buna göre, günde ortalama 12 saat ya konuşulur ya da dinlenir. Yine iletişim içinde geçen sürenin %60'ının dinlemek ve %40'ının konuşmakla geçtiği belirtilmektedir (Temizkan, 2017, s. 13).

Kişilerin birbirleriyle iletişim kurmasında söz, yazıdan daha önce, daha etkili ve daha pratiktir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan konuşmanın,

usulüne göre yapılması hemen her alanda başarılı olmanın temel şartlarından (Kayasandık, Direkci, Yavuz, Karasoy, 2017, s. 263).

Okullarda öğretilen Türkçe derslerinin dört kazanım alanından biri de öğrencilerin konuşma becerilerinin geliştirilmesidir. Buna göre Türkçe dersi müfredat programında konuşma becerisiyle ilgili kazanım alanları da aşağıda verilmiştir.

- Hazırlıklı konuşma yapar.
- Hazırlıksız konuşma yapar.
- Konuşma stratejilerini uygular.
- Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.
- Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.
- Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.
- Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

2.9. Yazılı Anlatım

Yazılı kompozisyon; duygu ve düşüncelerin dil kurallarına uygun, açık, anlaşılır, tam, doğru ve etkili bir biçimde yazıyla ifade edilmesine denir (Kayasandık vd., 2017, s. 291).

Yazılı anlatım sözlü anlatımdan daha fazla dikkat ve özen gerektiren bir alandır. İnsanlar konuşurken düşüncelerini anlık olarak karşı tarafa aktardığı halde aynı şeyi yazıyla yaparken daha fazla düşünürler. Ayrıca sözlü anlatımda ihtiyaç duyulmayan yazım ve imla kuralları da işin içine girer.

Aktaş ve Gündüz, yazılı anlatım derslerinin temel amaçlarından birisinin öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmek olduğundan bahseder. Yazma becerisi, dört temel dil becerisi zincirinin en önemli ve son halkasıdır (Aktaş ve Gündüz, 2005, s. 124).

Türkçe dersi müfredat programında yazılı anlatımla ilgili verilen kazanımlar şunlardır:

- Şiir yazar.
- Bilgilendirici metin yazar.
- Hikâye edici metin yazar.
- Yazma stratejilerini uygular.
- Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.

- Bir işin işlem basamaklarını yazar.
- Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
- Sayıları doğru yazar.
- Yazdıklarını düzenler.
- Yazdıklarını paylaşır.
- Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.
- Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.
- Formları yönergelerine uygun doldurur.
- Kısa metinler yazar.
- Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.
- Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
- Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde grafik ve tablo kullanır.
- Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.
- Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.
- Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.
- Yazılarında mizahi öğeler kullanır.
- Cümlenin öğelerini ayırt eder.
- Cümle türlerini tanır.
- Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.

2.10. Toplumdilbilim ve Ağız Çalışmalarıyla İlgili Araştırmalar

2.10.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Polat (2017), “Cinsiyet Değişkeni Bağlamında 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin Dil Kullanımı (Mersin–Yenişehir’de Bir Ortaokul Örnekleme)” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilere bir kompozisyon yazdırarak bu kompozisyon üzerinden araştırmasını yürütmüştür. Çalışma sonucunda kız öğrencilerin arkadaşlıktan ve sosyal hayatın öneminden erkek öğrencilere göre daha çok bahsettikleri, meslek seçimini önemsedikleri, somut adları, bağlaçları, ilgeçleri, farklı sözcük ve sözcük öbeklerini daha çok kullandıkları, eksilteli tümceyi, bileşik tümceyi, ad ve eylem tümcesini erkek öğrencilere kıyasla daha fazla

kullandıkları, onaylatma tümcesi kullanmadıkları, tümce sayılarının yine fazla olduğu, anlatım düzenine dikkat ettikleri; erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere göre daha az anlatım bozukluğu yaptığı, paragraf sayısının daha az olduğunu tespit etmiştir.

Şimşek (2016), “Ortaokul 6, 7, 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü ve Yazılı Anlatımlarında Ağız Özelliklerinin Kullanım Durumları” adlı yüksek lisans tezinde Tokat ilinden seçilen ortaokul öğrencilerinin ağız özelliklerini incelemiş, ses ve söyleyiş farklılıklarını da tespit etmiştir.

Yalınkılıç (2013), doktora tezi olarak hazırladığı “Bulgaristan Kırcaali Türklerinin Dil Durumu- Toplumdilbilimsel Bir İnceleme” adlı çalışmasında, Kırcaali bölgesinde yaşayan Türklerin dil durumunu incelemiştir. Ancak dil durumunu incelerken bazı toplumdilbilimsel değişkenleri de göz önünde bulundurmıştır. Araştırma sonucunda dilsel tutumların Türkçe lehine olduğu ve Türkçenin hâlâ etkili bir iletişim dili olduğu ortaya çıkmıştır.

Ertek (2012), “Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon” adlı yüksek tezinde ağız araştırmalarında transkripsiyonun nasıl olması gerektiğini araştırmıştır. Tezinde, yerli araştırmacılar tarafından yapılan çalışmaları incelemiş ve bunları fonetik transkripsiyonu baz alarak yorumlamıştır.

Obuz (2012), “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarındaki Aktif Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Uşak- Ulubey ilçe merkezinde öğrenim gören 90 tane 8. sınıf öğrencisinin sözlü anlatımlarındaki aktif kelime servetini incelemiştir. Araştırmasında kız öğrencilerin kelime ve çeşit bakımından erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları sonucuna varmıştır.

Metin (2012), “Göç Yaşamış 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazım Kurallarını ve Noktalama İşaretlerini Uygulama Düzeylerinin Toplumdilbilim Değişkenleri Açısından İncelenmesi: Körfez Örneği” adlı yüksek lisans tezinde Kocaeli/Körfez'e göç ile gelmiş ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini uygulama düzeylerini tespit etmiş ve tespit edilen sonucu toplumdilbilim ilkeleri ile değerlendirmiştir.

Bölük (2011), “Serik Ağızı” adlı yüksek lisans tezinde Serik ve köylerinde konuşulan ağız derlemelerini toplamış ve ses özelliklerini incelemiştir. Sonrasında Mehmet Dursun Erdem ile birlikte “Antalya ve Yöresi Ağızları” adlı bir kitap yayımlamışlardır.

Kanaç (2010), “Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağızı” adlı yüksek lisans tezinde ilçe ağzının ses ve şekil özelliklerini incelemiştir.

Çelebi (2010), doktora tezi olarak sunduğu “Kıbrıs Türk Ağızlarında Dil İlişkisi İzleri” adlı çalışmasında bölgeye ait ağızların ses ve şekil özelliklerini incelemiş, bu özelliklerin yerleşim yerindeki diğer diller olan Rumca ve İngilizce ile olan etkileşimleri ile standart Türkçeden farklılaşan yönlerini açıklamıştır.

Yaylağan (2010), yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “İsparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi” adlı çalışmasında bölgenin ağız özelliklerini ve söz varlığını tespit etmeye çalışmıştır.

Çalışmalarının sonucunda ağızların yanlış birer kullanım olmadığını öğrencilere öğretilmesi gerektiğini bunun yanında yazı dilinin de en iyi şekilde öğretilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Baş (2009), “Ergenlerin Yazı Üsluplarındaki Toplumsal Cinsiyet Tercihli Dil Kullanımı” adlı yüksek lisans tezinde 13 ve 14 yaşlarında olan 35 kız ve 35 erkek öğrenciyle çalışmış ve öğrencilerin kompozisyonlarındaki cinsiyetten kaynaklanan dil kullanımlarını incelemiştir.

Şişmanoğlu (2009), “Türkçe Dersi Öğretim Programının Amaç ve Kazanımları Açısından Trabzon İli 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde Trabzon'daki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin hangi seviyede olduklarının ve öğrencilerin yeni Türkçe programının yazma amaç ve kazanımlarına ne kadar ulaşabildiklerinin belirlenmesiyle ortaya çıkan sonuçlara göre çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Başpınar (2008), “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Aktif Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma (Manisa/Turgutlu İlçesi Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde Manisa'nın Turgutlu ilçesinde bulunan 90 tane 5. sınıf öğrencisiyle çalışmış ve üç farklı türde yazdırdığı kompozisyonları inceleyerek kelime grupları oluşturmuştur. Ayrıca yapılmış benzer çalışmalardan da yola çıkarak ortak kelimelerden oluşan listeler hazırlamıştır.

Alkan (2007), “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Hataları” adlı yüksek lisans tezinde Ankara Nallıhan ilçesinde bulunan beşinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda yaptığı hataları tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin paragraflar arasında mantıklı ve doğal bir bağlantı ve paragraf bütünlüğünü sağlayan cümleler arasında düşünce ve anlatım bütünlüğünü kuramadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yazıda anlatım ve mantık bakımından uyumu sağlayamadıkları sonucuna varılmıştır.

Büyükkız (2007), “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Söz Dizimi ve Anlatım Bozukluğu Açısından Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde farklı sosyoekonomik düzeylerdeki 105 ilköğretim 8. Sınıf öğrencisinin yazılı anlatım becerilerini söz dizimi ve anlatım bozukluğu açısından değerlendirmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesine yönelik çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Arhan (2007), “Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okulları İkinci Kademedeki Konuşma Eğitimi (Ankara İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde Ankara merkez ilçelerindeki farklı sosyoekonomik düzeylerdeki okullarda görev yapan 244 öğretmenden anket ile veri toplamış ve Türkçe öğretmenlerinin konuşma eğitiminde karşılaştıkları güçlükler, mezun oldukları bölümde konuşma derslerini alma durumları ve bu derslerin yeterliliği, konuşma eğitiminde öğretmen-öğrenci ilişkileri, faydalandıkları ders araç-gereçleri, öğretmenlerin yöntem ve teknikleri uygulama durumları, konuşma eğitiminden sorumlu olan kişiler ve kurumlar, öğretmenlerin Türkçe Programı ve konuşma eğitimine ihtiyaç duydukları ders saatleri ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir.

Duru (2007), yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarındaki Aktif Kelime Servetinin Belirlenmesi (Uşak- Sivaslı Örneği)” çalışmasında 5. Sınıftan 114 öğrencinin sözcük servetini incelemiştir. Araştırmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla sözcük kullandıklarını tespit etmiş ve türlere ve cinsiyetlere göre sözcük listeleri oluşturmuştur.

Sargın (2006), yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Değerlendirilmesi- Muğla İli Örneğinde” adlı çalışmasında 3,4,5,6,7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatım becerilerinin durumunu değerlendirmiştir. Araştırmada kullanılan 207 öğrenciyle elde edilen verilere göre Türkçe öğretiminin beceri alanında istenen seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çelikpazu (2006), “Erzurum Merkez İlçe İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Erzurum merkez ilçedeki ilköğretim okullarının 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım çalışmalarında yaptıkları yanlışlar belirleyip bu yanlışların sebepleri ve karşılaşılan sorunlarla ilgili çözüm önerileri üzerinde durmuştur .

Atmaca (2005), “Korkuteli ve Yöresi Ağızları” adlı yüksek lisans tezinde derlediği kayıtlarda Korkuteli merkez ve köylerinde konuşulan ağızların ses özelliklerini ve söyleyiş farklılıklarını incelemiştir.

Uşaklı (2005), “İzmir İlinde Göç Alan Bölgelerdeki İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans tezinde İzmir iline göç ile gelen ailelerin ilköğretim ikinci kademede okuyan çocuklarının Türkçe öğretimlerinde öğretmenler tarafından belirtilen sorunları araştırmıştır.

Sarıca (2005), “ Ağız Çalışmalarının Dil Öğretimine Katkıları” adlı çalışmasında okullarda standart Türkçe ile eğitim yapılmasını ve öğrencilerin kendileriyle birlikte getirdikleri ağız özelliklerinin derslerde zorluklar yaşanmasına sebep olduğunu savunmuştur.

Ünsal (2005), “İlköğretim 5. ve 8. Sınıflar ile Ortaöğretim 11. Sınıfların Sözlü Anlatımdaki Kelime Hazinesi” adlı yüksek lisans tezinde Afyon merkezdeki 5, 8. ve 11. sınıfların sözlü anlatımlarında kullandıkları kelimeleri sosyoekonomik durumlarına göre değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda farklı sosyoekonomik düzeydeki çocukların sözcük hazinelerinin de farklı olduğunu tespit etmiştir.

Öçalan (2004), “Sakarya İli Ağızları” adlı doktora tezinde yalnızca Türkçeden başka dil konuşmayan Türkmenlerle görüşmüştür ve bu grubun dil özelliklerini incelemiştir. Elli farklı yerleşim yerinden 100 kişiyle görüşmüş ve görüşmelerini yazıya dökmüştür. Sakarya ağzının özelliklerini tespit etmeye çalışmıştır.

Uça (2003), “İstanbul’da Seçilen İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıf Türkçe Derslerinde Tespit Edilen Yazılı Anlatım Bozuklukları ve Öneriler” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilerin yazma becerileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yazılı anlatım kağıtlarında en çok gerekli yerlerde nokta kullanılmaması ve gerekli yerlerde virgül kullanılmaması gibi noktalama işaretleri ile ilgili hatalar yaptıkları görülmüştür. Mahallî

söyleyiş veya konuşma dilinin yazıya aktarılması konusunda hata oranının yüksek oluşu da dikkat çekicidir. Araştırmada Türkçe dersi içerisinde öğrencilere yazma becerisini kazanabilmeleri için gerekli zaman dilimi ayrılması ve gerekli titizliğin gösterilmesi konusunda öneriler sunulmuştur.

Çolak (2003), “Ergenlik Dönemindeki Çocukların Sosyoekonomik Şartlar Çerçevesinde Dili Kullanma Biçimleri” adlı yüksek lisans tezinde seçtiği belirli okullardaki öğrencilere kompozisyon yazdırmış ve incelemelerini buna göre yürütmüştür.

Kayalar (2003), “Dinar Yöresi ve Ağızları” adlı yüksek lisans tezinde 7 farklı yöreden 13 kişiyle görüşmüş ve derlediği metinleri yazıya dökerek bölgenin ağız özelliklerini tespit etmeye çalışmıştır. Ayrıca çalışma sonunda anlaşılması zor olan sözcüklerden küçük bir sözlük oluşturmuştur.

Deniz (2000), “Yazılı Anlatım Becerileri Bakımından Köy ve Kent Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Durumu” adlı yüksek lisans tezinde kentte ve köyde yaşayan öğrencilerin yazılı anlatım durumlarını sosyoekonomik düzey vb. değişkenler aracılığıyla incelemiştir. Araştırma sonucunda kentte yaşayan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Şimşek (2000), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin İncelenmesi ve Bilgisayar Destekli Yazılı Anlatım” adlı yüksek lisans tezinde dördüncü ve beşinci sınıflarda okuyan öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini ve bilgisayar destekli yazılı anlatım etkinliğini ortaya koymaya çalışmış ve öğrencilerin yazılı anlatım ürünlerinde kullandıkları dilbilgisi özelliklerine sosyoekonomik ve sosyokültürel düzey, cinsiyet, sınıf, anne-baba meslekleri, eğitim düzeyleri, okul öncesi eğitim alıp almama gibi değişkenlerin etkisi incelenmiştir.

Gedizli (1999), yüksek lisans tezi olarak hazırladığı “Kavaklıdere ve Yöresi Ağzı” adlı çalışmada Kavaklıdere ve köylerinden derlediği metinleri inceleyerek bölge ağzının özelliklerini tespit etmeye çalışmıştır.

Sugiyama (1997), lisans tezi olarak hazırladığı “Japonca’da Toplumdilbilim Açısından Saygı Dili” adlı çalışmasında 225 kişiye anket uygulamış ve bu anket sonucunda elde ettiği verilerle Japon toplumundaki değişimleri ve Japonların saygı diline olan bakış açısını incelemiştir. Tüm dillerde olduğu gibi Japoncada da yöresel dillerin olduğundan ve bir dil öğrenilirken o dilin ait olduğu milletin kültürünün de öğrenilmesi gerektiğinden bahsetmiş ve kültür öğrenmeden yalnız başına dil öğreniminin eksik kalacağından bahsetmiştir.

İmer (1990), “İlkokul Çocuklarının Yazılı Anlatımlarında Birkaç Sesbilimsel Özellik” adlı makalesinde ilkokuldaki çocukların farklı dil türü kullanımlarından ve konuşma diliyle yazma eğilimlerinden bahsetmiştir. Öğrencilerin konuştuğu gibi yazma eğilimlerinin en az çaba ilkesinden kaynaklandığının söylenebileceğinden bahseder. Türkçe öğretiminde ölçünlü dile uymayan özelliklerin çocukları sıkmadan öğretilmesi gerektiğini anlatır.

İmer (1987), “Toplumdilbilimin Kimi Kavramlarına Kuramsal Bir Bakış ve Dil Türleri” adlı makalesinde toplumdilbilimin iki önemli kuramına (Eksiklik ve Ayrılık) değinmiş ardından dil türleriyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Konuyla ilgili olarak

bölgesel türlerin daha çok söyleyişte kullanılmakta olduğundan ve böylelikle nesilden nesile aktarıldığından bahsetmiştir.

2.10.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Rymes (2020), “Watch your language! Students as citizen sociolinguists” adlı çalışmasında dikkatsiz bir biçimde kullanılan dilin kötü sonuçlara yol açabileceğinden bahsetmekte bu nedenle öğrencilerin ve öğretmenlerin dil kullanımı konusunda dikkatli davranmaları gerektiğini söylemektedir.

Banda (2020), “Sociolinguistics and modes of social class signalling: African perspectives” adlı çalışmasında Kenya ve Zambiya'ya odaklanarak toplumdilbilim bağlamında Afrika'da sosyal sınıfın mekansal, davranışsal ve maddi sinyallerini değerlendirmektedir.

Huang ve Haşim (2020), “A Quantitative Study of Chinese Learners’ Identities as Reflected in Their Attitudes Toward English Accents” adlı çalışmalarında Çinli öğrencilerin farklı İngilizce aksanlarına yönelik tutumlarındaki farklılıkları incelemiştir.

Auer (2020), “Dialect (non-)acquisition and use by young people of migrant background in Germany” adlı çalışmasında Almanya'nın Stuttgart bölgesinde doğmuş veya erken yaşlarda bu bölgede yetiştirilmiş çoğunlukla Türk veya Balkan kökenli gençlerin bölgesel dil özelliklerinin kullanımını araştırmıştır. Araştırma sonucunda genç konuşmacıların çoğunun yerel veya bölgesel ağız barındırmadıklarını, daha çok kendi Alman türlerini konuştuklarını göstermektedir.

Norton (2019), “Investigating Nonstandard Southern American English in Written Sources: A Historical Sociolinguistic Approach to the Tennessee Civil War Veterans Questionnaires” adlı yüksek lisans tezinde 19. yüzyılda Doğu Tennessee'deki yerel konuşmaları incelemiştir. Bu konuşmaları incelerken toplumdilbilimsel değişkenleri de göz önünde bulundurmıştır. Araştırmayı sürdürürken yazılı kaynaklardan elde ettiği verileri de göz önünde bulundurmuş, bunun yanı sıra Tennessee İç Savaşı Gazileri Anketlerinden elde edilen fonolojik ve gramer verilerini de kullanmıştır. Çalışma sonucunda beyaz erkeklerin 19. yüzyıl Doğu Tennessee konuşmalarının coğrafi konum bakımından nispeten homojen olduğu, ancak sosyal olarak çok katmanlı olduğu gözlenmiştir.

Dewi (2019), “A sociolinguistics study of English borrowing words used by Javanese people in Tawangharjo sub district and its contribution to English teacher at the 7th grade of junior high school” adlı lisans tezinde Tawangharjo'nun alt bölgesindeki Cava halkı tarafından kullanılan İngilizce ödünç kelimeleri toplumdilbilimsel açıdan incelenmiş ve ortaokul 7. sınıfta İngilizce öğretmenine katkısını araştırmıştır.

Mahdad (2019), “Dialect Conflict and Identity Issues in Tlemcen Speech Community” adlı çalışmasında ağız çatışmaları ile kimlik sorunları arasındaki farkları incelemiştir.

Hovy, Rahimi, Baldwin ve Brooke (2019), “Visualizing Regional Language Variation Across Europe on Twitter” adlı çalışmada Twitter'da Avrupa genelinde dil kullanımının

bölgesel varyasyonunu araştırmakta ve geleneksel bölgesel varyasyon araştırmasıyla karşılaştırmaktadır.

Nguyen, Gravel, Trieschnigg ve Meder (2013), “How Old Do You Think I Am?": A Study of Language and Age in Twitter” adlı çalışmalarında Twitter kullanıcılarının tweetlerine göre yaş tahminlerini araştırarak yaş ve dil kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmalarını sürdürürken Twitter kullanıcılarını yaş kategorilerine ve yaşam evrelerine göre sınıflandırarak tam yaşlarını tahmin etmeye çalışmışlardır.

Newman, Groom, Helelman ve Pennebaker (2008), “Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples” adlı makalelerinde 70 farklı çalışma içerisindeki 14.000 metin dosyasını analiz etmişler ve kadın dili ile erkek dili arasındaki farklılıkları incelemişlerdir. Çalışmalarının sonucunda kadınların psikolojik ve sosyal süreçlerle ilgili konulara daha fazla değindiklerini, erkeklerin ise kişisel olmayan konulara daha fazla değindiklerini görmüşlerdir.

Milroy ve Milroy (1993), “Mechanisms of change in urban dialects: the role of class, social network and gender” adlı araştırmalarında kentsel konuşmalarda sosyal sınıfın, sosyal ağın ve cinsiyetin rolünü araştırmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik ve araştırmacının rolü yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden açıklayıcı durum çalışması şeklinde yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda olguların, olayların ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamda çalışılır. Araştırmacılar bilgiye doğrudan, kaynağından ulaşır. Olgu ve davranışların neden ve nasıl gerçekleştiğine odaklanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2018). Açıklayıcı durum çalışması, bir duruma ilişkin bilgiler vermek, farkında olunmayan durumları bilindik hale getirmek ve gerçek hayata dair durumlarla ilgili bağlantıları açıklamak için kullanılır (Yılmaz, 2014). Araştırmanın deseni iç içe geçmiş tek durum desenidir. “Tek bir durum içinde çoğu kez birden fazla alt tabaka veya birim olabilir. Bu durumda birden fazla analiz birimi söz konusu olacaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 301).”

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı anlatımlarında var olan ağız özellikleri incelenmiştir. Araştırma ortaokul öğrencilerinin ağız özellikleri hakkında bilgi verdiği için açıklayıcı durum çalışmasına girmektedir. Öğrencilerin ağız özellikleri incelenirken cinsiyetleri, sınıf kademeleri ve sosyokültürel durumları da dikkate alınmıştır. Çalışma bu yönüyle iç içe geçmiş tek durum desenine girmektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesinden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olan durumların derinlemesine incelenmesine fırsat vermektedir. Bu nedenle, amaçlı örnekleme yöntemleri birçok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında fayda sağlar. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemesinde amaç, oluşturulan örnekleme üzerinde çalışılmakta olan probleme taraf olabilecek kişilerin çeşitliliğini maksimum ölçüde yansıtmaktır. Böyle bir örnekleme oluşturmaktaki amaç, genelleme yapmak için çeşitlilik sağlamak değil, aksine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi bir ortak

olgunun olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 119). Bu araştırma için seçilen çalışma grubu Antalya'nın Korkuteli ilçesine bağlı üç ortaokuldur. Okullardan biri ilçe merkezinde yer almaktadır. Bir diğeri taşımali eğitim veren bir köy okuludur, diğeri ise taşımali öğrencilerin bulunmadığı köy okuludur. Araştırmaya daha iyi hizmet edebilmesi açısından farklı nitelikteki okullar seçilmiştir, bu durum çalışma grubunun maksimum çeşitlilik örneklemesine girdiğinin kanıtıdır. Çalışma toplamda 182 ortaokul öğrencisi ile yürütülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın veri toplama araçları öğrencilere yazdırılan kompozisyonlar (doküman inceleme) ve ses kayıtlarıdır (yapılandırılmamış görüşme formu).

Doküman incelemesi, araştırılacak olan olgu veya olaylar hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analiz edilmesini kapsar. Bu bağlamda öğrenci ders ödevleri, anı ve günlükler vb. veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189-190).

Görüşme, önceden belirlenmiş olan ve belli bir amaç için yapılan karşılıklı bir iletişim sürecidir. Görüşme türlerinden biri olan yapılandırılmamış (sohbet tarzı) görüşme, genel olarak araştırmacının gözlem amacıyla ortama doğrudan dahil olduğu alan araştırmalarında kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 129-131).

Öğrencilerin yazılı anlatımlarında bulunan ağız özelliklerini tespit etmek amacıyla bu çalışma için anı ve günlük türünde metinler tercih edilmiştir. Bu metin türlerinin tercih edilmesinin sebebi, öğrencilerin günlük hayatlarını daha iyi yansıtabileceklerinin düşünülmesidir. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında bulunan ağız özelliklerini tespit etmek içinse her bir öğrenciye yazdığı kompozisyon sözlü olarak anlatılmıştır. Bu sayede öğrencilerin sözlü anlatımda göstermiş olduğu ağız özellikleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.4. Veri Toplanma Süreci

Araştırmayı yürütmek için ilk olarak Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış ve 2019 - 2020 eğitim öğretim yılında belirlenen okullarda çalışma yürütülmüştür. Çalışmada verilerin toplanması için öğrencilere bir ders saati (40 dakika) süre verilmiş ve istenen metin türlerinden (anı, günlük, serbest metin) herhangi biriyle alakalı bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Bu süreçte öğrencilere hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Yazma işlemi bittikten sonra araştırmacının sözlü anlatım kısmına geçilmiş ve öğrencilerden yazdıkları metinleri sözlü olarak anlatmaları istenmiştir. Bu esnada öğrencilerin anlattıkları ses kayıt cihazı aracılığı ile kayıt altına alınmıştır.

3.5. Veri Analizi

Araştırma nitel araştırma desenlerinden betimsel analiz ve içerik analizi ile yürütülmüştür.

Betimsel analize göre, veriler, önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239).

“İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 242).”

Araştırma sürecinde öğrencilere bir ders saati süre verilmiş ve belirlenen konularda kompozisyon yazmaları istenmiştir. Ardından her bir öğrenci kompozisyonlarda yazdığı konuyu sözlü olarak da anlatmıştır. Sonrasında tüm öğrencilerin kompozisyonları incelenmiş ve yazılı anlatımlarında ağız özelliği taşıyan sözcükler tespit edilmiştir. Sonrasında tüm ses kayıtları dinlenmiş ve sözlü anlatımlarında yer alan ağız özelliği taşıyan kelimeler tespit edilmiştir. Çalışma ana tema itibarıyla ortaokul öğrencilerinin ağız özelliklerini incelediği için betimsel analize girmektedir. Araştırma, ağız özelliği gösteren tüm sözcükleri kategorilere ayırıp sözcüklerin özelliklerini anlattığı için de içerik analizine girmektedir.

Verilerin analiz edilmesinde Atmaca (2017) tarafından hazırlanan “Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları” adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Yazılı anlatımda yer alan tüm kelimeler incelenmiş ve ağız özelliği gösteren kelimeler tespit edilmiştir. Sözlü anlatımda yer alan kelimeler de ayrıca incelenmiş, ses kayıtlarındaki kelimeler yazıya aktarıldıktan sonra bir Türkçe Eğitimi alan uzmanının daha incelemesiyle birlikte kelimelerde bulunan ağız özellikleri tespit edilmiştir. Sonrasında yazılı ve sözlü anlatımda bulunan ve ağız özellikleri taşıyan kelimelerin ayrı ayrı tasnifi yapılmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada elde edilen bulguların daha önce oluşturulan kuramsal çerçeve ile uyumlu olup olmadığına dikkat edilmiş ve bu çerçeve veri toplama sürecinde araştırmacıya rehberlik etmiştir. Elde edilen bulgular araştırmacı dışında bir Türkçe Eğitimi Bölümü uzmanı tarafından daha kontrol edilmiş ve sonrasında gerekli görülen düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmada öğrencilere önce yazılı anlatım ardından sözlü anlatım etkinlikleri yaptırılmıştır. Ancak araştırmanın daha gerçekçi sonuçlar vermesi açısından, 10 kişiye önce sözlü anlatım ardından yazılı anlatım etkinlikleri yaptırılmıştır. Ancak dikkate değer bir fark bulunamamıştır.

Çalışma grubuna anı veya günlük metin türlerinde kompozisyon yazdırılmasının sebebi, hem öğrencilerin bu metin türlerinde daha rahat ve kolay yazabileceklerinin hem de kullandıkları kelimelerin günlük hayatlarını daha iyi yansıtabileceğinin düşünülmesidir. Ayrıca daha önce yapılmış çalışmalarda da öğrencilere yazdırılan metin türlerinin genellikle anı, otobiyografi ya da günlük olduğu görülmüştür.

3.7. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmacılar araştırmalarını sürdürürken gözlemledikleri sürecin bir parçası olarak hareket ederler. İnsanların nasıl ve ne şekilde düşündüklerine ilişkin daha önce yapılmış tanımları kullanmazlar. Nitel araştırmaların öncelikli amacı, katılımcıları kendi bakış açılarına göre betimlemeye ve anlamaya çalışmaktır. Nitel araştırmalar daha çok katılımcıların dışı vurdukları davranışlar, eylemler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle birçok farklı öznel gerçeklik ortaya çıkabilir. Bundan dolayı nitel araştırmacılar, katılımcıların bakış açılarını kendi düşüncelerini katmadan olduğu gibi rapor etmelidirler (Büyüköztürk vd. 2018, s. 254).

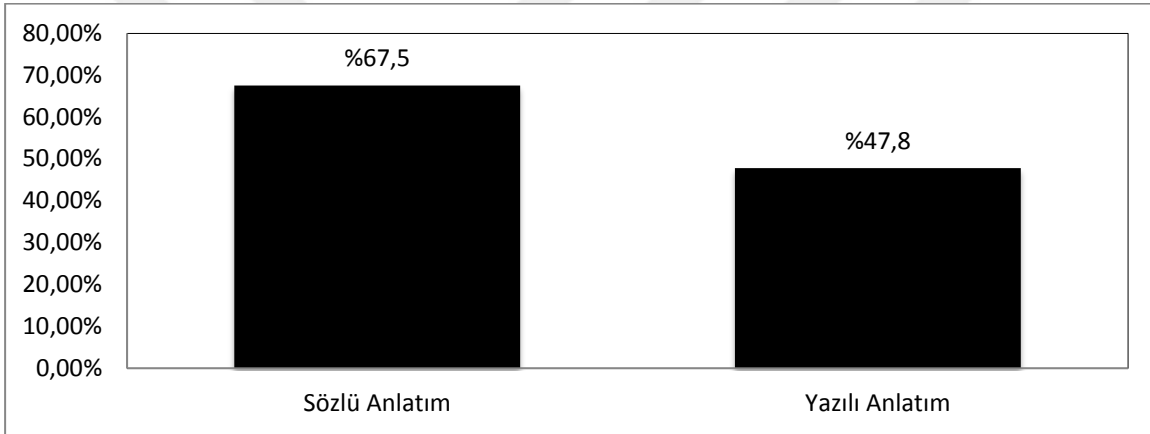
Bu çalışmada araştırmaya katılacak öğrenciler araştırmanın başında bilgilendirilmiştir. Araştırma esnasında herhangi bir soru işaretine yer vermemek adına öğrencilerin sorduğu tüm sorulara cevap verilmiştir. Araştırma sürecinde öğrencilere herhangi bir müdahalede bulunulmamış, tüm öğrenciler kullandıkları kelimelerde ve anlatımlarda özgür bırakılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı gösterilmiştir.

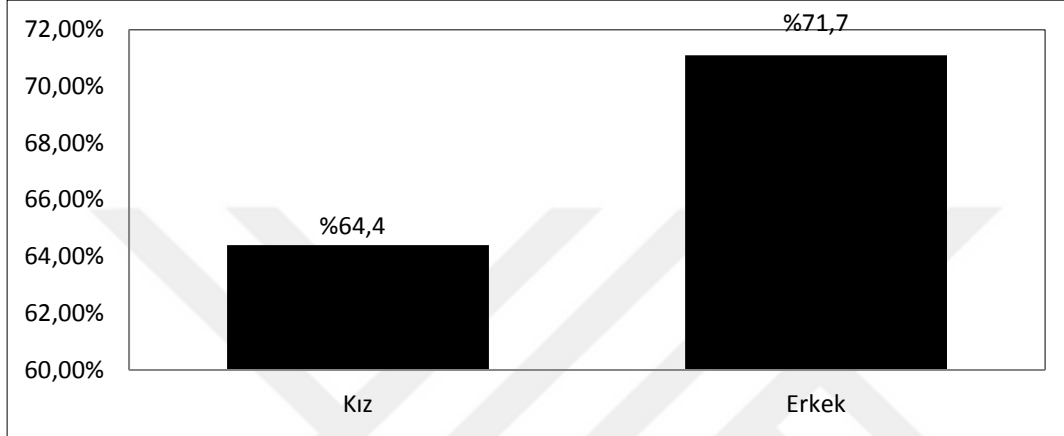

Tablo 1. Öğrencilerin ağız özelliği kullanma durumlarının sözlü ve yazılı anlatıma göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin sözlü anlatımlarında daha fazla ağız özelliği kullandıkları tespit edilmiştir. Buna göre toplamda 182 öğrencinin katıldığı araştırmada öğrencilerden 123 tanesi sözlü anlatımlarında ağız özelliği gösterirken, 87 öğrenci ise yazılı anlatımlarında ağız özelliklerine yer vermiştir. Buna göre anlatım biçimleri incelendiğinde öğrencilerin %67,5'inin sözlü anlatımlarında, %47,8'inin ise yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durumda öğrencilerin sözlü anlatımlarında yazılı anlatımlarına oranla daha fazla ağız özelliği gösterdikleri söylenebilir.

4.2. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

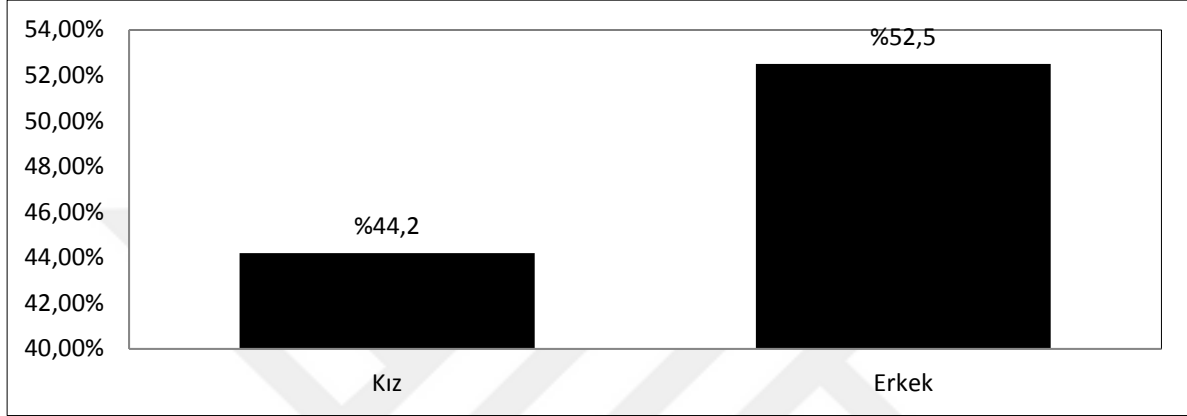

Tablo 2. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde toplamda 104 kız öğrenciden 67 tanesinin, toplamda 78 erkek öğrenciden 56 tanesinin ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Buna göre sözlü anlatımda ağız özelliği kullanma durumu cinsiyete göre incelendiğinde kız öğrencilerin oranının %64,4, erkek öğrencilerin oranının ise %71,7 olduğu görülür. Bu durumda sözlü anlatımda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla ağız özelliği gösterdikleri söylenebilir.

4.3. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde toplamda 104 kız öğrenciden 46 tanesinin, toplamda 78 erkek öğrenciden 41 tanesinin ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Buna göre yazılı anlatımda ağız özelliği kullanma durumu cinsiyete göre incelendiğinde kız öğrencilerin oranının %44,2, erkek öğrencilerin oranının ise %52,5 olduğu görülür. Bu durumda yazılı anlatımda erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla ağız özelliği gösterdikleri söylenebilir.

4.4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı verilmiştir.

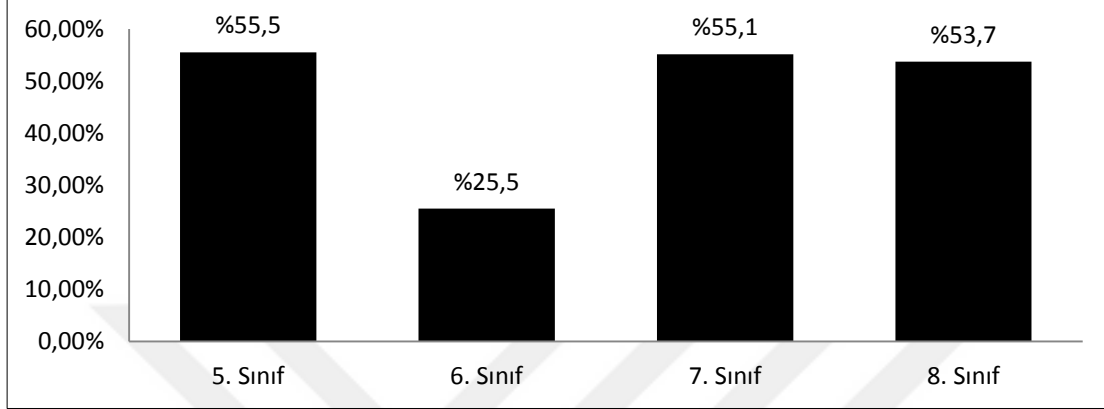

Tablo 4. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı incelendiğinde toplamda 36 beşinci sınıf öğrencisinden 26'sının, toplamda 43 altıncı sınıf öğrencisinden 24'ünün, toplamda 49 yedinci sınıf öğrencisinden 36'sının, toplamda 54 sekizinci sınıf öğrencisinden 37'sinin ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Bu rakamlara göre beşinci sınıfların %72,2, altıncı sınıfların %55,8, yedinci sınıfların %73,4 ve sekizinci sınıfların %68,5 oranında ağız özelliği gösterdikleri görülmektedir. Bu durumda sözlü anlatımda en fazla ağız özelliği gösteren sınıf kademesinin yedinci sınıflar, en az ağız özelliği gösteren sınıf kademesinin ise altıncı sınıflar olduğu söylenebilir.

4.5. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında sınıf seviyelerine göre ağız özelliği kullanma düzeyleri

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı verilmiştir.

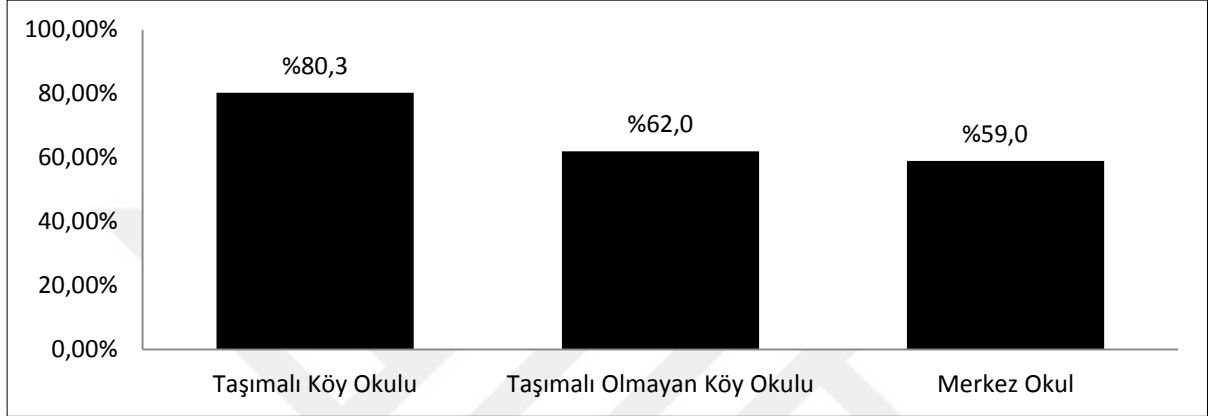
Tablo 5. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılımı incelendiğinde toplamda 36 beşinci sınıf öğrencisinden 20'sinin, toplamda 43 altıncı sınıf öğrencisinden 11'inin, toplamda 49 yedinci sınıf öğrencisinden 27'sinin ve toplamda 54 sekizinci sınıf öğrencisinden 29'unun ağız özelliği gösterdiği görülmektedir. Bu rakamlara göre beşinci sınıfların %55,5, altıncı sınıfların %25,5, yedinci sınıfların %55,1 ve sekizinci sınıfların %53,7 oranında ağız özelliği gösterdiği söylenebilir. Bu durumda yazılı anlatımda en fazla ağız özelliği gösteren sınıf kademesinin beşinci sınıflar, en az ağız özelliği gösteren sınıf kademesinin ise altıncı sınıflar olduğu söylenebilir.

4.6. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı verilmiştir.

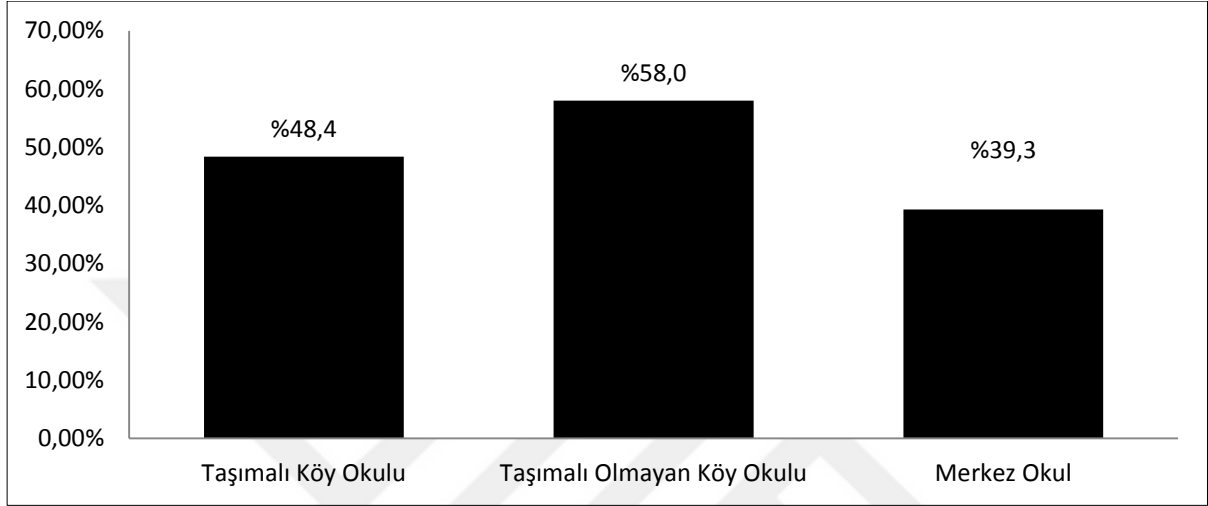

Tablo 6. Öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı incelendiğinde taşımali köy okulunda öğrenim gören toplamda 66 öğrenciden 53 tanesinin, taşımali olmayan köy okulunda öğrenim gören toplamda 50 öğrenciden 31 tanesinin ve merkez okulda öğrenim gören toplamda 66 öğrenciden 39 tanesinin sözlü anlatımlarında ağız özelliği görülmektedir. Bu rakamlara göre taşımali öğrencilerin %80,3'ünün, taşımali olmayan öğrencilerin %62'sinin ve merkezdeki öğrencilerin %59'unun ağız özelliği gösterdiği söylenebilir. Bu durumda sözlü anlatımlarında ağız özelliklerine en çok yer veren öğrenci grubunun taşımali eğitim veren köy okulunda bulunduğu söylenebilir.

4.7. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sosyokültürel çevrelerine göre dağılımı

Aşağıdaki grafikte öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı

Yapılan araştırmada öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılımı incelendiğinde taşımali okulda öğrenim gören toplamda 66 öğrenciden 32'sinin, taşımali olmayan köy okulunda öğrenim gören toplamda 50 öğrencinin 29'unun ve merkez okulda öğrenim gören toplamda 66 öğrencinin 26'sının yazılı anlatımlarında ağız özelliği gösterdikleri görülmektedir. Bu rakamlara göre taşımali okuldaki öğrencilerin %48,4'ü, taşımali olmayan köy okulundaki öğrencilerin %58'i ve merkez okuldaki öğrencilerin %39,3'ü ağız özelliği göstermektedir. Buna göre yazılı anlatımda en fazla ağız özelliğine sahip olan okul türünün taşımali eğitim vermeyen köy okulu, en az ağız özelliğine yer veren okul türünün ise merkez okul olduğu söylenebilir.

4. 8. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özellikleri

4.8.1. Ünlüler

4.8.1.1. Ünlü Değişmeleri

4.8.1.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

4.8.1.1.1.1. a > à, e Değişmesi

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

ezen (<ezan), normel (<normal), emme (<ama), arkedeş (<arkadaş), arkadeş (<arkadaş), bene (<bana)

4.8.1.1.2. Geniş Ünlülerin Daralması

4.8.1.1.2.1. a > ı Değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

anlyabilirler (<anlayabilirler), anlyamayız (<anlayamayız), çıkıcak (<çıkacak), yapıcak (<yapacak), kalıcaksın (<kalacaksın), yanıcaktı (<yanacaktı), bulamıyacaksın (<bulamayacaksın), davranıcağımızı (<davranacağımızı)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

kalıcaktık (<kalacaktık), yapıcāmı (<yapacağımı), yaşıcām (<yaşayacağım)

4.8.1.1.2.2. e, ê > i Değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

diyip (<deyip), içecek (< içecek), gidicektik (<gidecektik), diliyerek (<dileyerek), diğildi (<değildi), diyince (<deyince), yüzemiyen (<yüzemeyen), söyliyim (<söyliyeyim), besliyeçek (<besleyecek)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

diyip (<deyip), içecek (< içecek)

4.8.1.1.3. Dar Ünlülerin Genişlemesi

4.8.1.1.3.1. i > e, ê değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

nenem (<ninem), yeyecek (<yiyecek)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

éndik (<indik), gètdik (<gittik), gètmişlè (<gitmişler), dèye (<diye)

4.8.1.2. Ünlü Yutulması:

“Çeşitli fonetik sebeplerden dolayı hem Türkçe hem de alıntı kelimelerin iç seslerindeki bazı ünlüler yutulur (Atmaca, 2017, s. 83).”

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

sātleri (<saatleri), gitcek (<gidecek), gelecek (<gelecek), götürcem (<götüreceğim), alcam (<alacağım), mağrasına (<mağarasına), çıkçak (<çıkacak), emcek (<emecek), yutcak (<yutacak), sütlençek (<sütlenecek), düğne (<düğüne)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

yapcaktık (<yapacaktık), gitcez (<gideceğiz), yaşıcam (<yaşayacağım), yapcam (<yapacağım), nāpcan (<ne yapacaksın), kalkcaktık (<kalkacaktık), yancaktı (<yanacaktı), olcānı (<olacağını), yapcāmız (<yapacağımız), atcāmda (<atacağımda), gitcēmizde (<gideceğimizde)

4.8.1.3. Ünlü Birleşmesi:

“Birleşik kelime kuruluşlarında yan yana gelen iki ünlünün kaynaşarak tek ünlü haline gelmesi (Korkmaz, 1992, s. 160).”

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

nōlçak (<ne olacak)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

nōldu (<ne oldu), nōluyor (<ne oluyor), āle (<aile)

4.8.1.4. Ünlü Türemesi:

“Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı sebeplerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesi olayı (Korkmaz, 1992, s. 161).”

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

ibirām (<İbrahim)

4.8.2. Ünsüzler

4.8.2.1. Ön Ses Ünsüzleri:

4.8.2.1.1. Ön Ses Ünsüz Değişmeleri:

4.8.2.1.1.1. p>b değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

beynir (<peynir).

4.8.2.1.1.2. k > ğ değişmesi:

Günümüzde yalnızca Anadolu ağızlarında sözcük başında görülen bir değişikliktir (Ergin, 2013, s. 89).

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

ġapatmıř (<kapatmış), ġarankı (<karanlık), daş ġırı (<taş kırığı), ġadar (<kadar), ġalır (<kalır), ġoca (<koca), ġořmuř (<koşmuş), ġurmuř (<kurmuş), ġıpġırmızı (<kıpkırmızı), ġuř (<kuş), ġadda (<katta), ġasabaya (<kasabaya), ġaynām (<kaynaġım), ġalmıř (<kalmış), ġoymuřtum (<koymuştum), ġodulā (<koydular), ġatılıyōmuř (<katılıyormuş), ġalmıř (<kalmış), ġazanamadım (<kazanamadım), ġıza (<kıza), ġaymaya (<kaymaya), ġar (<kar), ġazıġ (<kazık), ġazmıř (<kazmış), ġařmıř (<kaşmış), ġāvaltı (<kahvaltı), ġiři (<kişi), ġonuřuyom (<konuşuyorum), ġādeřim (<kardeşim), ġuzuları (<kuzuları), ġoyunların (<koyunların)

4.8.2.1.1.3. y>g değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

gine (<yine)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

gine (<yine)

4.8.2.1.1.4. z>s değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

seytin (<zeytin)

4.8.2.1.1.5. *ş>h* değişmesi:

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

huraya (<oraya)

4.8.2.1.1.6. *b>p* değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

pezmiş (<bezmiş)

4.8.2.1.1.7. *g>k* değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

kölkeye (<gölgeye)

4.8.2.1.1.8. *t>d* değişmesi:

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

dakılmış (<takılmış), depe (<tepe), dut (<tut), daktı (<taktı), dutman (<tutmayın), davşan (<tavşan), daş (<taş)

4.8.2.1.1.9. *s > z* değişmesi :

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

zofra (<sofra)

4.8.2.2. İç Ses Ünsüzleri:

4.8.2.2.1. İç Ses Ünsüz Değişmeleri:

4.8.2.2.1.1. *-k- >-g-* değişmesi:

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

uyuyagalmış (<uyuyakalmış), yugarı (<yukarı)

4.8.2.2.1.2. -t- >-d- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

sapdık (<saptık), başda (<başta), dersdeydik (<dersteydik)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

hasda (<hasta), ğetmişdim (<gitmiştim), giddiydik (<gittiydik), ğadda (<katta)

4.8.2.2.1.3. -c- >-ç- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

sütlençek (<sütlenecek), besliyeçek (<besleyecek), bulaçak (<bulacak), emcek (<emecek), cıkçak (<çıkacak), nölçak (<ne olacak)

4.8.2.2.1.4. -ğ- >-y- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

dayılmasıyla (<dağılmasıyla), deyiştirin (<değiştirin), eyitim (<eğitim), dayıldık (<dağıldık), öyleden (<öğleden), eyleniyorum (<eğleniyorum), deyil (<değil), daya (<dağa), diyer (<diğer), deynek (<değnek), köpeye (<köpeğe), diyerinin (<diğerinin), örneyin (<örneğin)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

pikniye (<pikniğe), daya (<dağa), saya (<sağa), dayı (<dağı)

4.8.2.2.1.5. -ç- >-ş- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

iştik (<içtik)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

ğaşmış (<kaçmış), vazgeşmişler (<vazgeçmişler), ğaşmaya (<kaçmaya), ğaşcaz (<kaçacağız), ğaştım (<kaçtım), āšta (<ağaçahta)

4.8.2.2.1.6. -v- >-f- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

kahfaltımı (<kahvaltımı)

4.8.2.2.1.7. -f- >-v- değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

televonla (<telefonla)

4.8.2.2.2. -ŋ- ünsüzü:

“Geniz- damak- diş /n/ (~ [ŋ]) ünsüzünün ön ve arka damakta olmak üzere iki türü vardır. Ön boğumlanmalı [ŋ] ünsüzü, ön ünlüler yanında bulunan bir ön damak ünsüzüdür. Diğeri ise art ünlüler yanında bulunan bir art damak ünsüzüdür (Atmaca, 2017, s. 89).”

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

sonra (<sonra), hastalarđında (<hastalandığında), baktiğda(<baktığında), döşeken (<dönerken)

4.8.2.2.3. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri:

4.8.2.2.3.1. Tam benzeşme:

4.8.2.2.3.1.1. -nl- > -nn-:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

annadım (<anladım)

4.8.2.2.4. İç Seste Ünsüz Düşmesi:

4.8.2.2.4.1. -t- düşmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

çiflik (<çiftlik)

4.8.2.2.5. İç Seste Ünsüz Türemesi:

4.8.2.2.5.1. -y- türemesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

hayla (<hâlâ), dağya (<dağa), neyli (<neli)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

dağya (<dağa)

4.8.2.2.5.2. -ğ- türemesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

bağzı (<bazı)

4.8.2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi:

“İç seste iki ünlü arasında bulunan ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzlerin açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ünlülerinin etkisi altında kendi hece sınırlarını aşacak bir yeğinlikte boğumlanmaları sonucunda, söz konusu ünsüzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayı (Korkmaz, 1992, s. 163).”

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

aşşağıya (<aşağıya)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

güccük (<küçük), aşşarı (<aşağı)

4.8.2.2.7. Ünsüz Tekleşmesi:

“Yalnız şeddeli Arapça alıntı kelimelerde, kelimelerin iç ses ünsüzlerindeki aslı ikizliğin tekleşme yoluyla kaybolması olayı (Korkmaz, 1992, s. 163).”

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

bakal (<bakkal), dikat (<dikkat), tenefüs (<teneffüs)

4.8.2.2.8. Erime

“Bir kelimedede, ünlüden sonraki ünsüzün o ünlünün açıklığı etkisiyle niteliği silinerek ünlü içinde onu uzatmak suretiyle kaybolmasıdır (Tuna’dan aktaran Atmaca, 2017, s. 119).”

4.8.2.2.8.1. -ğ- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

vardīmızda (<vardığımızda), yāmur (<yağmur), kullandīmız (<kullandığımız), hastalandīnda (<hastalandığımızda), çıktīmda (<çıktığımızda), örendim (<öğrendim), ūraştık (<uğraştık), baktīnda (<baktığımızda), oldūn (<olduğun), dālara (<dağlara), bilmedīniz (<bilmediğiniz), bakacām (<bakacağım), oldūnda (<olduğunda), gittīmiz (<gittiğimiz)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

yemēmi (<yemeğimi), öğretmenler (<öğretmenler), kaktīmda (<kalktığımızda), yādını (<yağdığını), çārīyo (<çağırıyor), bebēmi (<bebeğimi), öğretmenim (<öğretmenim), ölüm (<oğlum), gitcēmizde (<gideceğimizde), dātmaya (<dağıtmaya), mādur (<mağdur), olcānı (<olacağımı), çārdık (<çağırdık), yapcāmız (<yapacağımız), atcāmda (<atacağımızda), yatānda (<yatağında), kāda (<kağıda)

4.8.2.2.8.2. -h- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

kāvaltı (<kahvaltı), kāferengi (<kahverengi)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

gāvaltı (<kahvaltı), Abdırāman (<Abdurrāhman), tāta (<tahta), gāve (<kahve)

4.8.2.2.8.3. -l- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

abanla (<ablanla)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

kaktım (<kalktım), abam (<ablam), kaktīmda (<kalktığımızda)

4.8.2.2.8.4. -y- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

īleşirdi (<iyileşirdi), şōle (<şöyle)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

ōle (<öyle), bōle (<böyle), īleşmiş (<iyileşmiş), sōlemiş (<söylemiş), şēleri (<şeyleri)

4.8.2.2.8.5. -v- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

sēmeli (<sevmeli)

4.8.2.2.8.6. -r- erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

oynuyoz (<oynuyoruz), almıyōdu (<almıyordu), ađlıyōdu (<ağlıyordu), kōkuyōmuş (<korkuyormuş)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

yapıyōmuş (<yapıyormuş), vāmiş (<varmış), vēdim (<verdim), çalışıyōduk (<çalışıyorduk), ğatılıyōmuş (<katılıyormuş), uyuyōlamış (<uyuyorlarmış), oynuyom (<oynuyorum), yapıyom (<yapıyorum), bakıyoz (<bakıyoruz), yiyoz (<yiyoruz), geliyoz (<geliyoruz), ğalkıyom (<kalkıyorum), yıkıyom (<yıkıyorum), bakıyom (<bakıyorum), ğonuşuyom (<konuşuyorum), diyom (<diyorum), yiyom (<yiyorum), yatıyom (<yatıyorum), vādı (<vardı), çāptı (<çarptı), yapıyōduk (<yapıyorduk), gidiyōduk (<gidiyorduk), geyiklēden (<geyiklerden), sōña (<sonra), dōñēken (<dōnerken), ediyōlā (<ediyorlar), gidēken (<giderken), kōktum (<korktum), ōda (<orda), satıyōmuş (<satıyormuş), yaşıyōmuş (<yaşıyormuş), geçiniyōmuş (<geçiniyormuş), topluyōmuş (<topluyormuş), utanıyōdum (<utaniyordum), söyleyemiyōduk (<söyleyemiyorduk), anlatıyōlā (<anlatıyorlar), veriken (<verirken), çāriyo (<çağırıyor), gidiyōlāmiş (<gidiyorlarmış), sevmiyōlā (<sevmiyorlar), bakmıyōlā (<bakmıyorlar), yiyōlāmiş (<yiyorlarmış), çimenlēde (<çimenlerde), ölüyōlā (<ölüyorlar), dođuyōlā (<doğuyorlar), kesiyōlā (<kesiyorlar), yapıyōsunuz (<yapıyorsunuz), anlaşıyōlāmiş (<anlaşıyorlarmış), diyōlāmiş (<diyorlarmış), salıyōlā (<salıyorlar), vermıyōlā (<vermiyorlar), veriyōlā (<veriyorlar), uyuyōmuş (<uyuyormuş), götürüyōmuş (<götürüyormuş), alıyōmuş (<alıyormuş), gidiyōmuş (<gidiyormuş), oluyōlā (<oluyorlar), seviyōmuş (<seviyormuş), yaşıyom (<yaşıyorum), acıyōdu (<acıyordu), ediyōdu (<ediyordu), gidiyōduk (<gidiyorduk), dēsi (<dersi), götürüyom (<götürüyorum), sevmiyōlā (<sevmiyorlar), çalışıyōsunuz (<çalışıyorsunuz), uğraşıyōsunuz (<uğraşıyorsunuz), davranıyōlā (<davranıyorlar), beklıyōsunuz (<bekliyorsunuz), geliyōdum (<geliyordum), okumuyōlā (<okumuyorlar), atıyōlā (<atıyorlar), yaşayamıyōlā (<yaşayamıyorlar), yayınlıyōlā (<yayınlıyorlar), çıkıyōlā (<çıkıyorlar), gösteriyōlā (<gösteriyorlar), getiriyōlā (<getiriyorlar), bozuyōlā (<bozuyorlar), oynuyōduk (<oynuyorduk), bakıyōlāsa (<bakıyorlarsa), ediyōlā (<ediyorlar), düşünüyōlā (<düşünüyorlar), açıyōdu (<açıyordu), yürüyōdum (<yürüyordum), başlıyōmuşum (<başlıyormuşum), oynuyōduk (<oynuyorduk), düşünmüyōdum (<düşünmüyordum), inanmıyōdum (<inanmıyordum), görüyōdum (<görüydüm), gidiyōlā (<gidiyorlar), takılıyōlā (<takılıyorlar), konuşuyōdu (<konuşuyordu), geziyōmuş (<geziyormuş), danışıyōlā (<danışıyorlar), uğraşıyōmuş (<uğraşıyormuş), buluyōlā (<buluyorlar), yapıyōlā (<yapıyorlar) dikiyōlā (<dikiyorlar), uğraşıyōsun (<uğraşıyorsunuz), arıyōmuş (<arıyormuş), atıyōduk (<atıyorduk), geliyōduk (<geliyorduk), oturuyōmuşuz (<oturuyormuşuz), beklıyōdu (<bekliyordu)

4.8.2.3. Son Ses Ünsüzleri:

4.8.2.3.1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri:

4.8.2.3.1.1. -s > -z değişmesi :

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

herkez (<herkes) , temaz (<temas)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

herkez (<herkes), domatez (<domates), patatez (<patates)

4.8.2.3.1.2. -z >-s değişmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

biras (<biraz)

4.8.2.3.1.3. -ç >-ş değişmesi:

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler

aş (<aç)

4.8.2.3.2. Son Seste Ünsüz Düşmesi:

4.8.2.3.2.1. -t düşmesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

direk (<direkt)

4.8.2.3.3. Son Seste Erime

4.8.2.3.3.1. -r erimesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

bi (<bir), ölüyo (<ölüyor), bakıyo (<bakıyor), gidiyo (<gidiyor), söylüyo (<söylüyor)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

bi (<bir), gêtmişlê (<gitmişler), polislê (<polisler), gömmüşlê (<gömmüşler), demiyō (<demiyor), bi şeylê (<bir şeyler), başladılâ (<başladılar), ettilê (<ettiler), onlâ (<onlar), dövmüşlê (<dövmüşler), hayvanlâ (<hayvanlar), godulâ (<koydular), sihirle (<sihirler), avlanıyō (<avlanıyor), ediyō (<ediyor), oluyo (<oluyor), istiyo (<istiyor), geçiyo (<geçiyor), başlıyo (<başlıyor), ilgileniyo (<ilgileniyor), beşē (<beşer), giriyo (<giriyor), dolaşıyo (<dolaşıyor), buluyo (<buluyor), sokuyo (<sokuyor), şaşırıyo (<şaşıyor), geliyo (<geliyor), telaşlanıyo (<telaşlanıyor), sürüyo (<sürüyor), soruyo (<soruyor), veriyo (<veriyor), diyo (<diyor), kucaklıyo (<kucaklıyor), duruyo (<duruyor), gidememişlê (<gidememişler), planlıyōlâ (<planlıyorlar), kayboluyō (<kayboluyor), düşünüyō (<düşünüyor), yakalanıyo (<yakalanıyor), atıyo (<atıyor), çıkıyo (<çıkıyor), yaşıyo (<yaşıyor), gidiyo (<gidiyor), görüyo (<görüyor), götürüyo (<götürüyor), besliyo (<besliyor), sarıyo (<sarıyor), düşünüyō (<düşünüyor), alıyo (<alıyor), bırakıyo (<bırakıyor), veriyo (<veriyor), geliyo (<geliyor), satılıyo (<satılıyor) , çıkıyo (<çıkıyor), gidiyo (<gidiyor), öldürüyo (<öldürüyor), alıyo (<alıyor), gerekiyo (<gerekiyor), azalıyo (<azalıyor), geliyo (<geliyor), görüyo (<görüyor), diyo (<diyor), sarılıyo (<sarıyor), düşüyo (<düşüyo), kazandırıyo (<kazandırıyor), gerekiyo (<gerekiyor), rahatsızlanıyo (<rahatsızlanıyor), kalamıyo (<kalamıyor), anlamıyo (<anlamıyor), biliyo (<biliyor), görüyo (<görüyor), istiyo (<istiyor), söylüyo (<söylüyor), almıyo (<almıyor), gidemiyo (<gidemiyor), göremiyo (<göremiyor), azalıyo (<azalıyor), unutabiliyo (<unutabiliyor), hazırlıyo (<hazırlıyor), bakıyo (<bakıyor), bakmıyo (<bakmıyor), oluyo (<oluyor), utanıyo (<utanıyor), anlıyo (<anlıyor), özlüyo (<özlüyor), yapamıyo (<yapamıyor), istiyo (<istiyor), üzülüyo (<üzülüyor), heyecanlanıyo (<heyecanlanıyor), oluşuyo (<oluşuyor), giriliyo (<giriliyor), olunuyo (<olunuyor), gidiyo (<gidiyor), çıkıyo (<çıkıyor), alıyo (<alıyor), istiyo (<istiyor), oturuyo (<oturuyor), çalışıyo (<çalışıyor), fark ediyō (<fark ediyor), düşünüyō (<düşünüyor), çalışıyo (<çalışıyor), veriyo (<veriyor), kararıyo (<kararıyor), çekiyo (<çekiyor), bekiyo (<bekliyor), oluyo (<oluyor), kazanıyo (<kazanıyor), bilmiyo (<bilmiyor), başlıyo (<başlıyor), ölüyo (<ölüyor), kaçıyo (<kaçıyor), dinlemiyo (<dinlemiyor), basıyo (<basıyor), tutuyo (<tutuyor), salıyo (<salıyor), değiyo (<değiyor), geliyo (<geliyor), veriyo (<veriyor), çekiyo (<çekiyor), atıyo (<atıyor), geçiyo (<geçiyō), üzülüyo (<üzülüyor), ediyōlâ (<ediyorlar), anlatıyōlâ (<anlatıyorlar), sevmiyōlâ (<sevmiyorlar), bakmıyōlâ (<bakmıyorlar), ölüyōlâ (<ölüyorlar), doęuyōlâ (<doğuyorlar), kesiyōlâ (<kesiyorlar), salıyōlâ (<salıyorlar), vermiyōlâ (<vermiyorlar), veriyōlâ (<veriyorlar), oluyōlâ (<oluyorlar), davranıyōlâ (<davranıyorlar), okumuyōlâ (<okumuyorlar), atıyōlâ (<atıyorlar), yaşayamıyōlâ (<yaşayamıyorlar), yayınlıyōlâ (<yayınlıyorlar), çıkıyōlâ (<çıkıyorlar), gösteriyōlâ (<gösteriyorlar), getiriyōlâ (<getiriyorlar), bozuyōlâ (<bozuyorlar), ediyōlâ (<ediyorlar), düşünüyōlâ (<düşünüyorlar), gidiyōlâ (<gidiyorlar), takılıyōlâ (<takılıyorlar), danışıyōlâ (<danışıyorlar), dikiyōlâ (<dikiyorlar), buluyōlâ (<buluyorlar), yapıyōlâ (<yapıyorlar)

4.8.2.3.4. Derilme:

Bir ünlüden sonraki sürekli bir ünsüzün ve bu ünsüzden sonraki ünlünün, kademeler halinde ilk ünlüye toplanıp onun içinde erimesi ve bir uzun haline gelmesi olayıdır. (Atmaca, 2017, s. 123).

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

dā (<daha)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

bayā (<bayağı), sıkcā (<sıkacağı), dā (<daha), bi tā (<bir daha), vurmā (<vurmaya), ayā (<ayağa), ora (<oraya)

4.8.2.3.5. Son Seste Ünsüz Türemesi:

4.8.2.3.5.1. -n türemesi:

Yazılı anlatımda tespit edilen kelimeler:

ikindin (<ikindi), öylen (<öğle)

Sözlü anlatımda tespit edilen kelimeler:

öğlen (<öğle)

4.9. Öğrencilerde görülen ağız özelliklerinin şekil yönünden dağılımı

4.9.1. İsimler

temaz (<temas), ğar (<kar), depe (<tepe), nenem (<ninem), yemēmi (<yemeğimi), zofra (<sofra), ğazıg (<kazık), davşan (<tavşan), polislē (<polisler), öğretmenler (<öğretmenler), domatez (<domates), ğāvaltı (<kahvaltı), eyitim (<eğitim), hayvanl ā (<hayvanlar), bebēmi (<bebeğimi), patatez (<patates), ğişi (<kişi), daya (<dağa), sihirlē (<sihirliler), öğretmenim (<öğretmenim), ğarankı (<karanlık), ğādeşim (<kardeşim), deynek (<değnek), geyiklēden (<geyiklerden), ölüm (<oğlum), daş ğırı (<taş kırığı), ğuzuları (<kuzuları), köpeye (<köpeğe), mādūr (<mağdur), ğuş (<kuş), ğoyunların (<koyunların), pikniye (<pikniğe), çimenlēde (<çimenlerde), ğadda (<katta), başda (<başta), saya (<sağa), dēsi (<dersi), ğasabaya

(<kasabaya), dersdeydik (<dersteydik), dayı (<dağı), yāmur (<yağmur), çiftlik (<çiftlik), ğaynām (<kaynağım), hasda (<hasta), ayā (<ayağı), dālara (<dağlara), bakal (<bakkal), teneffüs (<teneffüs), sātleri (<saatleri), mağrasına (<mağarasına), düğne (<düğüne), aşağıya (<aşağıya), āle (<aile), seytin (<zeytin), āšta (<ağaçta), beynir (<peynir), Abdırāman (<Abdurrahman), tāta (<tahta), kāve (<kahve), abanla (<ablanla), televonla (<telefonla), yatānda (<yatağında), kāda (<kağıda), ezen (<ezan), normel (<normal), İbirām (<İbrahim), kölkeye (<gölgeye)

4.9.1.1. İsim Çekim Ekleri

4.9.1.1.1. Hal Ekleri

ğadda (<katta), dersdeydik (<dersteydik), başda (<başta), çimenlēde (<çimenlerde), geyiklēden (<geyiklerden), yatānda (<yatağında)

4.9.1.1.2. Çokluk Ekleri

çimenlēde (<çimenlerde), geyiklēden (<geyiklerden), sihirlē (<sihirler), hayvanlā (<hayvanlar), polislē (<polisler)

4.9.1.1.3. İyelik Eki

ğaynām (<kaynağım), yatānda (<yatağında), ayā (<ayağı), yemēmi (<yemeğimi), bebēmi (<bebeğimi)

4.9.2. Zamirler

herkez (<herkes), onlā (<onlar), ōda (<orda), şēleri (<şeyleri), ora (<orası), bene (<bana), huraya (<şuraya), diyerinin (<diğerinin)

4.9.3. Sıfatlar

ğoca (<koca), diyer (<diğer), güccük (<küçük), kāferengi (<kahverengi), bağızı (<bazı)

4.9.4. Zarflar

yugarı (<yukarı), gine (<yine), dā (<daha), bayā (<bayağı), bi tā (<bir daha), öylen (<öğle), şōle (<şöyle), ōle (<öyle), bōle (<böyle), hayla (<hâlâ), ikindin (<ikindi), direk (<direkt), aşşarı (<aşağı)

4.9.5. Fiiller

üzülüyo (<üzülüyor), uğraşıyōsun (<uğraşıyorsun), arıyōmuş (<arıyormuş), atıyōduk (<atıyorduk), oturuyōmuşuz (<oturuyormuşuz), veriyo (<veriyor), çekiyo (<çekiyor), atıyo (<atıyor), geçiyo (<geçiyor), dikiyōlar (<dikiyorlar), buluyōlar (<buluyorlar), yapıyōlar (<yapıyorlar), tutuyo (<tutuyor), salıyo (<salıyor), değiyo (<değiyor), ölüyo (<ölüyor), kaçıyo (<kaçıyor), dinlemiyo (<dinlemiyor), gidiyōlar (<gidiyorlar), basıyo (<basıyor), geziyōmuş (<geziyormuş), kazanıyo (<kazanıyor), danışıyōlar (<danışıyorlar), başlıyo (<başlıyor), uğraşıyōmuş (<uğraşıyormuş), çalışıyo (<çalışıyor), biliyo (<biliyor), veriyo (<veriyor), kararıyo (<kararıyor), çekiyo (<çekiyor), görüyōdum (<görüyordum), düşüyo (<düşüyor), takılıyōlar (<takılıyorlar), konuşuyōdu (<konuşuyordu), beklıyo (<bekliyor), yürüyōdum (<yürüyordum), başlıyōmuşum (<başlıyormuşum), oynuyōduk (<oynuyorduk), düşünmüyōdum (<düşünmüyordum), inanmıyōdum (<inanmıyordum), ediyōlar (<ediyorlar), düşünüyōlar (<düşünüyorlar), geçiyo (<geçiyor), geçmiyor (<geçmiyor), açıyōdu (<açıyordu), geliyōdum (<geliyordum), okumuyōlar (<okumuyorlar), atıyōlar (<atıyorlar), yaşayamıyōlar (<yaşayamıyorlar), yayınlıyōlar (<yayınlıyorlar), çıkıyōlar (<çıkıyorlar), gösteriyōlar (<gösteriyorlar), getiriyōlar (<getiriyorlar), bozuyōlar (<bozuyorlar), oynuyōduk (<oynuyorduk), sevmiyōlar (<sevmiyorlar), çalışıyōsunuz (<çalışıyorsunuz), uğraşıyōsunuz (<uğraşıyorsunuz), davranıyōlar (<davranıyorlar), beklıyōsunuz (<bekliyorsunuz), oturuyo (<oturuyor), çalışıyo (<çalışıyor), fark ediyō (<fark ediyor), kaçıyo (<kaçıyor), götürüyōm (<götürüyorum), utanıyo (<utaniyor), anlıyo (<anlıyor), özlüyo (<özlüyor), yapamıyo (<yapamıyor), üzülüyo (<üzülüyor), heyecanlıyo (<heyecanlanıyor), oluşuyo (<oluşuyor), giriliyo (<giriliyor), olunuyo (<olunuyor), çıkıyo (<çıkıyor), görüyo (<görüyor), söyliyo (<söylüyor), almıyo (<almıyor), gidemiyo (<gidemiyor), göremiyo (<göremiyor), azalıyo (<azalıyor), unutabiliyo (<unutabiliyor), hazırlıyo (<hazırlıyor), bakıyo (<bakıyor), bakmıyo (<bakmıyor), acıyōdu (<acıyordu), ediyōdu (<ediyordu), gidiyōduk (<gidiyorduk), düşüyo (<düşüyor), kazandırıyo (<kazandırıyor), gerekiyo (<gerekiyor), rahatsızlanıyo (<rahatsızlanıyor), kalamıyo (<kalamıyor), anlamıyo (<anlamıyor), biliyo (<biliyor), götürüyōmuş (<götürüyormuş), gidiyōmuş (<gidiyormuş), geliyo (<geliyor), sarılıyo (<sarılıyor), oluyōlar (<oluyorlar), alıyōmuş (<alıyormuş), azalıyo (<azalıyor), görüyo (<görüyor), seviyōmuş (<seviyormuş), yaşıyōm (<yaşıyorum), ölüyōlar (<ölüyorlar), doğuyōlar (<doğuyorlar), kesiyōlar (<kesiyorlar), çıkıyo (<çıkıyor), gidiyo (<gidiyor), öldürüyo (<öldürüyor), yapıyōsunuz (<yapıyorsunuz), anlaşıyōlarmış (<anlaşıyorlarmış), diyōlarmış (<diyorlarmış), salıyōlar (<salıyorlar), alıyo (<alıyor), vermiyōlar (<vermiyorlar), gerekiyo (<gerekiyor), veriyōlar (<veriyorlar), uyuyōmuş (<uyuyormuş), ğapatmış (<kapatmış), ğalır (<kalır), ğoşmuş (<koşmuş), ğurmuş (<kurmuş), ğalmış (<kalmış), ğoymuştum (<koymuştum), ğodulā (<koydular), ğatılıyōmuş (<katılıyormuş), ğazanamadım (<kazanamadım), ğazmış (<kazmış), ğaşmış (<kaçmış), ğonuşuyōm (<konuşuyorum), uyuyagalmış (<uyuyakalmış), saptık (<saptık), ğetmişdim (<gitmiştim), dakılmış (<takılmış), daktı (<taktı), dutman (<tutmayın), giddiydik (<gittiydik), sütlençek (<sütlenecek), besliyeçek (<besleyecek), bulaçak (<bulacak), emcek (<emecek), cıkçak (<çıkacak), nōlçak (<ne olacak), deyiştirin (<değiştirin), dayıldık (<dağıldık), eyleniyōm (<eğleniyorum), gidicektik (<gidecektik), içicek (<içecek), söyliyim (<söylüyeyim), endik (<indik), ğetdik (<gittik),

gétmişlê (<gitmişler), òrendik (<òğrendik), ũrařtıık (<uğraştıık), yiyecem (<yiyeyeğim), bakacam (<bakacağım), aramayacam (<aramayacağım), yatacam (<yatacağım), çāriyo (<çağırıyor), çārdık (<çağırdık), gitcek (<gidecek), gelecek (<gelecek), gôtürcem (<gôtürecedeđim), alıcam (<alacağım), yapcaktık (<yapacaktık), gitcez (<gidecedeğiz), yaşıcam (<yaşayacağım), yapcam (<yapacağım), nāpcan (<ne yapacaksın), kalcaktık (<kalacaktık), yancaktı (<yanacaktı), napıçaz (<ne yapacağız), nōlçak (<ne olacak), nāpiyonuz (<ne yapıyorsunuz), nōldu (<ne oldu), nāpabiliriz (<ne yapabiliriz), iştik (<içtik), vazgeşmişler (<vazgeçmişler), kaşcaz (<kaşacağız), kaktım (<kalktım), ileşirdi (<iyileşirdi), söylemiş (<söylemiş), annadım (<anladım), anlatıyoru (<anlatıyor), varımış (<varmış), pezmiş (<bezmiş), sēmeli (<sevmeli), anlıyabilirler (<anlayabilirler), anlıyamayız (<anlayamayız), çıkıcak (<çıkıcak), yapıcak (<yapıcak), kalıcaksın (<kalıcaksın), yanıcaktı (<yanıcaktı), bulamıyacaksın (<bulamayacaksın), kalıcaktık (<kalıcaktık), gétmişlê (<gitmişler), gömmüşlê (<gömmüşler), demiyō (<demiyor), yapıyōmuş (<yapıyormuş), veriyollā (<veriyorlar), gidiyollā (<gidiyorlar), varıyollā (<varıyorlar), görüyollā (<görüyorlar), yakaleyollā (<yakalıyorlar), çalıřıyollā (<çalışıyorlar), yapıyollā (<yapıyorlar), dönüyollā (<dönüyorlar), hapsediyollā (<hapsediyorlar), vāmıř (<varmış), vēdim (<yerdim), bařladıılā (<başladılar), ettilē (<ettiler), dövmişlê (<dövmüşler), çalıřıyōduk (<çalışıyorduk), avlanıyō (<avlanıyor), uyuyōlamıř (<uyuyorlarmış), ediyō (<ediyor), oynuyom (<oynuyorum), yiyoz (<yiyoz), yıkıyom (<yıkıyorum), bakıyom (<bakıyorum), çāriyo (<çağırıyor), yapıyom (<yapıyorum), geliyoz (<geliyoruz), oluyo (<oluyor), diyom (<diyorum), başlıyo (<başlıyor), bakıyoz (<bakıyoruz), ğalkıyom (<kalkıyorum), istiyo (<istiyor), geçiyo (<geçiyor), bakıyom (<bakıyorum), ilgileniyo (<ilgileniyor), yatıyom (<yatıyorum), çāptı (<çarptı), yapıyōduk (<yapıyorduk), gidiyōduk (<gidiyorduk), yiyom (<yiyorum), giriyo (<giriyor), dolaşıyo (<dolaşıyor), buluyo (<buluyor), sokuyo (<sokuyor), geliyo (<geliyor), telaşlanıyo (<telaşlanıyor), sürüyo (<sürüyor), soruyo (<soruyor), diyo (<diyor), ediyōlar (<ediyorlar), kucaklıyo (<kucaklıyor), duruyo (<duruyor), planlıyolā (<planlıyorlar), köktum (<korktum), kayboluyō (<kayboluyor), düşünüyo (<düşünüyor), yařıyōmuş (<yaşıyormuş), geçiniyōmuş (<geçiniyormuş), topluyōmuş (<topluyormuş), utanıyōdum (<utanıyordum), vādı (<vardı), şaşırıyo (<şaşırıyor), veriyo (<veriyor), gidememişlê (<gidememişler), satıyōmuş (<satıyormuş), söyleyemiyōduk (<söyleyemiyorduk), anlatıyōlar (<anlatıyorlar), yakalanıyo (<yakalanıyor), çāriyo (<çağırıyor), atıyo (<atıyor), çıkıyo (<çıkıyor), yaşıyo (<yaşıyor), gidiyo (<gidiyor), görüyo (<görüyor), gôtürüyo (<gôtürüyor), besliyo (<besliyor), sarıyo (<sarıyor), düşünüyo (<düşünüyor), alıyo (<alıyor), bırakıyo (<bırakıyor), veriyo (<veriyor), geliyo (<geliyor), gidiyōlāmıř (<gidiyorlarmış), sevmiyōlar (<sevmiyorlar), bakmıyōlar (<bakmıyorlar), yiyōlarmıř (<yiyorlarmış), satılıyō (<satılıyor)

4.9.5.1. Kip Ekleri

4.9.5.1.1. şimdiki Zaman

üzülüyo (<üzülüyor), ğonuşuyom (<konuşuyorum), eyleniyom (<eğleniyorum), oynuyoz (<oynuyoruz), ölüyo (<ölüyor), bakıyo (<bakıyor), gidiyo (<gidiyor), söyliyo (<söylüyor),

demiyō (<demiyor), veriyollā (<veriyorlar), gidiyollā (<gidiyorlar), varyollā (<varıyorlar), görüyollā (<görüyorlar), yakaleyollā (<yakalıyorlar), çalışıyollā (<çalışıyorlar), yapıyollā (<yapıyorlar), dönüyollā (<dönüyorlar), hapsediyollā (<hapsediyorlar), avlanıyō (<avlanıyor), ediyō (<ediyor), oynuyom (<oynuyorum), yapıyom (<yapıyorum), bakıyoz (<bakıyoruz), yiyoz (<yiyoruz), geliyoz (<geliyoruz), ğalkıyom (<kalkıyorum), yıkıyom (<yıkıyorum), bakıyom (<bakıyorum), çārıyo (<çağırıyor), ğonuşuyom (<konuşuyorum), oluyo (<oluyor), istiyo (<istiyor), geçıyo (<geçiyor), diyom (<diyorum), başlıyo (<başlıyor), bakıyom (<bakıyorum), ilgilenıyo (<ilgileniyor), yiyom (<yiyorum), yatıyom (<yatıyorum), giriyo (<giriyor), dolaşıyo (<dolaşıyor), buluyo (<buluyor), sokuyo (<sokuyor), şaşırıyo (<şaşıyor), geliyo (<geliyor), telaşlanıyo (<telaşlanıyor), sürüyo (<sürüyor), soruyo (<soruyor), veriyo (<veriyor), diyo (<diyor), ediyōlar (<ediyorlar), kucaklıyo (<kucaklıyor), duruyo (<duruyor), seviyō (<seviyor), planlıyolā (<planlıyorlar), kayboluyō (<kayboluyor), düşünüyō (<düşünüyor), anlatıyōlar (<anlatıyorlar), yakalanıyo (<yakalanıyor), çārıyo (<çağırıyor), atıyo (<atıyor), çıkıyo (<çıkıyor), yaşıyo (<yaşıyor), gidiyo (<gidiyor), görüyo (<görüyor), götürüyo (<götürüyor), besliyo (<besliyor), sarıyo (<sarıyor), alıyo (<alıyor), bırakıyo (<bırakıyor), veriyo (<veriyor), sevmiyōlar (<sevmiyorlar), bakmıyōlar (<bakmıyorlar), satılıyō (<satılıyor), ölüyōlar (<ölüyorlar), doğuyōlar (<doğuyorlar), kesiyōlar (<kesiyorlar), çıkıyo (<çıkıyor), gidiyo (<gidiyor), öldürüyo (<öldürüyor), yapıyōsunuz (<yapıyorsunuz), salıyōlar (<salıyorlar), vermiyōlar (<vermiyorlar), gerekiyo (<gerekiyor), veriōlar (<veriyorlar), azalıyo (<azalıyor), görüyo (<görüyor), sarılıyo (<sarıyor), oluyōlar (<oluyorlar), yaşıyom (<yaşıyorum), düşüyo (<düşürüyor), kazandırıyo (<kazandırıyor), gerekiyo (<gerekiyor), rahatsızlanıyo (<rahatsızlanıyor), kalamıyo (<kalamıyor), anlamıyo (<anlamıyor), biliyo (<biliyor), görüyo (<görüyor), söylüyo (<söylüyor), istiyo (<istiyor), almıyo (<almıyor), gidemiyo (<gidemiyor), göremiyo (<göremiyor), azalıyo (<azalıyor), unutabiliyo (<unutabiliyor), hazırlıyo (<hazırlıyor), bakıyo (<bakıyor), bakmıyo (<bakmıyor), utanıyo (<utanıyor), anlıyo (<anlıyor), özlüyo (<özlüyor), yapamıyo (<yapamıyor), üzülüyo (<üzülüyor), heyecanlıyo (<heyecanlanıyor), oluşuyo (<oluşuyor), giriliyo (<giriliyor), olunuyo (<olunuyor), çıkıyo (<çıkıyor), oturuyo (<oturuyor), çalışıyo (<çalışıyor), fark edıyo (<fark ediyor), düşünüyō (<düşünüyor), kaçıyo (<kaçıyor), sevmiyōlar (<sevmiyorlar), çalışıyōsunuz (<çalışıyorsunuz), uğraşıyōsunuz (<uğraşıyorsunuz), davranıyōlar (<davranıyorlar), beklıyōsunuz (<bekliyorsunuz), okumuyōlar (<okumuyorlar), atıyōlar (<atıyorlar), yaşayamıyōlar (<yaşayamıyorlar), yayınlıyōlar (<yayınlıyorlar), çıkıyōlar (<çıkıyorlar), gösteriyōlar (<gösteriyorlar), getiriyōlar (<getiriyorlar), ediyōlar (<ediyorlar), düşünüyōlar (<düşünüyorlar), geçıyo (<geçiyor), geçmiyo (<geçmiyor), takılıyōlar (<takılıyorlar), çalışıyo (<çalışıyor), biliyo (<biliyor), veriyo (<veriyor), kararıyo (<kararıyor), çekiyo (<çekiyor), beklıyo (<bekliyor), kazanıyo (<kazanıyor), danışıyōlar (<danışıyorlar), bilmiyo (<bilmiyor), başlıyo (<başlıyor), dinlemiyo (<dinlemiyor), basıyo (<basıyor), buluyōlar (<buluyorlar), yapıyōlar (<yapıyorlar), tutuyo (<tutuyor) , salıyo (<salıyor), deĝıyo (<deĝiyor), veriyo (<veriyor), çekiyo (<çekiyor), atıyo (<atıyor), dikiyōlar (<dikiyorlar), uğraşıyōsun (<uğraşıyorsun), nāpiyonuz (<ne yapıyorsunuz), nāpiyon (<ne yapıyorsun), anlatıyō (<anlatıyor) , varımış (<varmış)

4.9.5.1.2. Gelecek Zaman

sütlençek (<sütlenecek), besliyeçek (<besleyecek), bulaçak (<bulacak), emcek (<emecek), cıkçak (<çıkacak), nōlçak (<ne olacak), içicek (<içecek), yiyecek (<yiyeceğim), bakacam (<bakacağım), aramayacam (<aramayacağım), yatacam (<yatacağım), gitcek (<gidecek), gelecek (<gelecek), götürcem (<götüreceğim), alıcam (<alacağım), yaşıcam (<yaşayacağım), yapcam (<yapacağım), nāpcan (<ne yapacaksın), napıçaz (<ne yapacağız), çıkıcak (<çıkacak), yapıcak (<yapacak), kalıcaksın (<kalacaksın)

4.9.5.1.3. Emir Kipi

dut (tut), dutman (<tutmayın), deyiştirin (<değiştirin)

4.9.5.2. Fiillerin Birleşik Zamanlı Çekimleri

4.9.5.2.1. Hikaye Birleşik Zaman

4.9.5.2.1.1. Şimdiki Zamanın Hikayesi

çalışıyōduk (<çalışıyorduk), yapıyōduk (<yapıyorduk), gidiyōduk (<gidiyorduk), utanıyōdum (<utanıyordum), söyleyemiyōduk (<söyleyemiyorduk), acıyōdu (<acıyordu), ediyōdu (<ediyordu), gidiyōduk (<gidiyordu), geliyōdum (<geliyordum), oynuyōduk (<oynuyorduk), açıyōdu (<açıyordu), yürüyōdum (<yürüyordum), oynuyōduk (<oynuyorduk), düşünmüyōdum (<düşünmüyordum), inanmıyōdum (<inanmıyordum), görüyōdum (<görüydüm), konuşuyōdu (<konuşuyordu), atıyōduk (<atıyorduk), geliyōduk (<geliyorduk), beklıyōdu (<bekliyordu)

4.9.5.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

getmişdim (<gitmiştim)

4.9.6. Ek Fiil

deyil (<değil), diğildi (<değildi), vāmış (<varmış), dersdeydik (<dersteydik), giddiydik (<gittiydik)

4.9.7. Fiilimsiler

4.9.7.1. İsim - Fiiller

ğaymaya (<kaymaya), vurmā (<vurmaya), kaşmaya (<kaçmaya), dayılmasıyla (<dağılmasıyla), dātmaya (<dağıtmaya)

4.9.7.2. Sıfat - Fiiller

kullandımız (<kullandığımız), gittimiz (<gittiğimiz), olcānı (<olacağını), davranacağımızı (<davranacağımızı), yapcāmız (<yapacağımız), yapıcāmı (<yapacağımı), yādını (<yağdığını)

4.9.7.3. Zarf - Fiiller

dönēken (<dönerken), hastalañdında (<hastalandığında), kaktımda (<kalktığımızda), verirken (<verirken), baktıñda (<baktığımızda), vardımızda (<vardığımızda), oldūnda (<olduğunda), çıktımda (<çıktığımızda), gitcēmizde (<gideceğimizde), atcāmda (<atacağımızda), çakıpbille (<çaktığımızda), oluPbille (<olduğunda)

4.9.8 Edatlar

4.9.8.1. Çekim Edatları

ğadar (<kadar), dēye (<diye)

4.9.8.2. Bağlama Edatları

emme (<ama)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçları, tartışma ve öneriler bölümleri yer almaktadır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı anlatımlarında yer alan ağız özellikleri, toplumdilbilimsel değişkenler ile kelimelerin ses ve şekil özellikleri açısından incelenmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgulara göre; sözlü ve yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanan öğrencilerin dağılımı incelendiğinde öğrencilerin sözlü anlatımlarında yazılı anlatımlarına göre daha fazla ağız özelliği gösterdikleri tespit edilmiştir. Daha önce yapılan ilgili araştırmalara bakıldığında Şimşek'in (2016) hazırladığı "Ortaokul 6, 7, 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü ve Yazılı Anlatımlarında Ağız Özelliklerinin Kullanım Durumları" adlı yüksek lisans tezinde de öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının yazılı anlatımlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Sözlü anlatım günlük hayatın içinde yazılı anlatımdan daha fazla yer almaktadır. Öğrenciler de günlük hayatlarında başkalarıyla iletişim kurarken sözlü anlatıma daha fazla yer verirler. Çevrelerinden edindikleri dil türü, öğrendikleri kelimelerin birçoğu, konuşurken sesleri çıkarma biçimleri hep sözlü anlatımın birer ürünüdür. Bu nedenle ağız özelliklerine, yazı diline oranla, sözlü dilde daha fazla rastlanmasının sebebinin bu olduğu söylenebilir. Ağız araştırmaları yapılırken kişilerin sözlü anlatımlarından daha fazla yararlanılmasının sebebi de sözlü dilin, ağız özelliklerini daha fazla taşımasından kaynaklanmaktadır. Atmaca (2005), "Korkuteli ve Yöresi Ağızları" adlı yüksek lisans çalışmasını hazırlarken o bölgede yaşayan kişilerin sözlü anlatımlarından yararlanarak verilerini toplamıştır.

Yazı dilinin sözlü dile göre daha resmi bir dil olması, kişilerin yazı yazarken daha fazla düşünebilme imkânı bulması, okulda okunan veya öğrenilen yazılı metinlerin ölçünlü bir Türkçe kullanılarak yazılmış olması öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliklerine daha az yer vermelerinin bir diğer sebebi olarak gösterilebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgulara göre; sözlü anlatımda ağız özelliği kullanma durumu cinsiyete göre incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla ağız özelliği gösterdikleri söylenebilir. Araştırma bulguları, Şimşek' in

(2016) çalışması ile karşılaştırıldığında aynı durum göze çarpmaktadır. Şimşek'in araştırmasında da erkek öğrenciler daha fazla ağız özelliği göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgulara göre; yazılı anlatımda ağız özelliği kullanma durumu cinsiyete göre incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla ağız özelliği gösterdikleri söylenebilir. Tıpkı sözlü anlatımda olduğu gibi yazılı anlatımda da erkek öğrencilerin ağız özelliklerini daha fazla korudukları söylenebilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde Polat'ın (2017) “ Cinsiyet Değişkeni Bağlamında 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin Dil Kullanımı (Mersin–Yenişehir'de Bir Ortaokul Örnekleme) ” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilere bir kompozisyon yazdırarak bu kompozisyon üzerinden araştırmasını yürüttüğü görülmektedir. Çalışma sonucunda kız öğrencilerin arkadaşlıktan ve sosyal hayatın öneminden erkek öğrencilere göre daha çok bahsettikleri, meslek seçimini önemsedikleri, somut adları, bağlaçları, ilgeçleri, farklı sözcük ve sözcük öbeklerini daha çok kullandıkları, eksilteli tümceyi, bileşik tümceyi, ad ve eylem tümcesini erkek öğrencilere kıyasla daha fazla kullandıkları, onaylatma tümcesi kullanmadıkları, tümce sayılarının yine fazla olduğu, anlatım düzenine dikkat ettikleri; erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere göre daha az anlatım bozukluğu yaptığı, paragraf sayısının daha az olduğunu tespit edilmiştir. Benzer özellikler bu çalışma için de geçerli olup kız öğrencilerin cümle uzunlukları ve konuyla ilgili anlattıkları daha uzun ve ayrıntılıdır.

Araştırmanın sonuçları ilgili alayazın ışığında değerlendirildiğinde kız öğrencilerin her üç araştırmada da erkek öğrencilere oranla yazılı anlatımlarında ayrıntıya daha fazla yer verdikleri ve daha uzun bir anlatımı tercih ettikleri söylenebilir. Bu da cinsiyet değişkeni bağlamında kız öğrencilerin yazılı anlatım türünde erkek öğrencilere göre daha gelişmiş bir dil kullandıklarının göstergesi sayılabilir. Buradan yola çıkarak cinsiyetin, öğrencilerin yazılı anlatımlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Polat'ın (2017) çalışmasında kız öğrencilerin erkeklere göre daha gelişmiş bir dil kullandıkları ancak erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha az anlatım bozukluğu yaptıkları belirtilmiştir. Kız öğrencilerin yazılı anlatımlarında daha uzun cümleler kurmaları ve ayrıntılara daha fazla yer vermeleri anlatım bozukluklarını artıran sebepler arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra erkek öğrencilerin kompozisyonlarının daha az paragraftan oluşması ve cümlelerinin daha kısa olması anlatım bozukluğunu azaltan sebepler arasında gösterilebilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılım oranları incelendiğinde sınıflar arasında doğru bir orantı olmadığı görülmektedir. Türkçe dersi kazanımları göz önüne alındığında sınıf kademesi arttıkça standart Türkçe kullanım oranının artması ve ağız özelliklerinin görülme durumunun da azalması beklenebilir. En fazla ağız özelliğine 7. sınıflarda, en az ağız özelliğine ise 6. sınıflarda rastlanmıştır. Bu durumun sebebi olarak öğrencilerin yaş itibarıyla ergenlik döneminde bulunmalarından dolayı kullandıkları dilin gençlik diline özgü özellikler barındırdığı söylenebilir.

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının sınıf seviyelerine göre dağılım oranları incelendiğinde ağız özelliklerine en çok yer veren sınıfın 5. sınıflar, en az yer veren sınıfın ise

aynı şekilde 6. sınıflar olduğu söylenebilir. Her iki anlatım türünde de en az ağız özelliği gösterenler 6. sınıflar olmuştur.

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin sözlü anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılım oranları incelendiğinde ağız özelliklerine en çok yer veren öğrenci grubunun taşımali eğitim veren köy okulunda bulunduğu söylenebilir.

Taşımali eğitim veren köy okulunda birçok farklı köyden öğrenci bulunması, bu öğrencilerin günlük konuşmalarında kelimeleri kendi yörelerine ait söyleyiş biçimiyle seslendirmeleri sonucunda en fazla ağız özelliği taşıyan grubun bu öğrenciler olmasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Ayrıca ilçe merkezine oldukça uzak köylerde yaşayan öğrencilerin çoğunlukta olduğu bir okul olması da sonucun böyle çıkmasında etkili bir faktördür. İlgili araştırmalara bakıldığı zaman Şimşek'in (2016) araştırmasının da durumu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Deniz'in (2000) "Yazılı Anlatım Becerileri Bakımından Köy ve Kent Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Durumu" adlı yüksek lisans tezinde kentte ve köyde yaşayan öğrencilerin yazılı anlatım durumlarını sosyoekonomik düzey vb. değişkenler aracılığıyla incelemiştir. Araştırma sonucunda kentte yaşayan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Sargın (2006), araştırmasından elde edilen verilere göre Türkçe öğretiminin beceri alanında istenen seviyede olmadığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmanın sonuçları incelendiği zaman her üç okulda incelenen sözlü anlatım becerilerinin de bu sonucu desteklediği söylenebilir.

Araştırmanın yedinci alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin yazılı anlatımlarında ağız özelliği kullanma durumlarının buldukları sosyokültürel çevreye göre dağılım oranları incelendiğinde ağız özelliklerine en çok yer veren öğrenci grubunun taşımali olmayan köy okulunda, en az yer veren grubun ise merkez okulda bulunduğu söylenebilir. Benzer araştırmalara bakıldığında Deniz (2000) ve Şimşek (2016)'in çalışmalarında da merkezde yaşayan çocuklar lehine bir fark bulunmuştur.

Araştırmanın sekizinci alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarında kullandıkları ağız özelliklerinde şu ses hadiseleri tespit edilmiştir:

Ünlü değişimleri konusu içerisinde kalın ünlülerin incelenmesi (a > à, e değişmesi), geniş ünlülerin daralması (a > ı değişmesi, e, é > i değişmesi), dar ünlülerin genişlemesi (i > e, é değişmesi) ile ilgili kelimeler tespit edilmiştir. Ağız özelliği gösteren en fazla kelimeye geniş ünlülerin daralması kısmında rastlanmıştır. Bunun dışında tespit edilen ses olayları arasında ünlü yutulması, ünlü birleşmesi ve ünlü türemesi yer almaktadır. Ünlülerle ilgili ses olaylarında ağız özelliğine sahip en fazla kelime ünlü yutulmasında görülmüştür.

Ünsüz değişimleri konusu içerisinde ön seste (p>b değişmesi, k >ğ değişmesi, y>g değişmesi, z>s değişmesi, ş>h değişmesi, b>p değişmesi, g>k değişmesi, t>d değişmesi, s > z değişmesi), iç seste (-k->-g- değişmesi, -t->-d- değişmesi, -c->-ç- değişmesi, -ğ->-y- değişmesi, -ç->-ş- değişmesi, -v->-f- değişmesi, -f->-v- değişmesi, -η- ünsüzü) ve son seste (- s > -z değişmesi, -z>-s değişmesi, -ç>-ş değişmesi) değişimler tespit edilmiştir. Bu

değişmelerde ön seste ve iç seste tespit edilen kelime sayısı neredeyse eşitken son seste çok az bir sayıda ses değişmesi görülmüştür.

İç seste tespit edilen ses hadiseleri şunlardır: ünsüz benzeşmesi (tam benzeşme), ünsüz düşmesi, ünsüz türemesi (-y- türemesi, -ğ- türemesi), ünsüz ikizleşmesi, ünsüz tekleşmesi ve erime (-ğ- erimesi, -h- erimesi, -l- erimesi, -y- erimesi, -v- erimesi, -r- erimesi). Bu ses hadiseleri içinde en fazla kelimeye erime kısmında rastlanmıştır.

Son seste tespit edilen ses hadiseleri şunlardır: ünsüz düşmesi (-t düşmesi), erime (-r erimesi) derilme ve ünsüz türemesi (-n türemesi). Bu ses hadiseleri içinde en fazla kelimeye erime kısmında rastlanmıştır.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemine ilişkin bulgulara göre; öğrencilerde görülen ağız özelliklerinin şekil yönünden dağılımı incelendiğinde sonuçların aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür:

Tespit edilen kelime türleri içinde ağız özelliklerini en fazla taşıyan kelime grubu fiiller olmuştur. Şimşek' in (2016) çalışmasında da kelime türleri içerisinde en fazla ağız özelliği taşıyan grubun fiiller olduğu görülmektedir. Fiiller çoğunlukla kip ekleriyle birlikte kullanılır, kip ekleri de ağızlarda birçok değişikliğe uğrar. Bu durumun fiillerin en fazla ağız özelliği taşıyan kelime grubu olmasında rol oynadığı söylenebilir.

5.2. Öneriler

Öneriler kısmı iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm uygulamaya dönük önerilerden, ikinci bölüm ileriye dönük araştırmalara ilişkin önerilerden oluşmaktadır.

5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Öğretmenler derslerde özellikle sözlü anlatımla ilgili etkinliklere ağırlık verebilirler. Türkçe ders kitaplarında yer alan konuşma etkinliklerini uygulayabilirler. Aynı zamanda öğrencilere yaşadıkları yörenin ağız özelliklerini keşfetmeye yönelik, sözlü anlatıma dayalı ödevler vererek hem sınıf içinde ölçünlü Türkçe kullanmaya teşvik edebilirler hem de ağızlara yönelik bir bilinç oluşturabilirler. Bu tür uygulamalar sayesinde öğrenciler konuştukları dil türünün yanlış değil, sadece Türkçenin farklı bir görünümü olduğunun bilincine varabilirler.
2. Öğretmenler, farklı uygulamalarla da öğrencilerinin dikkatini çekebilirler. Örneğin, standart Türkçeden bir kelime söyleyip bu kelimenin o yörenin ağzında

hangi kelimeye karşılık geldiğini sorabilirler ya da tam tersine öğrenciler öğretmenlerine bu tür sorular yöneltebilirler. Böylece ders hem daha eğlenceli bir hâl alabilir hem öğrenciler konuştukları ağzın yanlış olmadığının farkına varabilir ve hem de o sözcüklerin standart Türkçedeki karşılıklarını öğrenmiş olabilirler.

3. Öğrencilere Türkçe derslerinde sözlü anlatım etkinlikleri yaptırılabilir. Türkçe ders kitaplarında yer alan konuşma etkinlikleri bu konuda öğretmenlere yardımcı olabilir. Sınıf içinde yalnızca sözlü anlatım değil, yazılı anlatım etkinlikleri de öğretmenler tarafından uygulanabilir.
4. Türkçe derslerinde okuma saatleri yapılabilir. Okuma saatlerinde yalnızca sessiz okuma değil, farklı türlerde okumalar da yapılabilir. Özellikle sesli okuma yöntemiyle farklı türlerde eserlerin okunması öğrencilerin standart Türkçe kullanımlarına katkı sağlayabilir.
5. Radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları ve günümüzde sosyal medya kullanımının hızla yaygınlaşması kişilerin dil kullanımlarını etkileyebilir. Bu durum farklı bölgelere dair ağız özelliklerinin giderek azalmasına yol açabilir. Türkçe öğretmenleri, görev yaptıkları okullarda ağız kulüpleri kurarak ya da öğrencileriyle birlikte farklı proje araştırmalarında yer alarak en azından öğrencilerinde bu alana dair bir merak ve bilinç oluşturabilirler.
6. Öğrencilerin okul ortamına getirdikleri dil alışkanlıkları elbette bir anda değişmesi beklenemez bir durum değildir. Bu süreçte öğretmenler sabırlı ve anlayışlı davranarak öğrencilere destek olabilirler. Öğrencileri not kaygısından uzaklaştıracak önlemler alabilirler. Öğretmenlerin amacı ilk aşamada öğrencilere not vermek değil, onlara dil sevgisi aşılayabilmek ve bilinçli dil kullanımını öğretmek olabilir.
7. Öğrencilerin yaşadıkları bölgelerin ağız özelliklerini sınıf içinde de göstermeleri normaldir ancak öğretmenlere bu durumda bazı sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin kullandıkları yerel kelimelerin standart Türkçedeki karşılıklarını öğrencilere uygun bir dille öğretebilirler ancak bunu yaparken öğrencileri sınıf içinde zor duruma düşürmemeleri gerekebilir.

5.2.2. İleriye dönük araştırmalara ilişkin öneriler

1. Ağızların, Türkçenin kültür hazinelerinden biri olduğunun bilincine varmak ve Türkçeyi farklı görünümleriyle kabul etmek gerekir. Bu tür bir yaklaşım Türk dilini daha iyi tanımaya olanak sağlayabilir.

Kaynakça

- Akar, A. (2006). Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları. *Türkoloji Dergisi*, 41-52. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/36256029/agiz_yontem_sor.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DAgiz_Arastirmalarinda_Yontem_Sorunlari_M.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20200207%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20200207T081725Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=2b6ac964e52c6f14ef03f3f9de5926f1169dc7b8821f18931632d16ccec3721d
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş., Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alkan, Z. N. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım hataları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. Ekim 2019. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı: <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-68087/genel-bilgiler.html>
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. Mayıs 2020. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı: <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-68088/tarihi.html>
- Arhan, S. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okulları ikinci kademedeki konuşma eğitimi (Ankara ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Atmaca, E. (2005). *Korkuteli Yöresi ve Ağızları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atmaca, E. (2017). *Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Auer, P. (2020). Mart 5, 2020. *Taylor and Francis Online*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2020.1722680?scroll=top&needAccess=true>
- Banda, F. (2020). *Journal of Sociolinguistic*. Mart 3, 2020. Wiley Online Library. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/josl.12409>
- Baş, M. (2009). *Ergenlerin Yazı Üsluplarındaki Toplumsal Cinsiyet Tercihli Dil Kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ İngiliz Dilbilimi Bölümü, Ankara.

- Başpınar, O. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Aktif Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma (Manisa/Turgutlu İlçesi Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Afyon.
- Bölük, R. (2011). *Serik Ağzı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzincan.
- Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 41-54. https://www.academia.edu/34772337/T%C3%9CRK%C4%B0YE_T%C3%9CRK%C3%87ES%C4%B0_A%C4%9EIZLARININ_TASN%C4%B0FLER%C4%B0_%C3%9CZER%C4%B0NE_B%C4%B0R_DE%C4%9EERLEND%C4%B0RME_AN_ASS ESSMENT_ON_THE_CLASSIFICATION_OF_TURKEY_TURKISH_DIALECTS
- Büyükkiz, K. K. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin söz dizimi ve anlatım bozukluğu açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün Ö.E., Karadeniz Ş., Demirel, F. (2018). Nitel Araştırmalar. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 251-290). Ankara: Pegem Akademi.
- Canbulat M., Güven Ö., Çağlar M. Ç. (2017). Öğrenim Düzeylerine göre Gençlik Dili Değişkesi. *International Journal of Language Academy*, 111-126. doi: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3806>
- Canbulat, M. (2017). Türkçe Öğretmen Adaylarının Gençlik Diline İlişkin Görüşlerinin Toplumdilbilimsel Yaklaşımla İncelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 161-173. doi: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3806>
- Canbulat, M., Özşavli, M. (2019). Türkiye'de Toplumdilbilim Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Açılardan İncelenmesi. *Turkish Studies Language and Literature*, 427-440. doi: 10.29228/TurkishStudies.22606
- Canbulat, M. (2019). İlkokul Öğrencilerinin Dil Gelişim Özellikleri. Mehmet Canbulat (Ed.), *Türkçe Öğretimi* İçinde (s. 1- 15). Ankara: Nobel Yayınları.
- Çelebi, N. (2010). *Kıbrıs Türk Ağızlarında Dil İlişkisi İzleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çelikpazu, E. E. (2006). *Erzurum merkez ilçe ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerileri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü , Erzurum.

- Çolak, G. B. (2003). *Ergenlik dönemindeki çocukların sosyoekonomik şartlar çerçevesinde dili kullanma biçimleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, G. (2019). *Toplumdilbilimi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Çotuksöken, Y. (2002). *Türkçe Üzerine*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Dağabakan, F. Ö. (2019). *Toplumdilbilim*. Çizgi Kitabevi.
- Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. *Türkbilig*, 105-116. <http://www.turkbilig.com/pdf/200204-331.pdf>
- Demirci, K. (2017). *Türkoloji İçin Dilbilim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Deniz, K. (2000). *Yazılı anlatım becerileri bakımından köy ve kent beşinci sınıf öğrencilerinin durumu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) .Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Dewi, F. U. (2019). Mart 5, 2020. *Wolisongo Institutional Repository*. <http://eprints.walisongo.ac.id/9846/>
- Durhan, Ö. S. (2001). *A Linguistic study on the language use and the jargon of the Turkish Military Academy Cadet*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Duru, K. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarındaki Aktif Kelime Servetinin Belirlenmesi (Uşak- Sivaslı Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Eker, S. (2006). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eker, S. (2007). Toplum-Dilbilim, Dil Planlamaları ve Kamu Mensuplarının Dil Kullanımı. *Gazi Türkiyat*, 127-135. https://www.researchgate.net/profile/Sueer_Eker/publication/287995718_TOPLUM-DILBILIM_DIL_PLANLAMALARI_VE_KAMU_MENSUPLARININ_DIL_KULLANIMI_Sociolinguistics_Language_Plannings_and_Public_Servant's_Language_Use/links/567bf51d08ae197583833df6/TOPLUM-DILBILIM-DIL-PLANLAMALARI-VE-KAMU-MENSUPLARININ-DIL-KULLANIMI-Sociolinguistics-Language-Plannings-and-Public-Servants-Language-Use.pdf
- Ergin, M. (2013). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Basım Yayım Tanıtım.
- Ertek, M. S. (2012). *Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Gedizli, M. (1999). *Kavaklıdere ve Yöresi Ağızı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Muğla.

- Gemalmaz, E. (1999). *Ağız bilimi araştırmaları üzerine genellemeler*. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, 9, 4-13.
- Güler, M. (2012). Türkiye'deki İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Değerlendirme. *International Periodical For The Language*, 1835-1861. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933433.pdf>
- Güven, A. (2012). Toplumsal Dilbilimin Kapsam Alanı. *Pamukkale Dergisi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55-62. http://www.journalagent.com/pausbed/pdfs/PAUSBED_2012_13_55_62.pdf
- Güven, A. (2015). *Türkiye'de günümüze kadar yapılmış olan toplumsal dilbilim çalışmalarına genel bir bakış*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Haman, İ. (1995). *Fas, Tunus ve Cezayir'den Fransa'ya göç eden Müslüman kadınlar üzerine toplumdilbilimsel bir çalışma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hovy D., Rahimi A., Baldwin T., Brooke J. (2019). *Visualizing Regional Language Variation Across Europe on Twitter*. In: Brunn S., Kehrein R. (eds) *Handbook of the Changing World Language Map*. Cham: Springer.
- Huang, Y., Haşim, A. (2020). Mart 5, 2020. *Universiti Kebangsaan Malaysia*. <http://ejournals.ukm.my/gema/article/view/36061>
- Huber, E. (2013). *Dilbilime Giriş*. İstanbul: Yabancıdil Yayınları.
- İmer, K. (1987). Toplumdilbilimin Kimi Kavramlarına Kuramsal Bir Bakış ve Dil Türleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*. <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/4585/4498> adresinden alındı
- İmer, K. (1990). İlkokul Çocuklarının Yazılı Anlatımlarında Birkaç Sesbilimsel Özellik. *Dilbilim Araştırmaları*, 101-105.
- İmer, K. (1990). *Toplum ve Dil*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- J.K.Chambers. (2015, Ekim 26). *Sociolinguistics*. Şubat 24, 2020. Wiley Online Library: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781405165518.wbeoss204.pub2>
- Kanaç, I. (2010). *Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağızı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Denizli.
- Kayalar, Ş. (2003). *Dinar Yöresi ve Ağızları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne.

- Kayasandık, A., Direkci, B., Yavuz, O., Karasoy, Y. (2017). *Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Konya: Palet Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1971). Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 21-32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/38363/444717>
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- König, G. Ç. (1991). Toplumdilbilim Açısından "Dil" ve "Dil Türleri" Kavramları Üzerine. *Dilbilim Araştırmaları*, 59-70. <http://dad.boun.edu.tr/tr/download/article-file/303053>
- König, G. Ç. (1992). Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı. *Dilbilim Araştırmaları*, 25-36. <http://dad.boun.edu.tr/tr/download/article-file/52772>
- Metin, G. (2012). *Göç yaşamış 6. sınıf öğrencilerinin yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini uygulama düzeylerinin toplumdilbilim değişkenleri açısından incelenmesi: Körfez örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Milroy, J., Milroy, L. (1993). Mechanisms of change in urban dialects: the role of class, social network and gender. *International Journal of Applied Linguistic*, 57-77.
- Nazlı, E. H. (2013). *Türkçe özür ifadeleri üzerine toplumdilbilimsel bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Nazlı, E. H. (2016, Ocak). Toplumdilbilime Genel Bir Bakış. *SBARD*, 37-66. https://www.researchgate.net/publication/312627064_TOPLUMDILBILIME_GENEL_BIR_BAKIS_A_GENERAL_OVERVIEW_OF_SOCIOLINGUISTICS_ECE_HALI_ME_NAZLI
- Nguyen, D., Gravel, R., Trieschnigg, D., Meder., T. (2013). "How Old Do You Think I Am?": *A Study of Language and Age in Twitter. Proceedings of the Seventh International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, (s. 439-448).
- Newman, M. N., Groom, C. J., Helelman, L. D., Wennebaker, J. P. (2008). Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples. *Discourse Processes*, 211-236.
- Norton, J. (2019). Mart 4, 2020. *University of Mississippi*. <https://egrove.olemiss.edu/etd/1651/>
- Obuz, F. G. (2012). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarındaki Aktif Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Oğuz, B. B. (2005). *Türk dilinde "yol" kavramının toplumsal dilbilim açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Oğuzkan, A. (2005). *Örneklerle Türkçe ve Kompozisyon Bilgileri*. İstanbul: İnkılap.
- Öçalan, M. (2004). *Sakarya İli Ağızları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Polat, Y. (2017). *Cinsiyet değişkeni bağlamında 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin dil kullanımı (Mersin-Yenişehir'de bir ortaokul örnekleme)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü , Mersin.
- Rymes, B. (2020). Phi Delta Kappan International. Mart 3, 2020. *Sage Journals*.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0031721720903821>
- Romaine, S. (2000). *Language in society: An introduction to sociolinguistics*. Oxford University Press . https://www.amazon.com/Language-Society-Sociolinguistics-Suzanne-Romaine-ebook-dp-B005OQGGBW/dp/B005OQGGBW/ref=mt_kindle?_encoding=UTF8&me=&qid=
- Sargın, M. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Sarıca, B. (2005). *Ağız çalışmalarının dil öğretimine katkıları*. Yeni Dilbilim Kuramları Işığında Sözlü Dil Yapısı. İstanbul: Multilingual.
- Saussure, F. D. (1978). *Genel Dilbilim Dersleri 2 (Çev.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Selen, N. (2001). *Toplumsal Dilbilime Giriş (Uygulamalı Çalışma Örnekleriyle)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Slimane-Mahdad, H. K. (2019). Dialect Conflict and Identity Issues in Tlemcen Speech Community. *Arab World English Journal*, 121-132.
- Sugiyama, A. N. (1997). *Japonca'da Toplumdilbilim Açısından Saygı Dili*. (Yayımlanmamış lisans tezi). Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Ankara.
- Şen, M. (2008). Bölgesel Ağızlara Karşı Tutumlar. Astrid Menz, Christoph Schroder (Der.), *Türkiye'de Dil Tartışmaları* içinde (s. 185-208). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Şimşek, F. (2016). *Ortaokul 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin sözlü ve yazılı anlatımlarında ağız özelliklerini kullanım durumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şimşek, Ö. (2000). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin incelenmesi ve bilgisayar destekli yazılı anlatım*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü , İstanbul.
- Şişmanoğlu, A. S. (2009). *Türkçe dersi öğretim programının amaç ve kazanımları açısından Trabzon ili 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Temizkan, M., Temizyürek, F., Erdem, İ. (2017). İletişim Süreci ve İletişim Becerileri. *Konuşma Eğitimi Sözlü Anlatım* (s. 1-16). içinde Ankara: Pegem Yayınevi.
- Toklu, O. (2015). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Ocak 2020. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=ilkel%20toplum>
- Türkçe Dersi Öğretim Programı*. (2019). Ekim 2019. <http://mufredat.meb.gov.tr/http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>
- Uça, M. (2003). *İstanbul'da seçilen ilköğretim okullarının altıncı sınıf Türkçe derslerinde tespit edilen yazılı anlatım bozuklukları ve öneriler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uşaklı, H. (2005). *İzmir ilinde göç alan bölgelerdeki ilköğretim okullarında Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünsal, H. (2005). *İlköğretim 5. ve 8. Sınıflar ile Ortaöğretim 11. Sınıfların Sözlü Anlatımdaki Kelime Hazinesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Vardar, B. (Yön.) (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalınkılıç, K. (2013). *Bulgaristan Kırcalı Türklerinin dil durumu - toplumdilbilimsel bir inceleme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yaylağan, N. (2010). *Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU İZİNİ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

Sayı : 55578142-050.01.04-E.70542
Konu : Ayşegül ÜNAL

28/05/2019

Sayın Prof.Dr. Mehmet CANBULAT

İlgi : 24/05/2019 tarihli ve 89663672-020-E.68746 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden; Kurulumuzdan talep edilen Etik Onay belgesine ilişkin, Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulumuzun 28.05.2019 tarihli ve 133 sayılı kararı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Osman ERAVŞAR
Kurul Başkanı

Ek: 28.05.2019 tarih ve 133 sayılı Etik Kurul Kararı (1 Sayfa)

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİNİ

Fıvrak Tarih ve Sayısı: 21/10/2019-E.136365

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 36380087-302.08.01-E.136365
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı/Ayşegül
ÜNAL

21/10/2019

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Prof. Dr. Mehmet CANBULAT danışmanlığındaki 20185414004 numaralı öğrencisi Ayşegül ÜNAL' ın "Ortaokul Öğrencilerinin Sözlü ve Yazılı Anlatım Becerileri Arasındaki İfade Farklılıklarına Toplumbilimsel Bir Bakış" isimli tez çalışması kapsamında Antalya ili Korkuteli ilçesine bağlı öğrenci dilekçesinde belirtilen ortaokullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım yapabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin Antalya İli Millî Eğitim Müdürlüğü'nün yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Doç.Dr. Ramazan KARATAŞ
Müdür

Adres: Akdeniz Üniversitesi Enstitüler Binası A Blok 3. Kat ANTALYA
Telefon: 242 227 00 85 Faks: 242 226 19 30
e-Posta: eho@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ: http://ebe.akdeniz.edu.tr

Bilgi için: Canu PARLAK
Unvanı: Büro Personeli

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖĞRENCİ KOMPOZİSYON ÖRNEKLERİ

Okulun ilk günü

Sabah erkenden uyanmıştım, çünkü çok heyecanlıydım. Koskoca yaz tatili bitmişti artık. Yeniden okul başlamıştı. Ellerimi ve yüzümü yıkadım, okul kıyafetlerimi giydim, yanıma da çantamı aldım. Mutfaka gidip kahvaltımı yemeye başladım. Kahvaltım bitti. Okul çeketimi giydim ve çantamı alıp evden çıktım. Çok heyecanlı olduğum için hızlı adımlarla okula yürüdüm. Okula varınca arkadaşlarımın yanına gittim. Herkez benim gibi heyecanlıydı. Zil aldı ve sıroya geçtik. Müdür ve müdür yardımcısı konuşmalar yaptılar ve sonra da sınıfımıza girdik. Hocalar alınacakları söyledi. tenefüs oldu derken zil aldı öğle yemeği oldu. Öğle yemeğimi yiyip okula yine gittim. Yine alınacakları söylediler. Uzun aradan sonra zil aldı. İkindin olmuştu. Eve gittik. Üzerimi değiştirdim, alınacakları aldık. Kitap okudum. Yarın için yine çok heyecanlıydım. Meyve yedim! Heyecanlı olduğum için hemen uyudum...

Yıldız
6/B

7. sınıf

Büyüklerin Dedikleri Niye Doğru?

Siz hiç düşündünüz mü niye dedelerinizin nerederinizin anlattıkları şeyler doğru çıkıyor. Mutlaka hepimiz bunu yaşamışızdır. Dedelerimizin yapmış gibi bizim yaptığımız ve sonra başımızın derde geldiği konular vardır. Ke onlar hep sonunda ben den istin der.

Çünkü onlar bu konuları yaşamış ve görmüş. İnsanlardır. Bu yüzden onlar bizden daha bilgilerdir. Çünkü bir işi yaşamadık iyi veya kötü olduğunu anlayamayız. Onlarda yaşadığımızın bizim için iyi olup olmadığını anlayabilirler.

Bu yüzden büyüklerimizin sözlerini dinleyip onları anmalıyız. Çünkü onlar bizim başımıza kötü şeyler gelmelerini istemez.

TÜRK DİZİLERİ

Türk dizileri • Türk dizileri (diyince) herkeşin (aklında) bir şeyler canlanmaktadır
Ezana göre türk dizileri tam bir çarpıklık. Bazı insanlar bunu kabullenmek
istemelerinde bu böyle. Her sene aynı diziyi farklı isimlerle yayınıyorlar,
Başroler ölmez diye bir şart koymuşlar, hiden başroler ölmez? bir diğer
konuda dizilerde kadınlar kendi kendine bir olayın içinde fırlatıyorlar.
Bir de orda burda kadın haklarını savunuyorlar bunları savunurken
dizilerde kadınları küçük düşürüyorlar.

Çarşamba Pazar günü saat 02:00 uyarınca Kovalan'ın evüne gittim. Burada saat 04:00'te kalktım.
Sana gittim. Saat 12:00'de barajın başına vardık. Burada oturduk. Kovalan'ın
kaleçisi yedik. Barajın tepesine çıktık. Orada oturduk. Saat 04:00'de
intente kofeye oturduk. Saat 05:00'de kalktık. Sana gittim. Sana saat 06:00'de
çıkı. Yemek koltuğunda oturduk. Akşam oldu. Sana saat 07:00'de geldi. De dim

Yücel

8/B

ANIM

Bir gün sahahı çok (eylendiğorum) gülsünüm ailele çok güzel oyunlar oynadım çok seviniydim.

ikindin olmaya başladı ama ben hayla oynamak istiyordum ezan okununca eve geldik o zamanlar 3,4 yaşlarındaydım çok oyuncakım vardı oyuncaklarımı çok sevdim

Akşam olunca annem ve baba düğüne gideceklerdi ben küçük olduğundan çok gitmek istiyordum götürmediler mi ağladım üzüldüm grinde duruyordum beri baba annem tutuyordu en sonunda sabahdaki kaygınlık kıpır kıpır durmadığından ayağıma dokuldu ayağımı iyice sarı o zaman annem ve babam düğüne gitmekten vurdetti hastaneye gittik ayağı kaynar kayda belarucé gibi kabardı sarıya 5. sınıfa geldiğinde hayla izi var.

EK-4

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

- [á]: /á/ ile /c/ arası ünlü
[â]: /a/ ile /i/ arası ünlü
[ã]: uzun olan /a/ ile /e/ arası ünlü
[ä]: uzun /a/
[ä̆]: kısa /a/
[ü]: açık /c/
[ê]: /e/ ile /ö/ arası ünlü
[è]: /e/ ile /i/ arası ünlü (-kapalı /c/)
[ē]: uzun /e/
[ē̆]: uzun olan /c/ ile /i/ arası ünlü
[i]: /i/ ile /i/ arası ünlü
[ī]: /i/ ile /u/ arası ünlü
[ĭ]: kısa /i/
[ī̆]: uzun /i/
[î]: /i/ ile /ü/ arası ünlü
[ī̆]: kısa /i/
[ī̆]: uzun /i/
[ó]: /o/ ile /ö/ arası ünlü
[ō]: uzun /o/
[ô]: /o/ ile /u/ arası ünlü
[ō̆]: uzun /ö/
[ö̆]: /ü/ ile /ö/ arası ünlü
[ú]: /u/ ile /ü/ arası ünlü
[ū]: uzun /u/
[ū̆]: kısa /u/
[ū̆]: uzun /ü/
[ū̆]: kısa /ü/

- [c]: /ç/ ile /j/ arası ünsüz
 [d̥]: boğumlanma noktası öne kaymış /d/
 [f]: /f/ ile /v/ arası ünsüz
 [g̥]: boğumlanma noktası öne kaymış /g/
 [g̊]: boğaz /g/’si
 [g̊]: arka damak /g/’si
 [g̊]: orta damak /g/’si
 [h̥]: sızıcı /h/ (-hırlıdı /h/)
 [h̊]: nefesli /h/
 [h̊]: zayıf boğumlanmalı /h/
 [k̥]: /k/ ile /g/ arası ünsüz
 [k̥]: /k/ ile /g̊/ arası ünsüz
 [k̊]: arka damak /k/’si
 [k̊]: orta damak /k/’si
 [k̊]: boğumlanma noktası öne kaymış /k/
 [j̥]: boğumlanma noktası öne kaymış /j/
 [ŋ̊]: geniz-damak-diş /n/’si
 [p]: /p/ ile /b/ arası ünsüz
 [p̥]: titrekliliği uzatılan /p/
 [r̥]: zayıf boğumlanmalı /r/
 [s]: pelték /s/
 [s̥]: /s/ ile /z/ arası ünsüz
 [t̥]: boğumlanma noktası öne kaymış /t/
 [t̥]: /t/ ile /d/ arası ünsüz
 [v̥]: damak-dudak /v/’si
 [v̊]: zayıf boğumlanmalı /v/
 [ẙ]: zayıf boğumlanmalı /y/
 ‘: ayın işareti
 ˆ: hamze işareti

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ayşegül ÜNAL

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Pamukkale Üniversitesi / Eğitim Fakültesi / Türkçe Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı / Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi:

Kızılcadağ Ortaokulu (2012- 2018)

Büyükköy İmam Hatip Ortaokulu (2018- 2019)

Yazır Fevziye Polat İmam Hatip Ortaokulu (2019- devam ediyor)

İletişim

E-posta: iunal87-aunal89@hotmail.com

Yüksek Lisans

ORIJINALLIK RAPORU

% **18**

BENZERLIK ENDEKSI

% **18**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **8**

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.antalyakulturturizm.gov.tr	İnternet Kaynağı	%2
2	www.scribd.com	İnternet Kaynağı	%1
3	sbard.org	İnternet Kaynağı	%1
4	www.turkishstudies.net	İnternet Kaynağı	%1
5	okulakademi.com	İnternet Kaynağı	%1
6	studylibtr.com	İnternet Kaynağı	%1
7	docplayer.biz.tr	İnternet Kaynağı	%1
8	acikerisim.pau.edu.tr:8080	İnternet Kaynağı	%1
9	dergipark.org.tr	İnternet Kaynağı	%1

9.9445